

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

4: Enc 19

Burch

<36607828110016

<36607828110016

Bayer. Staatsbibliothek

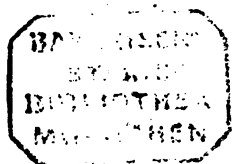
1
S
33

HERMANNI BVSCHII PASI
phili Vallum humanitatis.

¶ Eiusdem ad librum Tetrastichon.
Chare liber, ronchos, nec non ludibria turbæ
Nasutæ, & quicquid fingere liuor amat
Dissimula, & clausis instar patientis Vlyssi
Auriculis, pugnas qua potes usq; fuge.

ILLVSTRI AC GENEROSO HER-
 manno nouaquilæ Comiti, ac Bethburis dño, nec
 non Coloniēsis, Leodiēsisq; ecclesiarū cathedraliū
 Canonico, & poetæ laureato, dño suo Hermannus
 Buschius Paliphilus S. D. P.

ECORDANTI MIHI
 & mente circūspiciēti oēm anti-
 quitatē, adparet pstantissima q; ingenia,
 literarū studia imprimis adamasse, & hanc industriā olim
 p̄cipue viroꝝ illustriū extitisse.

A deo q; in maximis & florētissi-
 mis imperijs, videā cōplureis, nō minus interim pulcher-
 rimarū rerū sciētia, q; potētia regni, aut imperij magnitu-
 dine delectatos. Quid Epaminūdas ille maxim⁹ dux The-
 banorū, cū quo patriæ gloriā natā & extinctā simul ferūt,
 nōne tanto literarū studio, tāta philosophiæ doctrina p̄sti-
 tit, vt mirabile videret tunc hominibus, vnde illi nato at-
 q; occupato semp inter literas, tā insignis militiæ scientia
 esse potuerit, q; in eo postea ad reipub. suæ gubernacula
 admoto, adparuit atq; cōspecta ē. Philippus q; Amyn-
 tæ Macedonis filius (cui maxima incremēta regiæ indo-
 lis attulit, q; triennio obses Thebis habitus, Epaminūda
 huius, summi & philosophi & impatoris, v̄tutibus erudi-
 tus eēt) quātū l̄ris, & disciplinis liberalibus tribuerit, nō
 obscurū iudiciū facit eius rei, q; quadā eplā sua ad Aристо-
 telē de filio sibi recēs nato, tantoꝝ gratulat, potissimū tā

Oli studia
 l̄rarū ipsos
 nobiles si
 bi ppe sol
 vēdicasse
 Epaminū-
 das

Philippus
 p̄ alex.

Phi. eplā
 ad Aристо.

A ij

ti philosophi tñbus sibi cōtigisse illum nasci, cuius magi
 sterio instructū eruditūq; speraret eū & se patre, & ma-
 ximarū rerū successione dignū oīno breui euasurū. Ne
 q; ea patre opinio sefellit penitus, Nā q; rerū a se gestarū
 claritudine atq; gloria, magni postea cognomētū accepit
 is, nō tam id regiæ fortunæ p̄sidijs, q̄ liberalibus discipli-
 nis vnq; est (me iudice) cōsecutus. Quare adeo appetens
 erat, ut quanq; in vltimo fere oriēte positis castris, effera
 rū nationū bellis vndiq; distringeret, ex animo tñ suo stu-
 diorū curā nunq; abiecerit. Immo enī uero, vt uel p̄cipue
 tū scriptis ad Aristotelē lris, grauiter cū eodē expostula-
 uerit, q; disciplinas ἀρεστικὰς, id est auscultatorias (ita
 em̄ vocabant in qb̄ philosophia remotior, subtiliorq; agi-
 tabatur) libris foras editis, inuulgasset interim (q̄s velut
 digniorē quendā sua magnitudine thesaurū, sibi vni serua-
 ri, custodiriq; voluerat) rogans, qua iā alia re, p̄stare cate-
 ris possit, quū ea, q̄ ex ipso accepit, philosophiæ archana
 oīm prorsus facta fuerint cōia, Lōge sibi videri speciosi-
 us dicēs, doctrina q̄ copijs atq; opulētis anteire ceteros.
 Idē Alexāder, tāta vsus est in hoies doctos liberalitate,
 quanta aliorū ante se regū plane nemo. Anaxarchū inter
 paucos amicorū honorifice suspexit Eleo Pyrrhoni pri-
 mū sibi obuio, millia aureorū decē, dono dedit. Xenocra-
 ti Platonis familiari, talēta quinq;gita munerī misit. One-
 socratū Diogenis Cynici discipulū, gubernatorū p̄fectu-
 ra ornauit, Quātus etiā honos studijs habitus sit, ab Pto-
 lomeis regibus Aegypti documēto ē ingens numerus li-
 brorū, ab eis uel cōquisitis uel cōfectis, ad millia ferme

Alex. lra
 ad Aristo.

Lōge p̄sta-
 tius doctri-
 na, q̄ opib̄
 excellere.

De libera-
 litate alex.
 in homies
 doctos.
 De ptolo-
 meorū re-
 gū biblio-
 theca

cōpatū, pīnde atq; opimū spoliū in se vnū trāstulit, t̄ctis
oīm esset disciplinarū adeo expers, vt ne elemētarias qui
dē literas nosset, atq; ob id a Suda etiā ^{A. u. d. p. d. b. r. d. o. r.} in su
is illius monumētis nominet. Reliqui duo non illiterati
modo, verū etiā ^{hostes} literarū habiti sunt. Nā Licinius
venenū ac pestem reipub. assererat esse philosophos &
oratores. Bonosus vero tāto amīciōr fuit bibacitati q̄ lite
ris, vt identidē dixerit de illo ^{A. t. r. e. l. i. a. n. u. s.} A. t. r. e. l. i. a. n. u. s., nō ut uiuat na
tus est, sed ut bibat. Eundem a P. robo superatum quum
pendētem quidā cōspexissent (laqueo em̄ vitam finiuit)
iocantes amphorā pēdere, nō hominē, dixerūt. Sed omī
sis his, qui vt literis caruerunt, ita imperio & reipub. pa
rum vtilēs etiā, ne dicam p̄niciōsi fere principes extite
runt, quid C. Cēsare doctius? quid eloquētius? Qui si
tātum foro vacasset, non aliū (ut Fabius inquit) ex no
stris, contra Ciceronē nominaret. ^{Huius} ex A. ccia Iuliae
sororis filiā nepos Cēsare A. ugustus, Latinis, Grācisq; li
teris adprime eruditus, eloquēdi genus elegans & tem
peratum tenuit, uirtutis maxime sentētiarum ineptijs, &
obsoletorū affectatione verborū, vnde cacozelos, & an
tiquarios, vt diuerso genere vitiosos, pari fastidio spre
uit. ^{Germanicus} Germanicus Drusi filius, & Calligulae pater, ingeni
um in vtroq; eloquētiā splēdore p̄cellēs habuisse, atq; in
ter cetera q̄q; studiōrū monumēta, comōdias grācas re
ligisse dicit. Nec Claudius princeps idōctus, aut infacūd^o ē
habito. Cōposuit em̄ p̄t alia, etiā Cicerōis defensionē, ad
uersus Galli A. sinij liberos, sat seruditā. Galba & liberalib^o
disciplis, & iuri operā dedit, Sed nec Otho, nec Vitellius

Bonosus
mōstrū, &
Helluovi
ni

C. Cēsare.

O. ctavian^o
Cēsare

Germani
cus Cēsare

Claudius
princeps

Galba

A. iiii

Vespasia-
nus
Titus ipe-
rator

^{De Imperatoribus}
expers fuit litterarum. Vespasianus ingenia & artes vel maxima-
me coluit, primusque e fisco Latinis Graecisque rhetoribus, ana-
nua centena constituit. Titus Vespasiani filius, ob morum
& vitae suauitatem, humani generis delitiae dictus, Latine,
Graecaeque linguae, vel in orando, uel in fingendis poemati-
bus, ad extemporalitatem usque, fuit promptus & facilis. De
Tyberio, Calligula, Nerone, & Domitiano imperatoribus
taceo, propter vitae ipsorum infamiam, quia quicquid commendatio-
nis peruenire ex literis ad eos potuisset, omnino perdiderunt. Im-

Hadrianus

perator vero Hadrianus oratione & versu promptissimus,
& in omnibus artibus peritissimus extitit, omnes professores
& honorauit, & diuites fecit, licet eos questionibus semper
agitauerit, Antonini duo, quorum alter Pius, alter Philoso-
phus est cognominatus, non in principibus modo, sed in do-
ctis quoque merito numerantur, nam Pius singularis eloquen-
tiae, & nitidae literaturae fuisse princeps a Julio Capitolino,
Philosophus vero Antoninus, ut erat doctissimus, ita om-
nibus disciplinarum auctoribus semper plurimum detulit. Tan-
tum fuit studium in hoc philosophiae, ut adscitis iam in impera-
toriam dignitatem ad domum tantum Apollonis, pene quotidie discen-
di causa ventitaret. Tantum etiam magistris suis honoris im-
pendit, ut eorum aureas statuas haberet in larario, ac sepul-
chra aditu, hostijs, floribus semper ornaret. Quid quod Pertinax

Pertinax
romae gram-
matica do-
cuit

nax priuatus adhuc, Romae grammaticae ipse professus est,
Nec propterea fastiditus, a querentibus aliquem virum puerum
aetate, ac modestum ad imperium, per quem & ipsi (ut Herodianus
scribit) incolumes forent, & omnes a Commodi seua, immodera-
taque tyrannide respirarent. Imperatoribus futuris, grammaticam

voluminū (si Gellio credimus) septingenta, q̄ omnia bel
 lo priore Alexandrino, dū diripitur ea ciuitas, incendio
 amissa atq; cōsumpta sunt. Iam in Atheniēsiū repub. ne
 mo ferme vnq; prae fuit nisi erudit^{us}. Quis doctior, aut cu
 ius eloquentia literis instructior, q̄ Pisistrati illis tēpori
 bus, qui primus Homeri libros confusos antea, sic dispo
 suisse dicitur, ut nūc habemus? Pericles qui Athenas an
 nos rexit quadraginta, ab Anaxagora viro in maximarū
 rerum scientia summo institutus est, Cricias & Alcibia
 des ciuitatibus suis quidem nō boni, sed docti tamen atq;
 eloquentes Socratis disputationibus euaserant. Dion il
 le Syracusanus, a Platone non linguā solum, verū etiam
 animi ac virtutis magistro, doctrinis omnibus expolitus
 fuit. Quid Timotheus Canenis pstantissimi imperatoris
 filius, nōne Isocrate, Epaminūdas (de quo diximus) Ly
 sia Pythagoreo, Agesilaus Xenophonte Socratico, Phi
 lolaus Archita Tarentino, pceptoribus vsi, atq; instructi
 sunt? Quod autē longe referre existimarent Grēci hoīes,
 a doctis ne, an ab indoctis regerent, ipsi quoq; septē, qui
 vno tēpore & habebant & vocabātur sapiētes, indicant,
 q̄ etiam hij omēs, pter vnum Thaletē Milesium, suis ciui
 tatibus pfuerunt, Age iam, qui viri rem Romanā guber
 nare sint soliti, paulisp̄ videamus. Quis em vnq; (ut nunc
 fere accidit in magnis etiā viribus) ad honores & rēpub.
 gerēdam accessit in illo imperio, nudus & inermis, nulla
 cognitiōe rerū, nulla sciētia ornatus? tales ne tibi fuisse ui
 dent Scipiones, Leliū, Grassi, Antonij, Catones, Cāsa
 res, Varrones, Nigidij, Hortēlij, & ppe innumerabiles.

In Atheni
 ensium re
 pub. pfui
 se sp̄ erudi
 tos.

Dion syra
 cusa.

Timothe^{us}

Agesilaus
 Philolaus

qui viri do
 cti i repub
 li. ro. pfue
 rint

M. Cicero

Domū Ci
ce. doctor
hoīm fami
liaritate sp
celebratā

^{Cicero} aliq̃ talis ne ipse. M. Cicero. Hic q̃ ^{admiranda} extra oēm ingenij ale
am, a Plinio ponit̃, q̃ solus ingenij par Romano imperio
habuisse a Seneca dicit̃, q̃ prim° oīm parēs patriæ adpella
tus ē, primus in toga triūphū, prim° linguæ laureā meru
it, eo ne ignauia, & līar̃ studiorūq̃ contēptu, atq̃ īscitia p
uenisse eū putabimus, an potius, q̃ doctissimor̃ hoīm fa
miliaritatib°, sp̃ domus eius celebraret̃ atq̃ floreret, in q̃
bus Diodorus, Philo, Antiochus, Possidonius (per q̃s
p̃fecisse se ipse testat̃) principes tū, & lumina philosophiæ
agnoscebant̃. Post oppressam postea libertatē, & occu
patā ab impatoribus rēpub. diu etiā nemo idoctus, ad im
periū sublatuē, tribus q̃tuorve fortasse ad summū exce
pris, inter q̃s Liciniū, & Bonosum, nec nō ipm q̃q̃ Iustiny
nianū scriptores celebres referre video, q̃ vnus fere alic
no piculo atq̃ idustria gl̃iosus euasit, aliq̃ nec belli ipse,
nec pacis artibus memorabilis, Nā hoc principe barbaris
ad delēdū nomē Romanū vndiq̃ coortis, actū sane de Ita
lia & imperio fuisset, nisi quadā fati prouidentia, vnus
dux Bellisarius ad firmādū Latialis regni statū, ipsi tunc
Iustiniano obrigisset. Hic em̃ Vandalos ppl̃os reipub. im
minētēis extinxit, de Persis triūphauit, nec semel vrbe,
atq̃ Italia a barbaris liberata, iā ppe labefactatū orbis te
xit solus atq̃ suffulsi, hac videlicet mercede tātor̃ labo
rū, ut post multas illas victorias triūphosq̃ pactos; iussu
impatoris, solo liuore atq̃ inuidia moti, crudeliter lumini
bus orbaret̃. Idē Augustus æque eruderat̃ atq̃ dige
starū legū antiquarū titulū Tribuniani, Basilidis, Theo
phili, Dioscoriq̃, & ceteror̃ doctissimor̃ hoīm vigilijs

docuisse Romæ, non fuit pudori, et si nunc eam rarus artium professor, non ut puerile & sordidam, fere cauillat ac spernit, sine qua tamen, nulla ars alia literata, intelligi perfecte, tradique villo potest pacto. Et certe hæc (ut perite Quintilianus celsit) in omni studiorum genere, sola plus habet operis, quam ostentationis. Sed ad principes & nobilitatem reuertamur, cuius vetus & proprium opus esse institimus ostendere, scire & honorare libras (licet ab hoc more, nobilius non parum multi deflexerint iam æuo nostro) Nam ut Plinius inquit grauis scriptor. Reges innumeri honore artium colebantur olim, Et in ostentatione has proferebant, opem, & immortalitatem sibi per illas, progari, arbitantes. Quare abundabant & premia, & opera uitæ. Posteris pecuniæ studiū, & possidendi rapiendique votum dāno fuit. Postquam enim senator celsu legi ceptus, iudex fieri celsu, magistratū ducemque nil magis exornare quam celsus, postquam cepere orbitas in auctoritate summa, & potentia esse, captatio in questu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessimum iere precia uitæ, omnesque a maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium recidere, ac seruitute sola, perfici ceptum. Certe si nobilitas (ut canit Satyricus) sola est atque unica virtus, vel saltem non sine virtute, Et si ad hæc, vel precipue honestis disciplinis formamur, fingimur, institui a pueris, non potest, perfecto negari, mancā, & dimidiatā fere esse, absque libris nobilitatē. Et reuera non tam opibus, aut fumosarum imaginum titulis, quam virtute, & doctrina, nobilis ab ignobili discernitur, Hinc est quod eleganter Sidonius ait. Antiquæ ducum dexterā, non minus solitā stilum tractare, quam gladium, quam nescire bonas artes tunc precipue

Sola grammatica plus habet operis quam ostentationis.

Reges honore artium colebantur olim

Nota hoc.

Dimidiata esse sine libris nobilitatem.

Sidonius

Plus est es
se philoso-
phū q̄ prin-
cipem

Athenas
nō tā clara
īpīs magni-
ficis opib⁹,
q̄ recorda-
tione sum-
mōrū viro-
rū q̄ in eis
floruerūt.

Crysi-
p-
p⁹

phro erat nobilib⁹. Quidēq̄ Athenagoras philosophus
Atheniēsis, christianorū causam apud Marcū, & Cōmodū
Cæsares agēs, nō dubitauit tandē maioris gloriæ, nomen
philosophi adscribere, q̄ vsurpatū a deipictis Armenijs &
Sarmatis cognomētū, vbi hac legatiois suæ inscriptione
vltus ē Αθηνάγορας Αθηνάϊου φιλοσόφου χριστιανῶν πρέσβεια περι-
χριστιανῶν αυτοκρατόρσι Μάρκῳ Αὐγνλίῳ καὶ Αὐγνλίῳ Καμμόδῳ
Ἀγμενῆακῶϊ Σαρματικῶϊ τὸ δὲ μέγιστον φιλοσόφοις, id ē latie ad
verbū Athenagoræ atheniēsis philosophi christiani, lega-
tio impatoribus Marco Aurelio, & Aurelio Cōmodo,
Armeniācis, Sarmaticis (quod at maximū) philosophis,
Et sane vnus dies eruditorū, plus patet (q̄d & ipse Possi-
donius inquit) q̄ imperitorū lōgissima ætas. Quid em̄ nō
pluris sint magni, & clari sapiētia viri, in animis nostris,
quū tanti sint ea solū loca, in quibus illi vixerunt, ut maxi-
me his capiamur, suauissimeq̄ delectemur? Mouemur
em̄ nescio q̄ pacto, locis ipsis, in q̄bus eorū q̄s diligimus,
aut admiramur adsunt vestigia, Vñ etiā apud Ciceronē,
Atticus ingt nō absurde, Ipsas illas Athenas nō tā operi-
bus magnificis, exquisitisq̄ antiquorū artibus sibi place-
re, q̄ recordatione summōrū viro-
rū, vbi quiscq̄ habitare,
vbi sedere, vbi disputare sit solitus. Recte tu ergo & præ-
clare facis (ut iam tandē memetipm̄ ad te cōuertam) ge-
nerose nouaquilæ comes Hermāne, q̄ bonarū literarum
studia pene sola (atq̄ etiā nrōrū nobiliū pene sol⁹) tanto pe-
amas & colis, Licet aliter qdā tui ordinis, sed nō indolis,
de te sentiāt & iudicēt in hac pte. Sed ut Crysi-
p-
p⁹ solebat, q̄rundā scio te bñficiū malle, q̄ iudiciū. Tucer

te hoc studioꝝ affectu, atq; honore, plane te ostēdis intel
ligere, nō (qđ multi falso vulgi errore ibuti male putant)
obeꝛ nobilitati disciplias, sed bonas arteis ornare potius
oēm, qđ destruere dignitatē. Hinc etiā, qđ in te nescio iā p
bē, an admirer magis, quā alijs fere nobiles iuuenes, p̄tim
eq̄tadi, venādiq; p̄tim epulādi, desidēdiq; int̄ choros ygi
nū studio tenentē, tuū studiū, tuā deliciā sūt libri, ab op
timis & eruditissimis qbusq; scriptorib⁹ editi. In qđ etiā lō
ge ab illorū opiniōe dissētis, qđ ad oēm barbariē uelut ad so
lidā doctrinā, cū maxio īgeniorū dāno, q̄scūq; adulescētes
v̄l sibi ab ignaris parētib⁹ cōmēdatos, v̄l casu oblatos, nō
adhortāt solū q̄tidie, verū etiā vi subigūt, & trahūt. A stu
dijs ȳo hūanitatē, eosdē p̄inde atq; a uanitatē falsitatēq;
noxijs errorib⁹ trepide absterrēt. Quē mordēdi, exagitā
diq; uiros hūaniores defrima libido, adeo īcessit m̄tis (ne
dicā oib⁹ istis) ut ex alijs sepe reb⁹, & m̄lto vtiliorib⁹, de q
bus sermo erat īstitut⁹ ab īicio, īportunissime ridiculosissi
meq; huc trāsiliāt. Exēpli cā. Erit alicui sermo, de īcarna
tiōe ȳbi diuini, p̄ cōciōe faciēd⁹. vix dū dicto, p̄cemio, ibi
statī omisso eo, qđ cōmodū cepat, clamat ibi ille. Nebu
lones sūt poetę, oratores sūt porci, scripta, dictaq; eorū siliq;
demonum. Quasi ȳo p̄stiterit, poetarū & oratorū audire
ibi vitupationē, & fortasse falsā, qđ sermonē uerū de incar
natione saluatoris, in cuius ortu (ut ille ingt) exultāt āge
li, pastores puigilāt, stella p̄cedit, magi adueniūt. Et cum
cū q̄ sunt in coelis terrisq; pulcherriā, ipsi dño deferūtur. Ambro.
Hic te rogo clarissime nouaquilā comes, tibi si forte de
natali hoc, eo die dicendū foret, & p̄sertim coram
docta, literataq; concione, an tam illustrem, tam sacram,

Artes or
nare poti⁹,
& destruere
oēm no
bilitatem

Conciona
torū q̄rūdā
conuitia in
poetas, &
oratores.

Ambro.

tā sublimē dicēdi materiā, deformi, & minime opportu-
na poetarū, hoc ē, lītorū viroū infectatiōe ingnare. Ni-
hil minus conueniēs, nihil min⁹ aptū fieri posset, scio di-
ces. Qz multa q̄tidie talia in hoc genere peccēt, hi, qui tñ
se solos hoīes factos, nos ceteros reptātes humi pecudes
arbitrantē, ac uelut e cōelo despiciūt, nescio nisi cæcus non
videt, Quādocūq; & vbiq; cōetum aliquē celebraturi
coeūt isti, piacularē qddā cōmittere se putarēt, nisi q̄libet
eorū singulatim ibi, dicto aliquo uelut stimulo, absenteis
& innocuos poetā lacefferet. Munus hoc (liberale her-
cle) q̄ quis maiore īplet libertate, hoc magis p̄batur a re/
liquis. Qui vero paulo cunctatius ac modestius agit, sta-
tim q̄si studiosus diuersarū partiū suspectus notat. Vnde
fit, ut in hmōi instituto ope, p̄inde atq; honesto quodā in
certamine, alij alios sup̄are etiā conent, ac si timeant singu-

Ledoria i
poetas

li sibi, ne extremū quēq; scabies occupet. Ex oībus itaq;
angulis ledoria quotidie fere in poetā, & studia humani-
tatis (velut missilia q̄dam) spargi audias. Hac certe rōne,
qui de honore vniuersitatis p̄mouēdo semp loquunt no-
bis, quid ipsi p̄moueāt eā non video. Sed ei quantū noce-
ant magis uideo si dicere p̄mittāt. An nō nocēt, qui poli-
tissimā certe partē studiorū, & ceteris q̄q; studijs appri-

Quis eo p-
geret studi-
orū cā, vbi
eloq̄ntior,
& eruditi/
or fieri, phi-
beēt etiā pu-
blice

me necessariā, ex vniuersitate q̄tidianis p̄pe cōuitijs tolli
p̄cipiunt, & linguarū cultū, sermonisq; venustatē doceri p̄-
tinacissime uetāt. Quis rogo vellet illuc p̄gere ad discē-
dū, vbi eruditior & eloquētiōr fieri palam p̄hibeāt. Aut
quis illuc liberos suos parēs nisi stultus, cū magnis sūpti-
bus a se dimittat, vbi nihil q̄d ex sūanitatis artib⁹ sit discē-

re uel audire, sine publica etiā infectatiōe illis liceat. Hoc tota libertate p̄fiteor, qui uult me docenti sibi fauere & plaudere, mō soloecista sit ille, nō vitupo eruditorū, hoc est, poetarū & oratorū, Sed negāt p̄fracte quidā, eruditos seu doctos esse. At Hieronymus noster doctissimos illos (nedū doctos) vocare non dubitat, in prologo q̄stio nū hebraicarū. Cuius v̄ba (etsi egreditur modū eplā) q̄a latinissima & grauissima sunt, hic etiā adscripta, non inuitus uelim legas, Qui in principijs inqt librorū, debebā se cuturi operis argumēta p̄ponere, cogor prius respondere maledictis, Terētiū quippiā sustinens, qui comœdiarū prologos in defensionē suā scānis dabat. Urgebat em̄ eū L. Lucilius, nostro Lucio similis, & quasi publici gratij poetā furē criminabā. Hoc idē passus ē ab æmulis & mā tuanus uates, vt quū quosdā versus Homeri trāstulisset ad verbū, cōpilator veterū diceret, quibus ille respōdit, magnarū eē viriū Herculi clauū extorq̄re de manu. Sed & Tullius, qui in arce eloquētiæ Romanæ stetit, rex oratorū, & latinæ linguæ illustrator, repetitidarū accusatur a græcis. Nō mirū ergo, si cōtra me paruū homunculū, im mūdi sues gruniāt, & pedibus margaritas cōculcēt, quū aduersus doctissimos viros, & qui gloria inuidiā supare debuerāt liuor exarserit. Nimiū certe sibi arrogēt necesse ē, qui cōtra Hieronymi sententiā, suā valere postulant. Ille oratores ut poetas uiros doctissimos & gloria inuidiam supasse p̄nūciat. Isti (nescio qui) apud vulgū imperitū, vana auctoritatis aurā subnixi, quos nunq̄ offecerunt (ne dicā intellexerūt) passim uituperāt. Et cōtra eosdem,

Soloecista

De oratorū & poetarū eruditione & claude testimonium Hieronymi

Nimiū sibi arrogare contra hoc Hieronymi testimonium gēniētes

B

quū rōnibus deceret, solis ppe cōuicijs decertāt. Quūq;
 ignorātia (quā obijciūt) manifeste refelliūt, tūc ignominijs
 & pbris uelut noua acie pugnat. Et quod, teste Hierony
 mo aduersus impijssimos Celsū & Porphyriū nulli
 nōrō fecerūt, ut omīssa causa, in supflua criminū obiecti
 one p̄sarenē, hoc nūc quidā facere non verent, ut .s. diser
 tissimis, & eloquētissimis hoibus christianis, viliū conui
 ciatorū mō, impingāt turpitudinē, l̄rata disputatiōe inte/
 rim penitus postposita atq; omīssa. Hic poetriā (sic em̄ ip
 si vocāt) totū destruere clamat, ille humanitatis arteis fa
 tuitatis studia dicitat, alius fabularū deliramēta accusat,
 alius yborū lenocinia adlatrat, ali^o alia pbra occētat. Nus
 q; certe in Italia (parēte l̄rae) exaudiunt barbarica hēc cō
 uicia in studia humanitatis, q̄ passim, & q̄tidie hic perstre
 pūt, quisq; suā ibi docet artē, sine alterius iūria. Nō iurer
 cōsultus, nō theologus, non philosophus ibi, e cathedra
 cōtra poetas, & oratores, de lana caprina rixat. Nemo iu
 xta Catonis p̄ceptū, ibi temere alterius disciplinā carpit
 & mordet, ut hic sit nimis acerbe pene q̄tidie a q̄busdam,
 q̄ nō audeo dicere nomē. Qui ut ipi soli in admiratiōe
 sint apud populū, soli questū faciāt ex multitudine scho
 lasticorū, neminē aliū (iterū em̄ dicēdū ē) neq; grēcū, neq;
 latinū, penes se docere patiunt, nō doctrinā solū derogā
 tes, sed etiā honori & bonae eius existimatiōi inofficiosi/
 sime detrahētes. ut si doctissimus p̄ceptor (farēte etiā iui
 dia) fuerit cōprobat, nulli tñ ei cōmittāt instituēdia pa
 rentibus liberi ob hmōi dissensionatā in vulgus p inuidos
 aduersarios, turpitudis de illo, & improbitatis famā. Qui

Catonis p̄
 ceptum

Prædones
 famæ alie
 nę, sub p̄so
 na seu ve
 ste ouilla

tamē se, & sua interim oīa, tā impēse extollūt, & efferūt,
 q̄si oēs apud se agētes, moribus cōtinuo sancti angeli, do-
 ctrina sūmi in oīni sciētiae genere (exceptis his n̄ris dūta-
 xat q̄ cōtēnunt) viri euadāt. Quali x̄o nos nō q̄tidie com-
 plureis videam⁹ i Morū discipulos, Sed cauesis Buschi qd
 dicas. Ego breui⁹ hoc dico, nihil nobis accidere iniquus, ni-
 si q̄ sp̄ in suo cū istis foro litigam⁹, nunq̄ in n̄ro. Si causam
 n̄ram agere nobis corā p̄itis humanarū l̄rarū arbitris lice-
 ret, nō mō nō timerem⁹ repulsā, verū etiā ab ipsis audere
 mus sperare īsup nō nullā etiā laudē, uelut de Sophocle
 fere p̄ditū ē memoriae, quē Athenis, in sūma senectā, de
 mētiae accusatū a filio, q̄si p̄ etatē desipet, iudices lecto cu-
 iusdā tragœdię (quā tūc forte scribebat) argumēto, nō so-
 lū nō p̄nūciauerūt demētem, sed assurgētes honoris grā
 vniuersi, honorifica sua snia declarauerūt etate etiā aliq̄-
 to pl⁹ sapiētē. Sed hec fors n̄ra ē (haud eq̄ tñ) vt p̄fessiois
 n̄rae penit⁹ ignaros sustineam⁹ accusatores & iudices, q̄ in
 re fortunatiores nobis repiunt etiā vilissimi q̄q̄ artifices
 Nā de sutore, de fullone, de fabro, nemo fere nisi illi⁹ opi-
 ficij peritus iudicat, de n̄ris, hoc ē, humanitatis studijs so-
 li sibi iudiciū fere sumunt ipsi imperiti. Qui q̄ idonei sint
 rerū n̄rarū iudices, inde adparet plane, q̄ pene magnorū
 criminū vice nobis obijciūt, ī cōponēdo morā & studiū, ī
 yborum delectu iudiciū, in p̄nūciādo (nescio quā) ipsis
 ingratam vocis & suauitatis curā. Quasi vero adeo eos
 timere debeamus, vt temere quicquid in buccam no-
 bis venerit effutiræ, & cerdonum, ac aratorum more lo-
 qui nobis praoptandum sit, q̄ vel tantilla ipsos libertate

Cæcus a-
 mor sui

Iniquissimū,
 cū hoste in
 suo foro sē
 p̄ litigare

Sophocles
 a filijs suis
 demētiae
 accusatus
 Athenis

Fortunatio-
 res poetis,
 & oratori-
 bus nūc vi-
 lissimos q̄s
 q̄ opifices
 & cerdōes

B ij

Marſiæ
phrygis fa
bula.

Adſilatio,

Naturā ip
ſo oris hūa
ni poſitu
declarare
liguā exco
lēdam eſſe

Eia qualis
iſti p̄moto
ris ſtudio
rum.

Ephēſij
publico e
dicto ōnes
frugi de
ſua ciuita
te exire
iuſſerunt

Cupidio
res cōtētio
nis, q̄p̄ vita
tis amuſi.

offendere. Cogor hic recordari Marſiæ illius, qui de arti
ficio muſicæ cōtendens cū A pulſio, ipſum (ut eloquen
ter ſcriptū ab A pulſio) vitupabat, q̄ eſſet coma in ton
ſus, & genis gratus, & corpe nitidus, & arte multiſcius,
& fortuna opulētus. Seſe vero laudabat maxime, q̄ cēt
pectore hirsutus, barba ſqualidus, fortuna lrus, oratione
barbarus. Pari mō vident mihi facere ōmīno, q̄ diſtincte
ornateq̄ loqui, in magno vicio, cōtra vero oſce, ſordide
q̄ dicere, in magna laude habendū arbitranē. Quū ipſa na
tura certe, vel loco, vel figura ipſa oris humani, nos quo
dāmodo admoneat, impēſius cætero corpe eā partē, quæ
ſit animi veſtibulū, orationis ianua, cogitationis comitiū
excolendā eſſe. An ideo fortasſe vni homini, os loco ex
celſo, & cōſpicuo finxit rerū ille cunctarū opifex, vt loq̄
niſi barbare non diſceret. Ecce tibi, q̄ pulchre p̄mouent
bona ſtudia, quāq̄ recte curēt honorē vniuerſitatis ſuæ,
qui fere ſicut Ephēſij neminē apud ſe frugi eſſe patiebā
tur, ita ipſi apud ſe neminē aut docere, aut diſcere eloquē
tiæ ſtudia p̄mittūt. Sed ſi quis extiterit forte talis, dicūt,
alio in loco, & apud alios ſit ille. Nōne lōge ſecus iſti, ac
liquidiffima veritas ē, ſentiūt? Quod ſi ita eſt (ut confido
eſſe) adparet, quod eſt maxime ſapientis & philoſophi,
nō habere iſtos, ut ſcilicet ratione moueant, contra vero
quod philoſophū & ſapientē imprimis dedecet, cupidio
res eſſe cōtentionis & rixę, q̄p̄ veritatis & euidentię. Hortū
itaq̄ inimicis vocibus (ut tandē quorſum euadā ſemel in
telligas) & ſi ego nihilo moueſi magis ſoleo, q̄ plagis p
uulorū, rogatus tamē a plerisq̄ ſtudioſiſſimis & amātiſſi

mis nostri adulescentibus, domesticis meis auditoribus,
 scripsi nuper librū vnū, q̄ eos potissimū in hoc pulcherri-
 mo genere studioꝝ confirmē, inuitemq; paulatim alios
 ad hāc amœnitatē, in barbaroꝝ scholis, p̄inde atq; in cœ-
 ni volutabris adhuc inclusos. Idq; in eo maxime secutus
 sum, vt meis arma, qbus tueatur se, solū porrigā, aduersa-
 rijs nihil vel om̄ino modestissime respōdeā. Nā ita para-
 tos esse illos nō semel exptus sum, ut ubi vrgeri se argu-
 mentis senserint, tū uel acerrime resistent. Sed age qbus
 tandē telis? Meris gerris, meris cōuicijs. Tū scurræ, tum
 lenones; & quodcūq; aliud p̄tereā illis collibitū fuerit, ef-
 se (uel inuiti) cogimur. Tū ex pūntijs oib; (nedū gym-
 nasijs) procul extorres miseri agimur. Quare ne quicq; si-
 bi responsū a me olim q̄rantur (nā r̄ndere ne hoc quidē
 puocatis nobis licet uolūt) palam cōtestor, non illis, sed
 mihi hęc, & musis, eisq; tātū recini, q musas mecū amāt,
 Quorū omniū quā tu generosissime & eruditissime no-
 uaquilæ Comes Hermāne sis p̄cipuus, & uelut ātesigna-
 nus, uel dux quidā potius; istuc quicqd ē tandē libelli, si-
 ue nugarū, tibi vr̄i uelut cuidā studiosæ iuueturis princi-
 pi (& si fortasse cōueniēter parū, officiose tamen) dedico,
 aut etiā magis dedo, & in tuā vnus q̄si clientelā trado, at-
 q; cōmitto. Cuius patrocinū si tu suscipis uel solus, apo-
 lactizo (ut ille ingt plautinus Epidicus) inimicos om̄neis
 Titulū siue nomen ipsi libello dedimus Vallū humanita-
 tis Tomos siue capita octo cōtinet, q is numerus ad cor-
 poreæ soliditatis effectū (teste Macrobio) potissimū pti-
 neat. Si quidē vnū apud geometras punctū locū obtinet.

B iij

Scholæ
 barbarorū
 qdā q̄si cœ-
 ni voluta-
 bra esse.

Nō qb̄ tel
 contra nos
 pugnāt ho-
 stes nr̄i.

Mihi hęc,
 & Musis

Inscriptio
 operis

Numerus
 octonari⁹.

Cubus

Brevis eorum narratio q̄ i toto hoc vallo cōtinētur.

Duo lineæ ductum faciūt, q̄ punctis duobus coercetur. Quatuor vero puncta, aduersum se in duobus ordinibus bina per ordinē posita, exprimūt quadri specię, a singulis punctis in aduersum punctū reiecta linea, Hac quatuor (ut diximus) duplicata, & octo facta, Quo quadra similia describunt, q̄ sibi supposita, additaq; altitudine, formā cubi quod est solidū corpus cōponunt atq; efficiūt. Hūc itaq; numerū ad substructionē nostri istius valli, nō temere adhibuimus, sed ut cubi. i. solidi absolutiq; opis, siue corporis ratio illi (aliqua saltem) cōstaret. Quæ autem disputat̃ur atq; differūtur in eo, sunt ferme hmōi. In primo tomo Studia humanitatis, nō vanitatis, puerilitatisq; (ut placet aduersarijs) sed ipsa liberaliū artiū studia esse pbātur. In secundo, plurimū utilitatis & boni cōtineri in his literis ostēditur, contra eosdē qui penitus nihil frugi, in illis clamitant inueniri. Tertio aduersus p̃dictos, qui hæc studia cēsent iuuētuti fere interdicēda, ego contēdo atq; adfirmo, ad sacrā scripturā intelligēdā, non expetēda solū, verū etiam aliquo pacto necessaria. Quarto ubi ab iisdē illis, non nisi turpes, & sordidi, apud hæc studia euadere dicūtur, ego contra, quosdā (nec parū multos) illis imbutos, sanctissimos euasisse, piētissimeq; vixisse demōstro. Quinto, eloquentiam, quā non supuacaneā mō, verū qd amplius est, rem nihili p̃dicant, ego rem magnam, & vtilē (etiam ecclesiasticis) assero, seduloq; ostendo. Sexto de his verbis diui Hieronymi, Dæmonū cibus, & ceteris hmōi agitur, q̄ ea nō solum dē poetis (ut interpretantur aduersarij) sed de Aristotele, & philosophis omnibus, p̃-

inde atq; de poetis, vel etiam magis dicta legatur. Septimo Carmen sacrorum mysterijs, atq; adeo sublimioribus etiam mysterijs, non solum nostros, sed etiā sanctos olim prophetas frequēter accommodasse indicatur. Octauo & ultimo, omniū praestantissimarū nationū, & imprimis Italiae, ac reginae gentium ipsius Romae praeiudicijs, non toleranda tantum, sed etiam publica impensa fouenda esse haec studia colligitur, contra seueritudinē prope nimiam eorum, qui ea pene quotidie suo decreto (uelut Manliano imperio) de omni repub. literaria penitus decernūt excludenda. Sed heus tu, quid nam illos, quī hāc legent (si modo legent quādoq; & non illecta potius reiicient, ut plerūq; solent, nec lecta, nec intellecta satis, damnare) dicturos arbitraris? An non tibi videtur ita statim dicturi? Puerilia istec quidē sunt, nec digna quae respiciamus salutē. Nullū ē hic argumētum formale, nulla artificialis conclusio in barbara, Quod si serio illi, & vere tamē mihi obijciunt, letor hercle ex sententia, q; concludere mihi in figura tm̄ contigit latina. Vale, ex meis edibus Anno. M. D. XVIII. tertio nonas Februarias.

Breuis *argutio* seu complexio eorum,
quorum occasione praeiens humanitas
vallum excitari coeptum est.

Nno superiore, dū forte fortuna, ego & una
mecū aliq̃t iuvenes studiosi auscultarem⁹ cui
dā cōcionatori, de natali Saluatoris nostri, p
cōcione dicenti, p sermone huic rei accomo
dato, audiuimus egregiā vitupationē studiōr humanita
tis, Quæ ad hunc ferme modū erat cōcinnata. Peruersi
tatis vanitatisq̃, ac potius falsitatis, q̃ humanitatis, & tur
pium lenonū, q̃ pborū hoīm esse hæc studia, & nihil diuī
ni cōtinere, nihil honesti. Poetas & oratores nō solum sci
re videri potius, q̃ scire aliquid, & finē suū in dicēdo tm̃
cōstituere, & anxie ne qd forte nō Tullianā redolēs offi
cinā illis excidat cauere, itē curiosius distinguere, & vnū
quodq̃ vbum quō dicāt eloquētius, attēdere sollicitius,
q̃ curare quō viuere oporteat sanctius, fatigare sese, uox
hæc amo aspirē nec ne, amorē autē dei & pximi, & quali
ter in ipso viuendū sit, pūpēdere, sed insup eos p̃miscue
porcos esse. Addebātur p̃terea ad exaggerādū odiū, ge
mītus & vociferatiōes, q̃ nobilis iuuetus. bonis artibus
postpositis, huic arti hūanitatis dedicare se totis viribus
sinat. Cōmemorabat etiā correptio Hieronymi. Adfere
batur tēpus impletū, q̃ in fine seculorū (teste ap̃lo) hoīes
a veritate auditū auersuri sint, ad fabulas autē conuersuri.
Obijciebat vltērius, q̃ apostoli p̃dicatio, nō fuisset in per
suasibilibus humanæ sapiētiae verbis, quod tm̃ ab ap̃lo in
philosophos (qui sapiētiae titulū sibi defendebāt) dictū ē
magis, q̃ in poetas. Postremo omneis eos incusabat, uel
potius tetrice obiurgabat, qui q̃ illorū intereēt, nō cor
rigerēt has negligētias. haud obscure significās, se aucto

re, humanitatis literas omni iuuentuti penitus interdicens, & solā barbariem, toto discendi tpe, studiosis inculcā dā. A cturus itaq; patronū qualēcūq; tandē meorum studiorū in hoc vallo, res ipsas, hoc ē, capita accusatiōis prae scriptae dūtaxat, sine mētionē auctoris, p virili mea cōfodere, & dissoluere tētabo. Neq; em̄ ideo hāc scribēdi pūciā accedo, vt q̄ sim disertus (sum equidē mīhi cōscius infantiā meā) cōtra eū, uel aliū quenq; experiri uelim, & velut caninā exercere faciūdiā, sed ut (quod semp licuit, sempq; licebit apud bonos, & aequos) more veterum, qui aliorū (amicissimorū etiā) dicta libere, nō quidē cōtumeliā inferēdā, sed tm̄ veritatis cognoscēdā studio reſelebant, quid p hisce humanioribus disciplinis, cōtra illarū vitupatores, p̄babiliter asserre possim, citra iniuriā cuiuscūq; hac disputatione reperā ac proferam.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

Vallum humanitatis, pro studijs politionibus susceptū, incipit foeliciter.

¶ Studium humanitatis hoc ipsum esse proprie, quod sit alias studium liberalium artium,

TOMVS PRIMVS.

Ed vt consent mīhi promissa mea, Incipiā nunc quantum equidem potero, ostendere, humanitatis studium id ipm̄ esse, quod liberaliū artium studium aliter diciť. Quare qui humanitatis studiū dānant, sciāt se omneis cū illo bonas arteis simul dānare. Qd' ideo

sic veteres, pprie & signāter adpellauerūt, q̄ ex omnibus
 animātib⁹ vni homini, huius sciētiae cura, & disciplina da-
 ta sit teste A. Gellio noctū atticarū libro. xij. Cuius sunt
 Gellius
 Hūanitas
 hēc ad formā. Qui verba latīna fecerūt, quicq̄ his probe
 vli sunt, humanitatē nō id esse voluerūt quod vulgus ex-
 istimat, quodēq̄ a grēcis φιλανθρωπία. i. erga homīes amor
 dicitur, & significat dexteritatem quandam, beniuolen-
 tiamq̄ erga omneis homīes. Sed humanitatem adpella-
 runt id propemodū, quod παιδεία grāci, nos eruditio-
 nem, institutionēq̄ in bonas arteis dicimus. Quas q̄ syn-
 ceriter cupiūt, adpetūtq̄, hī sunt vel maxime hūanissimi.
 Huius em̄ sciētiae cura & disciplina, ex vniuersis animan-
 tibus, vni homini data est; iccircoq̄ humanitas adpellata
 est. hēc Gellius. In isto significato humanitas etiam dici-
 Plinius
 tur a Plinio, lib. ix. epistolarū ad Maximum, quū inquit.
 Cogita te missum in puinciā Achaia, illā verā, & veram
 grāciā, in q̄ primū humanitatis lra, & fruges inuētā esse
 credunt. Qd' eū de liberalib⁹ disciplinis intellexisse quis
 dubitat, q̄s Grācia apud se primū inuētā, sp̄ gloriata ē.
 Cicero. Hinc Cicero pro L. Flacco. Ad sunt Atheniēses ingt, vñ
 hūanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortē, atq̄ in
 oīeis pteis distributē putant. Et pro Archia q̄q̄ poeta,
 oīs arteis ad hūanitatē p̄tinere dicit, & habere quoddā
 cōe vinculū, & quasi cognatiōe inter se cōiūgi. Idē in ea-
 dē oratione, de his studijs ita ingt. Hęc studia adule scētia
 agunt, senectutē oblectant, secundas res ornāt, aduersis,
 Laus hūa/
 nitatis
 perugiū & solatium prēbēt, defectant domi, non impe-
 diunt foris, pernōctant nobiscū, peregrinant, rusticantur.

Quod si ipsi licet neque attingere, neque sensu nostro gustare
 possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam quum in
 alijs viderem? Non ergo nobilis iuuetus, quum cepit huic
 studio opera dare, bonas artes postposuisse criminanda
 est, sed tunc eas vel maxime appetere existimanda. Poeti-
 cam, & oratoriã, quæ humanitatis vocabulo precipue censen-
 tur, aduersarij nostri (ut uideo) nihil propter sola fabularum de-
 liramenta, & inanium verborum tumultus proferri arbitrantur.
 At poetarum & oratorum institutum est, non delectare solum, sed
 etiam prodesse, quod sine sapientiae disciplinis, fieri ego pos-
 se non opinor. Vñ nec poetas sapientiae ex parteis fuisse opi-
 nor etiam, nec solum ego, sed mecum prudentissimi quique veterum.
 Quintilianus in Homero, nullum non artis aut precepta, aut certe
 non dubia vestigia reperiri adfirmat in duodecimo, eundem
 Apuleius diuinum auctorem nominat, Antisthenes stoicus
 opus illius, nihil esse aliud, quam de iusticia & virtute com-
 positum poema, interpretatur. Iustinianus orbis imperator
 in prologo pandectarum omnis virtutis parentem, titulo me
 Hercules haud quamquam illaudato Homerum predicat. Hunc
 nihilo minus idiotam nobis faciunt, nunc nescio qui noui
 exorti repente sophi. Sed credat hoc illis Iudæus apella,
 non ego. Horatius certe inquit, se (quum Romæ literas
 didicisset) causa cognoscendi philosophiam Athenas pro-
 fectum. Vergilio quoque non ignobiles neque obscuri scri-
 ptores, philosophiæ & astrologiæ, amplam copiam adtribu-
 unt. Nec quenquam de summis græcæ disciplinæ auctoribus,
 hausisse prætestant, quæ Mollertia Maronis assecuta sit, vel in
 suo ope digesserit. Vñ non iniuria etiam apud iureconsultos ei-

Horatius.

Vergi.

C ij

valuit auctoritas, sicut digestor li. primo de rerum diui.
 & quali. adparet, vbi Martianus ex sententia Maronis ait.
 Martiano iurecōsul. Cœnotaphiū sibi magis placere videri locū religiosum
 Accursius esse, q̄ cōtra. Nec certe in ea re (ut nugat Accursius) fal-
 sus est testis Vergilius, nō magis hercūle, q̄ falsi legū la-
 tores, quorū leges, principū voluntas siue libido postea
 mutauit, aut abrogauit. Cœnotaphiū, ex vsu & auctori-
 te veterū, locus erat religiosus. Diuis fratribus post tot
 annos, veterū obseruationi (quā poeta indicauit tamē ma-
 gis, q̄ sequi iussit) refragantibus, si contrarium placuit re-
 scribere, nō certe p̄pterea statim falsus ē Vergilius. Ne-
 q̄ falsum est, ante hoc diuorū fratrum rescriptum, ita fuisse
 quandoq̄ obseruatū ab antiquitate, cuius (ut omnīū aliarū
 pene rerū) doctissimus nimirū fuit poeta, Quapropter
 etiā, si recte libret Accursius ea verba, deprehendet palā,
 Martiānū iurecōsul, inclinari magis in sententiā Vergiliū
 de Cœnotaphio (quod utiq̄ nō faceret, si testis falsus, &
 vanus ei videret) q̄ diuorū fratrum, utpote quorū rescri-
 pto se satis significet cedere, potius, q̄ qualēcūq̄ sensum
 principū, pro lege accipe oporteat, q̄ q̄ sapientiā Vergi-
 lianā minus deferat, quā sic ait. Cœnotaphiū quoq̄ ma-
 gis placet esse locū religiosum, sicut testis ē in ea re Ver-
 gilius. Sed diui fratres cōtra rescripserū. In q̄ Martianus
 melior & modestior p̄fecto poetarū aestimator, q̄ Accur-
 sius, tātū abest, vt Vergiliū falsum testē vocet, sicut ille,
 satis quidē inciuiliter, ut etiā eius vnius auctoritatē, duo-
 rū diuorū principū maiestati obponat. Diuus q̄q̄ Hiero-
 nymus tractās illud Ecclesiastæ. Cor sapiētis ī dextra eius;

eor aut stulti in sinistra illius, Vergiliū honorifica adpel-
latione philosophi dignat, sic scribēs. Via q̄ puerſa ſunt,
a sinistra ſunt. Qui ergo ſapiēs eſt, ſemp de futuro ſeculo
cogitat, quod ducit ad dextrā. Qui vero inſipiēs, de prae-
ſenti, quod poſitū eſt in ſinistra. q̄ quidē ſecutus idē phi-
loſophus & poeta ait.

Dextera quæ Ditis magni ſub moenia ducit

Hac iter elyſium nobis, at leua malorum

Exercet poenas, & cætera.

Et Fabius Quintilian⁹, grāmaticis om̄e genus ſcriptorū
excutiēdū eſſe adfirmat, q̄ enarraturi ſint poetas, nec ſi ra-
tionē ſiderū ignorēt, ab his eos, q̄ toties ortu, occaſuq; ſi-
gnorē, in declarādis tpib⁹ vtant, Nec ſi ignari ſint philoſo-
phia, pp̄ plimos, in oībus fere carmibus, locos, ex itima
q̄ſtionū naturalīū ſubtilitate repetitos, itelligi poſſe. Elo-
quētia q̄q; idē opus eſſe nō mediocri grāmaticis adſerit,
vt de vnaq; earū (q̄s demōſtrauim⁹) rerū, dicāt pp̄rie &
copioſe. Ecce q̄t, & q̄ magnarū diſciplinārū cognitionē,
ſolū grāmatico neceſſariā cēſuit Quītilianus, ad recte in-
telligēdos, exponēdoſq; poetas. Sed ridicule hoc ſane il-
le, ſi nihil in eis altioris doctrinæ, probiorisq; lſaturæ cōti-
netur, q̄ aduerſarij p̄dicant. Puto his ſatis me docuiſſe iā,
Gellio, Plinio, Fabio, Cicerone, Martiano, Hieronymo
teſtibus, ſtudijs humanitatis, bonarum artium ſtudia ac-
cipi, nō vanitatis neq; falſitatis. Quos ipſi (ut ſunt fere fa-
ſtidioſi) auctores ſi eleuant, nos tamē nihilo ob id minus,
aut tribuemus, aut innitemur illis, q̄ ab ipſis eleuentur.
Sed quid dubitamus, ſi (vt oſtēdimus modo) he artes hu-

Quintilia.

Colonię i-
terrogat^og
dam.

Rhetorica
sub grāma-
tica.

maritatis, ipsa sunt liberaliū disciplinarū studia, quin au-
debunt iam postulare aduersarij hac a se tantū, uelut a su-
stis fontibus, esse petēda, q̄ illorū sit nō tradere solū ista,
verū etiā nouos magno numero sophos, in his creare q̄rā-
nis, & in omneis pene parteis a se uelut ex eq̄ Troiano di-
mittere? Censerē equidē iustū & æquū postulare illos, nī
si essent uerbis & titulo tenus magis, isti fere omēs harū
artiū, q̄ re & cognitione doctores. Memini (sit q̄so uenia
aliqua libertati) me Colonia semel interrogare quendā e-
senatū istorū, cur non docerent in gymnasijs suis rhetori-
cā, sine qua nec numerus certe reddi posset septē libera-
liū artiū, nec magisteriū illarū quisq̄, nisi effrons & ipu-
dēs, sibi uēdicare. Ridicule mihi hāc nos cōprehēdimus
sub grāmatica inquit. Et ego, ad istū eundē modū, posse-
tis & totā Sicilia cōphēdere sub vna Ethna inq̄, Sed
omissis his, qui nobis rhetoricā sub grāmatica primæ &
secūda partis Alexādri cōphēdūt, & rē philosophiæ
ignorātes, noīe gloriānt, ad alia commodū transeamus.

In studijs humanitatis, utilitatis & bonæ fru-
gis plurimū esse,

TOMVS SECVNDVS

Vnc ueniamus ad id, quod secundo loco nos
pbaturos sumus polliciti, uidelicet multa uti-
lia continere hac studia humanitatis, In q̄
hoc primū occurrit, q̄ ex eis copia optimorū
uorborū cōparatur, & eloquētijs rebus psuadendis, sentē-
tijsq̄ explicandis maxime necessaria adquirūt, An in tot

Ciceronis pulcherrimis operibus, de amicitia, de parado-
 xis, de senectute, de officijs, de tusculanis q̃stionibus, de
 finibus bonorū & malorum, in tot epistolarū familiariū,
 tot secretarū libris, in tot orationibus, præter inanē ver-
 borum elegātiā, nulla vtilia prudentiæ, fortitudinis, tē-
 perantiæ, præcepta omnino legūtur. Quis hoc credat, ni-
 si aliquis, qui sit posuit semp honesta misocalus? Quid
 si inimicis nostris ego mōstrauero locum Augustini, ubi
 ille Hortēsiū Ciceronis legendo fateatur se desiderijs
 & precibus ad deum repēte conuersis, omnē vanā spem
 deposuisse, & immortalitatē sapientiæ cōcupisse estu cor-
 dis incredibili. Nonne eos mihi cōcedere æquum fuerit
 (quod antea negarūt) vtilia quædā in nostris hisce studi-
 is contineri. Verba diui patris Augustini ex tertio con-
 fessionū eius volumine sunt ista. Inter hos ergo imbeci-
 la tunc ætate, discebam libros eloquētiæ, in qua eminere
 cupiebam sine damnabili & uētofo, per gaudia vanitatis
 humanæ. Et usitato iam discēdi ordine, peruenērā ad li-
 brū quēdam cuiusdā Ciceronis, cuius linguā fere omnes
 mirātur, pectus nō ita. Sed liber ille ipsius exhortationē
 cōtinet ad philosophiā, & vocatur Hortēsius. Ille vero
 liber mutauit affectum meū, & ad teipsum domie muta-
 uit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia, viluit
 mihi repente omnis vana spes, & immortalitatē sapientiæ
 cōcupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iā coepe-
 rā, vt ad te redirē, Nō em̃ ad acūedam linguā referebam
 illum librū, neq; mihi locutionē, sed qd loquebat p̃sua-
 serat. Quō ardebā deus meus? quō ardebā euolare a tere-

familiares
 & secretæ
 Ciceronis.

Misocalus

Augustinus de
 Ciceronis
 Hortensio.

Seneca
Plinij naturalis
historia.
Salomon

Augusti.

Similitudo
serpentis in
scriptura.

renis ad te: hac Aug^o. Nō sunt igit^r oīa, q̄ in studijs hūanitat^{is} discunt^r falsa & uana, nec in dicēdo solū eloquenter, sed etiā in salubri docēdo sunt occupata, et cōplura certe vtilia cōtinent. An nihil utile cōponēdis moribus ē in opib^{us} Senecae: nihil in naturali historia Plinij, multiplicē pene oīm terrestriū, & aq̄tiliū, oīm herbarū, plantarū, metallorū, lapidū, naturā tradētis: Quare igit^r inter sapiētiā dona, reputat Salomō, scire naturas aialū, & iras bestiarū, vim uētorū, differētiās uirgultorū, & virtutes radicū: Quā vtilis sit hac cognitio itelligēdis sacris lris (ut interī de medicina taceam^o) copiose & luculēter etiā ab Augusti. disputat, Cui^o yba, q̄a nobis fortissime militāt cōtra aduersarios adscribem^o. A it aut^m sic li. ij. de doc. chr. Rerū aut^m ignorātia facit obscuras, figuratas locutiōes, quā ignoram^o uel aiantū, uel lapidū, uel herbarū naturas, aliarū rerū, q̄ plerūq^{ue} i scripturis similitudinē alicui^o grā ponunt. nā & de serpēte qd notū ē, totū corp^o eū p capite obijcere feriētib^{us}, q̄tū illustrat sensū illū, qd dñs iubet astutos nos eē sicut serpēteis: vt scilicet pro capite nro qd est Chrs, corpus potius psequentibus offeramus, ne tides Christiana tanq^{ue} caput necet in nobis, si parcētes corpi, negemus deum, Vel illud, qd per cauernā angustias coartatus, deposita veteri tunica, vires nouas accipe dicit^r, quātum concinit ad imitādā ipsius serpētis astutiam, exuēdumq^{ue} ipm veterem hominem, sicut Apostolus dicit, vt induamur nouo, et exuēdum per angustias (dicente domino) intrate per portā angustā. Vt ergo noticia naturae serpentis illustrat multas similitudines, q̄s de hoc animante scriptura

dare cōsueuit, Sic ignorātia nō nullorū animalīū, quæ nō
 minus p̄ similitudīnes cōmemorat, impedit plurimū le-
 ctōrē. Sic lapidū & herbarū, vel q̄cūq; tenētur radicib⁹,
 nā carbunculi noticiā, q̄ lucet in tenebris, multa illumiat
 etiā obscura librorū, vbiq; p̄pter similitudinē ponitur. Et
 ignorātia berilli, uel adamātis, claudit plarūq; intelligen-
 tiæ fores, nec aliā ob causam facile ē intelligere pacē ppe-
 tuā, significari oleæ ramusculo, quē rediens ad arcā colū-
 ba ptulit, nisi quia nouimus, & olei lenē contactū nō faci-
 le alieno humore corrūpi, & arborē ipsam frondere pen-
 niter, Multi aut̄ p̄pter ignorantīā hyssopi, dū nesciūt quā
 vim habeat, vel ad purgandū pulmonē, vel (ut dicit̄) ad sa-
 xa radicib⁹ penetrāda, quū sit herba breuis atq; humilis,
 omnino intēnire nō possūt, quare dictū sit, Asperges me
 hyssop⁹ & mundabor. An nullū etiā opap̄cium est, in
 tot Strabonis, Dionysij, Pōponij mellæ, Ptolomei scri-
 ptis de cosmographia libris. Idē Augustinus noster cer-
 te iudicat, non negligendā esse locorum cognitionē, vbi
 inquit. Benignā sane traternæ vtilitati eū omnino impēsu-
 rū operā, si quis sicut alij quidā verba oīa, & nomina he-
 bræa, & syra, & ægyptia, uel cuiusq; alterius linguae (si q̄
 p̄terea in scripturis sanctis inueniat) sepatim interpretati iā
 sunt, ita ipse quoscūq; terrarū locos, quæue alia aīalia, vī
 herbas, atq; arbores siue lapides, vī metalla incognita, spe-
 ciesq; quaslibet scriptura cōmemorat, ea generatim dige-
 rēs, sola exposita lris mandet. Si aut̄ nihil cognitio locorū
 cōfert, quur ergo Hieronymus nō cōtētus in volumini-
 bus sacris toties legisse singulas vrbeis, viculos, mōteis,

Lapidum
 noticiā ad-
 iuuare itel-
 lectū scrip-
 turæ.

Oliua cur
 pacis signū.

Hyssopi
 vis ad pur-
 gādū sto.

De vtilita-
 te Cosmo-
 graphorū.
 Augusti.

Hiero.

Pius pon.
max.

flumina, torrēteis, & cōfinia Iudæe, etiā voluit eorū dē lo
corū, circūeundo cū eruditissimis hebreorū, sit^o, corā ocu
lis corporalib^o intueri: Sāctissimi Hieronymi v̄ba (ne forte
telū, qđ nō oñdo, etiā me nō habere aduersari^o putet) hic
interferā, Ita in Paralip. p̄fatōe ab ed̄scriptū lego. Quō
græcorū historias magis intelligūt, q̄ Athenas viderunt,
& tertiu Vergiliū librū, q̄ a Troade p̄ Leucaten, & acro
ceramia ad Siciliā, & inde ad hostia tyberis nauigauerūt,
Ita sanctā scripturā lucidius intuebit^r, q̄ Iudæā oculis con
tēplatus ē, & antiq̄rū vrbū memorias, locorūq̄, vel eadē
vocabula, vel mutata cognouerit. Vñ & nobis curā fuit
it, cū eruditissimis hebreorū hūc laborē subire, vt circū
irem^o prouintiā, quā vniuersā Christi sonāt ecclesię. Ne
q̄ post istos Pius secūdus, sibi pontifici, & iam senī, exi
stimauit turpe esse, rerū vbiq̄ gestarū historiā, & omniū
locorū situs diligēter describere, licet (ut peritus guber
nator v̄tos) p̄uiderit, nec sibi quidē summo pōtifici par
furos istos (qbus oēs plateæ iam plenæ sunt) bonas & vti
leis disciplinas carpe & mōdere adsuētos, quādo illorū
morsibus occurrēs, ita p̄fandū fere necessario duxit. An
fugiet laborem nostrū malignus interpres? Minime qui
dē, nec tātū nobis arrogamus. Vñ hoc (ingent) ociū pōti
fici maximo: qđ in scribēdo hæc tēpus absumpsit, Chri
stianæ plebi detraxit. Quur nō vtilius sese exercuit? Tē
pora nostra, & res notās inculcat. Quis fructus? Et pau
lo infra. Sed quid cōtēdimus, tanq̄ maledicis occursuri,
clausuriq̄ ora frustra nitimur? Et in dextro, & in sinistro
latrāt itinere canes, . Nullius vita sine rephensione cucur

rit. Cōem fortem æquo aīo ferre decet. Nihil ne rogo
etiā penit⁹ valēt ad eruditiōē, tot rhetoricæ artis a Fortu
natiano, Cornificio, Quintiliano, Cicerōe, mltisq; alijs re
licta posteris volumina: Hieronym⁹ certe, ad Paulinū inē
vtilissimas arteis deputat rhetoricam, sic dicēs. Taceo de
grammaticis, rhetoric⁹, philosophis, geometris, dialecti
cis, astronomis, medicis, q̄q; sciētia mortalib⁹ uel vtilissi
ma ē, Sed de hoc postea. Nihil ne ad cōpandā prudēti
am tot græcæ, latinæq; magno studio plustrate, iuuabunt
historiæ: Ego ne hoc credā: aut mihi hoc q̄q; istorū p̄sua
serit: Immo p̄terq̄, q̄ Cicero (nō oīno respuēdus auctor)
testē tēporū, lucē vitatis, uitā mēorię, mḡram uitæ, nūtiā
uetustatis, historiā vocat, & p̄terq̄ q̄ mlti p̄stātes īgenio
phī, se ad scribēdā eā cōtulerūt (licet nūc phī fere, sed &
theologi q̄q; nō pauci, maiore studiū sui p̄tē, ī dialecticis
argutior, & his oppido q̄ puerilib⁹ solū exigāt, adeo ut cō
plureis ex his, senes capulareis, videam⁹ adhuc logicam
docere q̄tidie scholasticos) ego testīonio Auguf. pbabo
istis, ad itelligēdā sacra scripturā, nō vtilē mō, verū etiam
necessariā ppe eē historiā. Et ne diuti⁹ remoremur suspē
sos, scđo de doc. chr. lib. ita scriptū iueniēt ab Auguf. tō.
Quicqd igit de ordie tpm trāfactorū, idicat ea, q̄ adpellat
historia, plurimū nos adiuvat ad sc̄tōs libros itelligēdos,
etiā si p̄f ecc̄lias puerili eruditiōe discat. Nā & p olympia
des, & p cōsulū noīa. mltā sepe q̄runt a nobis. Et ignorā
tia cōsulatus, q̄ natus est dominus, vel quo passus est, nō
nullos coegit errare, ut putarent quadraginta sex annorū
ætate passum esse dominū, q̄ p tot ānos edificatū esse tē

Hiero.

Historia
qd secūdū
Cice.

Auguf. de
vtilitate hi
storiæ.

plū dictum ē a iudæis, qđ imaginē dñici corpis habebat.
 Et paulo post. De vtilitate aut̃ historiæ, ut omittam græ
 cos inquit, quantā noster Ambrosius q̃stionē soluit, calū
 niātibus Platonis lectoribus & dilectoribus, qui dicere
 ausi sunt, omneis dñi nr̃i Iesu Chri sermētias, q̃s mirari, &
 p̃dicare cogunt, de Platonis libris eū didicisse, qm̃ longe
 ante humanū aduētū dñi, Platonē fuisse negari non po
 test, Nōne memoratus ep̃s, cōsiderata historia gētium,
 quū Platonē reperisset Hieremiæ p̃phetæ tp̃ibus profe
 ctū fuisse in Ægyptū, vbi tūc ille p̃pheta erat, p̃habilius
 esse ostēdit, qđ Plato potius nr̃is lris, p̃ Hieremiā fuerit in
 stitutus, ut illa posset docere vel scribere, q̃ iure laudant̃.
 Ante lras em̃ gētis hebræorū, in q̃ vnus dei cultus emi
 cuīt, ex qua scđm carnē venit dñs noster, nec ipse qđem
 Pythagoras fuit, a cuius posteris Platonē theologiā didi
 cisse isti adserūt, Ita cōsideratis tp̃ibus, sit multo credibili
 us, istos potius de lris nr̃is habuisse, q̃cunq; bona & vera
 dixerūt, qđ de Platonis dñm nr̃m Iesum Chrm̃, qđ demē
 tissimū ē credere. Narratiōe aut̃ historica, quū p̃terita eti
 am hoīm instituta narrant̃, nō inter humana instituta ipsa
 historia numerāda ē, quia iā q̃ transierūt nec infecta fieri
 p̃nt, in ordine tēporū habēda sunt, q̃rū ē conditor & admi
 nistrator deus. hac de historia ex Augustino. Præterea
 Hiero. Hieronym⁹ in cōmētariorū suorū sup̃ Danielē, p̃logo ita
 inqt. Ad intelligēdas aut̃ extremas p̃teis Danielis, multi
 plex græcorū historia necessaria ē, videlicet Suctorij, Cal
 linici, Diodori, Hieronymi, Polybii, Possidonij, Clau
 dij Theonis, & Andronici cognomēto Alipij, q̃s & Por

Historia
 nō nūeran
 da inf̃ insti
 tuta hūana

Hiero.

phyrius esse se secutū dicit, Iosephi q̄q̄, & eorū quos po-
nit Iosephus, p̄cipueq̄ nostri L. iuij, & P. opeij Trogi, atq̄
Iustini, q̄ oēs extremæ visibis narrāt historiā, & post Ale-
xandrū, usq̄ ad Cæsarē Augustū, Syriæ, & Ægypti, id ē,
Seleuci, & Antiochi, & Ptolomeorū bella describūt. Et
si qñ cogimur l̄rāz secularium recordari, & aliq̄ ex his di-
cere, q̄ olim obmisimus, nō nostræ ē volūtatis, sed (ut ita
dicā) grauissimæ necessitatis, ut p̄bemus ea q̄ a sanctis p̄-
phetis, ante secula multa p̄dicta sunt, s̄ Græcorū, q̄ Lati-
norū, & aliarū gētiū l̄ris cōtineri, Ecce vobis boni patres,
& aduertite si uultis, q̄ extremæ necessitatis esse dicit (ne-
dū suæ volūtatis) ad explanādas Danielis p̄phetæ visio-
nes, crebro seculariū historiāz meminisse, q̄ oīno intelli-
gi absq̄ illis ad plenū nō possint. Multa sciēs p̄terea trās-
eo, q̄ de cōmoditate historiāz, ab Iosepho, Plinio, Lucia-
no, caterisq̄ cōpluribus adhuc referunt. Nescire aut̄ qd
antea q̄ natus sis acciderit, nōne id ē sp̄ esse q̄dammō pue-
rū? Quid em̄ ætas hoīs, nisi cū memoria veterū rerū, cū
supiorū ætate cōtexi, vt ait Cicero? Certe pleni sunt hi
libri sapiētū vocū, plena optimorū exēplorū, plena vene-
rādæ vetustatis, q̄ iacerēt in tenebris oīa, nisi hūanarū l̄rā-
rū ea lumē accēderet, Qz mltas nō solū ad intueḃdū, verū
etiā ad imitādū, clarissimorū & cōtinētissimorū virorū ex-
p̄ssas imagies, scriptores Græci, parit̄ & Latini nobis reli-
q̄runt: quas si qs in repub. mgratū gerēs sibi p̄ponat, ani-
mū & mentē indubie ipsa recordatiōe excellētū hoīm,
ad uerā laudē, honestatēq̄ notabiliter cōfirmabit. Quāto
rectius ergo, q̄ isti, diuus Basilius magnus Cæsareæ ciui-

Necessari-
am esse hi-
storiāz no-
ticiā theo-
logo.

Basili^{us} ma-
gnus

D

Nota simi-
litudinem.

Oīm artiū
studiū esse
studiū hūa-
nitatis

tatis archieps, cōsulit adulescentibus, q̄ eis (donec sacros
sermōnes, ppter pfundos illorū sensus, p̄tate adhuc ca-
pere nō possint) poetis & oratoribus, & scriptoribus cæ-
teris, oībus deniq; hoībus inhæredū dicit, vñ illos aliqua
ingenij sit adsecutura utilitas. Et sicut thēctores lanā, quę
receptura sit nobilē aliquē colorē, primo sollicitē p̄parāt,
ut postea supinducāt florē siue purpureū illū, siue quem-
uis aliū, ita inquit extraneis disciplinis quū primū fuerint
imbuti, tū demū (velut positis rudimētis, synceris & icor-
ruptū florē probitatis ex sacris lectionibus cōsequatur.
Et quasi solē in aqua prius videre aduefacti, ad ipm ver-
ræ lucis radiū pupulis q̄dammodo cōfirmatis, erigant in-
tuitū. Vnde etiā, ne mala q̄dam (q̄ in poetis quibusdam,
alijsq; æthnicis scriptoribus qñq; occurrunt) noceant in-
cautis, putili & elegāti ad nepotes suos opusculo docuit,
quō tutissime legi possint seculares libri. Quā isti de bo-
ne nihil pene sapiūt, qui studiū humanitatis nihil esse pu-
tāt aliud, nisi (vt iterū dicā) studiū fabularū (Cicero cer-
te nō minus phūs q̄ orator, honestarū artium rudeis indo-
ctosq; omneis eos libere audet adpellare, qui nullā in his
studijs curā operamq; ponere voluerūt, ut ex his v̄bis q̄
de Curione scribit, p̄spicue adparet. Illa aut̄ sunt hæc. Ne
minē ex ijs qdē qui aliq̄ in numero fuerūt cognouī, i oīm
genere honestarū artiū tā indoctū, tā rudē, nullū ille poe-
ta nouerat, nullū legerat oratorē, nullā memoriā antiqui-
tatis collegerat, hæc Cicero) & nō potius de diuinis, hu-
manisq; de p̄teritis, de futuris, de caducis, de æternis discē-
dū simul, q̄ voluerit veri potius, q̄ adūbrati alicuius poe-

De fabul.

**Aescop^o fa
bulator
Hiero.**

Ambro.

D ñ

periculo liberarit, quāto magis p̄dicandū, quod uere factū est, hoc ē, q̄ hodie om̄e genus hoīm de mortis p̄iculo crucis arbor eripuit. Et paulo infra inq̄t. Arbor em̄ in nauī, ē crux in eccl̄ia, q̄ inter totius seculi blāda & p̄ncipiosa naufragia, incolumis sola seruat. In hac ergo nauī q̄squis aut arbori crucis se religauerit, aut aureis scripturis diuinis repleuerit, dulcē procellā luxuriā nō timebit, Sirena rū em̄ q̄dā suauis figura ē, mollis cōcupiscentiā voluptatū, q̄ noxijs blādimētis cōstantiā captā mētis effoemiat, Nec ipse sanctus Thomas om̄eis fabulas vno ordine, & indifferēter auersat, exponēs illud ap̄lī, ad Timotheū. Ineptas aut̄, & anileis fabulas deuita. Nam ibi ait reptas primū fabulas a poetis, ut hoīes p̄ eas ad v̄tutes inducerēt, & a vitijs abducerēt, eo q̄ representatiōib⁹ hm̄oi simplices melius aliquāto moueant, q̄ rōnibus, quū fabula constet ex miris, & miro apte rep̄ntato inq̄t delectari rationē in collatione, q̄ delectatione efficit, ut monēti aliqd honesti, p̄ hm̄oi rep̄ntationē facilius adsentiat interdū auditor, q̄ alias, Hoc mō sane & in Iudicū volumīe Ioathan fili⁹ Hierobaal vsus legi⁹ fabulosa, sed apta nimirū rep̄ntatiōe ad om̄eis viros Sychem, quū eis cupet exacte subijcere, q̄ indignā, quāq̄ iniquā vicē reddidissent bñficijs Hierobaal patris sui. Cuius filijs ad septuaginta foede interfectis, regē sibi cōstituerāt Abimelech. Itaq̄ idē S. Thomas ne fabula aliq̄ dicat inanis, aut inepta (q̄les vitari ap̄l's praecepit) duo ad hoc regri ostēdit, Vt. s. cōtineat intrinsecus sensum verū, rep̄ntetq̄ aliqd vtile, Et vt cōueniat & q̄dret illi veritati, cuius quādā q̄lī imaginē gerit, Vñ inquit. Si

f. Thomas

Apologis
simplices
moueri
meli⁹, q̄ ra
tionibus

Ioathā fili⁹
Hierobaal

proponat fabula, q̄ nō potest representare aliquā veritatē,
 ea ē inanis. Quę vero repñtat qdē, sed nō pprie, ē inepta,
 sicut fabulæ de Thalmud, Hęc ille fere ad ybū. Vñ eum
 adparet fabulas hmōi, q̄ uerū, & vtile quippiā moneant,
 idq̄ apta quadā figuratōe representēt, nō reijcere penitus,
 nec aspnari. Quēadmodū nec Cassiodori frater Fulgēti
 us Placiades Carthaginēsis ep̄s, aspnatus ē eas, q̄ de qua
 rundā abstrusis sensibus fabularū (in hoc priscos plerosq̄
 philosophos emulatus) treis mythologiarū libros, q̄ eti
 amnū extāt, & uiuūt, erudite, graphiceq̄ cōposuit. Qui
 iā isti mihi psuaferint, nihil esse vtile in studio hūanitatis,
 cuius etiā (ut ex sup̄dictis iam adparuit) ea pars, q̄ fabulis
 constat, & abiectissima est in eo studio, omni prorsus vti
 litate nō caret. Si nondum adq̄scūt tā apta p̄bationi, au
 diāt adhuc Augustinū adfirmatē om̄eis gētiliū discipli
 nas nō solum vana, & sup̄sticiosa figmēta, sed etiā vtilia
 q̄dā p̄cepta cōtinere. Verba ei⁹ sūt hæc. Sicut em̄ Aegy
 ptij non solū idola habebāt, & onera grauiā, q̄ ppl's Israel
 detestaret & fugeret, sed etiā vasa atq̄ ornāmēta de auro
 atq̄ argēto, & vestē, q̄ ille populus exiēs de Aegypto,
 sibi potius, tanq̄ ad vsum meliorē clanculo vēdicauit, nō
 auctoritate ppria, sed p̄cepto, ipsis Aegyptijs nescienter
 cōmodatibus ea, q̄bus nō bene utebant. Sic doctrinę oēs
 gentiliū, nō solū simulata & sup̄sticiosa figmēta, graueis
 q̄ sarcinas sup̄uacanei laboris habent, q̄ vnusquisq̄ n̄m,
 duce Christo, de societate gētilium exiens, debet abomi
 nari, atq̄ deuītare, sed etiam liberales disciplinas, vsui veri
 tatis aptiores, & q̄dam morū p̄cepta vtilissima cōtinent,

Quę fabu
 la inanis, q̄
 inepta

Fulgētius

August.

M̄ta cōti
 neri vtilia i
 gētiliū dis
 ciplinis.

D iij

Cyprian^o.
Victorin^o
Lactāti^o
Optat^o.
Hylarius
Moses.

Igniculos
soli nō āte
ponēdos

de q̄ ipso vno deo colēdo, nō nulla vera inueniunt apud
eos, q̄d eorū tāq̄ aurū & argētū, q̄d nō ipsi istituērūt, sed
de q̄busdā q̄si metallis diuinā puidētia (q̄ ubiq̄ infusa est)
eruerūt, & q̄ puerse atq̄ iniuriōse ad obsequia demonū ab-
utunt, quū ab eorū misera societate sese aīo sepat, debet
eis auferre Chriā^o ad vsū iustū p̄dicādi euāgelij. Et post
paulo subiūgit. Nā q̄d aliud fecerūt mlti boni fideles nrī:
Nōne aspici^o q̄nto auro & argēto & veste suffarcinatus
exierit de Aegypto Cyprian^o doctor suauissim^o, & mar-
tyr beatissim^o, q̄nto Lactāti^o: q̄nto Victorin^o: Optat^o:
Hylari^o: ut de viuis taceā, q̄nto innūerabiles Graci: q̄d
prior ipse fidelissim^o dei famulus Moses fecerat, de q̄ scri-
ptū ē, q̄ eruditus fuerit omī sapiētia Aegyptiorū. Ecce in
oībus gētiliū disciplinis, mltā utilia cōtineri mihi Aug^o.
adfirmat, isti negāt. Cui credā? Idē btissimos martyres,
innūerabiles Grācos, & mltō āte fidelissimū dei famulū
illa idē abstulisse, & ad Chri obsequiū trāstulisse, vehemen-
ter laudat, meq̄ imitari exēplū iubet. Cōtra isti attigere
oīno (vltimo extremo digito) phibēt. Quos sequar. Nō sum
(quod ingenue fateor) magni iudicij, sed nō tam nullius
tamen, ut igniculos istos soli anteponam.

¶ Studium humanitatis ad intelligendū sacram
scripturā cōducere, & eius literaturā peritia ali-
quantulū, immo multum, adiuuari lectorem,

TOMVS TERTIVS

Vod hac studia prohibenda adulescentibus
Christianis etiā censent, quid eo offendāt at-
q̄ aberrant, iā supra uideor mediocrit̄ osten-

disse, vbi ex Augustini, & Hieronymi (duorum meo iudicio summorum ecclesiastica doctrinae professorum) vbi declarauit, quidam sanctos prophetas, ob secularium historiae omnium ignorantiam, plerisque locis intelligi perfecte non posse. Pluribus tamen adhuc ostendat, eorundem auctoritate, lectori sacrae scripturae his studiis quicquid iuuari. Et perfecti interpretis, siue translatoris munus (quo ad transferendos fideliter & pure sacros aliquos libros saepe opus habet ecclesia) sine humanioris huiusce litteraturae facultate, exacte saltim impleri non posse. Quis enim tam longe a lectione sacrae scripturae peregrinatus, qui totam fere his figuris (quae oratoribus & poetis familiarissimae sunt, & schemata, ac tropi, a grammaticis adpellantur) plenam esse non norit? Haec locutiones (nisi nihil Augustino in hac parte tribuunt) non mediocrem curam, industriamque desiderant. Nam imprimis cauendum esse ait, ne figuratam locutionem ad litteram adcipiamus. Et ad hoc pertinere illud apostoli dictum, Littera occidit, spiritus autem viuificat. Illum vero sequi litteram, qui verba translata sicut propria teneat, neque illud quod proprio verbo significatur, referat ad aliam significationem. Sed si audierit sabbatum (verbi gratia) non intelligat nisi vnum diem de septem, qui continuo volumine repetitur. Et cum audierit sacrificium, non excedat cogitatione illud, quod fieri victimis pecorum terrenisque fructibus solet, Eam demum miserabilem animae seruitutem esse adfirmans, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream, oculum mentis ad hauriendum aeternum hominem leuare non posse. Idem etiam, quia in his locutionibus, si aliter atque oportet intelligatur,

Schemata
ac tropos in
sacris litteris non
mediocrem
industriam de
siderare

Alia serui-
tutis signa ac-
cipe pro re-
bus

Tropis mltiplicatius vfos auctores sacros, q̄ secl̄areis

Nō q̄ nris cēforib⁹ p̄cipui videātur grāmatici.

Quāto q̄s rudior, tanto ferme nūc aptior ad theolo.

nō mediocre periculū vertitur, sollicitē quō figurata, aut contra nō figurata discerni possit ostēdit. Et alibi. Sciant aut̄ inquit l̄ati modis oībus, locutionibus quas grāmatici gr̄eco noīe tropos vocāt, auctores nostros vfos fuisse, & multiplicatius atq; copiosius q̄ p̄st̄ existimare vel credere, qui nesciūt eos, & in alijs ista didicerūt. Quos tamē tropos qui nouerūt, agnoscūt in l̄ris sanctis, eorūq; scientia ad eas intelligendas aliquātulū adiuvant. Sed hic eas ignaris tradere nō decet, ne artē grāmaticā docere videamur. Extra sane vt addiscāt moneo, q̄uis iā sup̄ius admonuerim. Nū his v̄bis obscure dicit Augus. sacros auctores oībus tropis vfos esse, & multiplicatius etiā q̄ existimare valeāt, qui sacra volumina nondū attigerint, eorūq; sciētia ad illa intelligēda aliquātulū adiuvant lectorem. Atq; ideo se monere (licet iā sup̄ius monuerit) ut discant a grāmaticis. At a q̄bus grāmaticis uolūt hīj nostri castigatores, & dñi (qñquidē sine p̄missu istorū nihil ferme attingere in l̄ris cuiq; iā amplius licet, tantū sibi imperiū etiam in hoīes liberos arrogāt) eos addiscam⁹. Ex Alexandro ne, aut Eberhardo gr̄acista. Certe sic nūc viuūt, q̄cūq; mō primā, & secundā (vt vocāt) parteis Alexandri, & cōpositaȳborū attigit, satis superq; iā ad oīeis p̄dectaȳ leges, & vniuersos libros canonicos p̄cipiēdos, idoneus auditor ē. Si quid p̄terea in latinis l̄ris profecit, oīno id uelut sup̄flūū in eo dānat. Immo quāto quis rudior fuerit, tātō ferme aptior ad leges & canonē censeat. O tēporū in sciētiā, O q̄ntis uitae in tenebris degit hoc aui. Diuus Hieronymus, p̄pter latinū sermonē, se ab ipsis pene incunabu

his inter grāmaticos rhetoresq; & philosophos, detritum
 esse dicit, vt sic posset vtilis esse ecclesiæ. At nunc pro
 pudor optime indolis pueri, & ecclesiasticis qñq; officijs p
 ficiendi, grāmaticos & rhetores audire q̄tidianis, ppe cō
 uicijs, phibent, p̄ter vnū A lexadrū Gallū, cū glossa nota
 bili, Colonia nata, quē si cōsultū, p̄fectui eorū vellent (q
 se solos recte nunc cōsulare illis putāt), phibēdi erant uel
 pcul aspicere. An icorruptū latinæ linguæ sermonē, pue
 ro dabit A lexādri textus informis: pumex aridus citius
 certe aquā postulāti dederit. Ex illa inopi, & ieiuna (ne di
 cā barbara) institutione, q tu speres tātā eruditionis supel
 lectilē, ut aliqd, si opus sit, uel e Græco, vel Hebræo apte
 possis latino sermone conuertere, cuius nō mediocri co
 pia opus ē absoluto interpti, q idē Hieronymus apte ostē
 dit dicēs. Aliud ē em̄ esse vatē, aliud est esse interptē, Ibi
 spūs vērura p̄dicit, hic eruditio & copia yborū, ea q̄ intel
 ligīt transfert. Ex his Hieronymi & Augustini testimo
 nijs, qbus illi ingenuē fatent̄ oībus poeticis & oratorijs
 loquēdi modis, v̄fos esse auctores sacros, & a grāmaticis
 eos discēdos esse admonēt, q ad intelligēdas l̄ras sanctas
 eorū sciētia aliquātulū imo multū adiuuent̄ (nā paulo in
 fra eū ip̄m locū quē supra adduxi, idē Augustinus tropo
 rū cognitionē, scripturarū ābiguitatibus soluēdis necessa
 riā esse inqt uel maxime, q si sensus absurdus sit, quū ad
 p̄prietatē yborū accipit̄, q̄rere oporteat, ne forte illo, vel
 illo tropo dictū sit, qd nō intelligimus, & sic multa inuen
 ta esse, q̄ alias latebant) iūfero atq; cōcludo, nō phibenda
 esse chrīanorū pueris studia humanitatis, sed si mō etas ea

Glossa no
 tabilis.

Hiero. de
 officio iter
 pretis.

Augus.

E

fuerit, in qua ista recte & cōmode disci possunt, vltro rogandos, cohortādosq; esse, q̄ illis se doceri, erudiriq; etiā libēter patiant, q̄uis reclamāt, qui suā sapientiam nō tam foeliciter doctis, q̄ indoctis adprobant.

¶ Multos sanctos & graueis viros, in humanitatis studijs floruisse olim, & hoc seculo nostro ad huc florere. **TOMVS QVARTVS.**

Vur em̄ bonus adulescens, & ad ingenij cultum natus, ea studia reformidet, ad q̄ capesfenda eū Mosis, Danielis, Solomonis q̄dā quasi figurę hortant atq; inuitant, vt supra iā meminimus semel. Sed ad nostros, hoc est, euangelij doctrinā professos veniamus. Aristides philosoph⁹, & subpristino habitu discipulus Christi, pro cuius dogmate etiam librū Adriano principi dedit, turpis ne (q̄n iam ita videtur promiscue om̄ibus per hęc studia eruditis, allinere turpitudinē) quia eloquētissimus extitit. An turpis Iustinus & ipse philosophus, q̄ librū quē cōtra genteis a se compositū Antonino & senatui obtulit, eloquēter potius, q̄ barbare scripsisset. Quid Melito Arianus, eo ne Sardēsem ecclesiā negligentius administrauit, q̄ Frontonis oratoris discipulus fuisset. Fortasse & Dionysius Corinthiorū ep̄s, qui Antonino secūdo imperāte floruit, vituperād⁹ venit, q̄ eloquētia eius nō solū suę ciuitatis, & puintia p̄p̄los, sed aliarū q̄q; vrbiū, ac puintiarū ep̄os erudit. Hos q̄ vitupat, nō ille etiā satis (opinor) phabit Pantanū stoicę sectę phm, quē pp̄ admirabilē nō solū diuinarū, verū etiā seclariū l̄rę eruditionē, i Indiā ut mitteret a

Aristides
phūs

Iustin⁹ phi
losofhus

Melito
ep̄s.
Dionysius
ep̄s.

Pantænus
stoicus

Demetrio Alexandriæ ep̃o, legati illiº gētis petierūt, ubi
etiā Bartholomeū, vnū de .xij. apl̃is tū reppit, Nec huius
auditorē Clemētē Alexandriæ eccl̃iæ p̃f byter, cuiº ferūt
insignia volumina, plenaq; eruditōis, & eloquētiæ, tā de
scriptur̃s diuis, q̃ de secl̃aris l̃raturæ istrumēto. His addet
duos Apollonios, vnū disertissimū scriptorē p̃clari volu-
minis aduersus Priscā, & Maximillā, earūq; ducē Mōra-
nū editi, alterq; Romanæ vrbis senatorē, Nec pderit ad re-
missionē notæ huic, q; p Ch̃ro imperāte Cōmodo, capite
trūcatº ē, aut illi, q; insigniº p fide aduersus hereses Seue-
ro Cōmodoq; p̃cipibº certarit, & ch̃rianū dogma q̃ntū
in se fuerit enixe, fidelit̃q; adiuerit. Iā ad nomē Origēis
exhorrescet cōtinuo. Et p̃pt̃ mala, eiº etiā bona dānabit,
cōtra ppheticā phibitionē. Immo si nihil sit erratū in do-
gmate fidei, tñ eruditionē & eloquētiā in eo nō feret, p-
pter quā vel solā Hiero. ñr, certe adhuc legendū eū (& si
hæreticū) putat, q̃d plane non fecisset Hiero. si etiā erudi-
tionē malū, ut isti, iudicasset. Nec sane erroris & blasphem̃e
m̃iæ i Origene tñ cā fuit eloquētia, sed ph̃ia potiº, de q̃ i
ferius plā. Illud certe cōstat, Origenē hūc, cū eēt p̃mptis-
simæ eloquētiæ, musicā, grāmaticā, rhetoricāq; ceterasq;
liberales discipl̃as ita docuissē, ut ad eū miri cōkursº fie-
rēt q̃tidie, ex seculariū l̃ræ studiosis, eosq; illū p̃pt̃ea re-
cepissē, ut sub hac l̃raturę secl̃ar̃s occasiōe, illos istitueret i
fide Ch̃ri. Quid hic mali sit, nō egdē uideo, quorū nō poti-
us hoc sit de māmōna iūqtat̃ (iuxta p̃ceptū dñicū) sibi fe-
cisse amicos æternitatis. Attamē inclemēter oēs eloq̃n-
tię secularis studiosi, clausis oculis, auribusq; damnatur.

E ij

Clemens

Apollonij
duo

Origenes

Cā hærese
os i Orig.
ph̃ia, nō e-
loquentia.

a musicæ .i. poeticæ ignaris. Qua suæ sententiæ seueritate, si adhuc pergāt damnare cæteros, nec Ammonius eo dē tēpore vir disertus & eruditus Alexandria habitus, eiadet naufragiū, Nec Triphon Origenis auditor, Nec Minutius Felix insignis Romæ causidicus, Nec Theodoros (qui postea Gregorius adpellatus ē) Neocæsareæ pōti ep̄s, qui admodū adulescēs, ob studia Græcarū & Latinarū līrarū, de Cappadocia Berytū, & inde Cæsareā Palæstinæ adiit. Cuius nō solū scripta laudant, sed etiā signataq; miracula, q̄ in ep̄atu cū multa (ut inq̄ Hieronymus) ecclesiæ gloria ppetrauit. Nec parces ppter eloquentiā Cypriano q̄uis beatissimo martyri, cuius suauissimū dicēdi genus Aurelius Prudētius his laudibus psequit.

Opiue candidius linguæ genus, o nouum saporem,
 O liquor Ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum,
 Sedem animæ penetrat, mentē fouet, & pererrat artus.
 Sic deus interius sentitur, & inditur medullis.
 Vnde bonum subitum terris dederis, pater reuela.
 De erat apostolicis scriptis opulentus executor.
 Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
 Quæq; voluminibus Pauli famulata disputaret.
 Quo mage cruda hominū p̄cordia perpolita nossent
 Siue timoris opus, seu mystica, uel profunda Christi.
 Quid tñ hoc pdest, si nihilo minus cogimur audire hanc vocē,
 O magna pueritas humanorū studiorū? Qua iā & Malchionē, ex rhetore florētissimo, Antiochenæ ecclesiæ p̄s byterū pcutiūt, quippe q̄ in eadē vrbe rhetoricā honestissime docuerat, Et Anatoliū virū nō mō in dialecti

ca, arithmetica, geometria, & astronomia mirę doctrine,
 sed etiā in grāmatica, & rhetonica percelebrē. Percutiūt
 Phileam q̄q; Ægyptiū vna cū elegātissimo volumīe de
 martyrū laudibus cōposito. Percutiūt & explodunt La-
 ctantiū, Methodiū Cyri ep̄m, Iuuēcum nobilissimi gene-
 ris Hispanū, qui q̄tuor euāgelia hexametris ꝯsibus com-
 plexus ē, Hilariū ep̄m vrbis Pictauorū, q̄ librū hymnorū
 carmine cōscripsit. Damasum vrbis Romę ep̄m, q̄ mltā
 & ipse metro cōposuit, quū elegās haberet in pāgendis
 ꝯsibus ingeniū teste Hieronymo. Eodē ordine habebūt
 eloquētissimū theologū Gregoriū Naſianſenū, cui⁹ gra-
 ca poemata, q̄ ferme sexagintaſex numero mihi nup̄ cō-
 parauī, Aldi Manutij typis politissime excusa. Hunc cine-
 tā eximiū theologū, & diui Hiero. (haud imparis theolo-
 gi) p̄ceptorē, audebit aliq̄s porcū vocare, & eius poema-
 ta, nō sine religioso cultu suscipiēda, siliquas v̄l excremē-
 ta adpellare: O mores, o tpa. Attexamus hic diuū Am-
 brosiū Mediolani ep̄m, q̄ varios hymnos vario carminis
 genere, ad honorē dei, & cultus diuini ornamentū elegā-
 ter cōscripsit. Nec p̄tereamus Augustinū, cū Orosio &
 Eutropio discipulis, q̄q; alter historię Romanę epitomē
 fecit ab vrbe condita, vsq; ad tpa sua, satis elegāti stilo &
 oſone, alter etiam iussu Augustini a cōdito orbe, vsq; ad
 Honorū Augustū, hoc ē, q̄nq; milliū, & sexcētorū. xviij
 annorū, uarias clades, & punitiōes p̄c̄torū, de diuersis hi-
 storiarū scriptorib⁹, vtilit̄ collegit aduersus paganos, qui
 futura nō q̄rentes, p̄tergato aut obliuiscētes, aut ignorā-
 tes, præsētia tm̄ tpa, ueluti malis (ut ipsis eiusdē Orosij

E iij

Phileas

Lactan.

Methodi⁹
ep̄s.

Iuuencus.

Hilarius.

Damasus.

Greg. Na-
ziāzenus

Hiero.

Ambro.

August.

Orosius

Eutropi⁹.

Ausonius
poeta Grati-
aniani Aug.
p̄ceptor

verbis vtar) extra solitū infestissima, ob hoc solū, q̄ Chri-
stus crederet, & coleret deus, idola aut̄ min⁹ colerent, in-
famabāt. His adnumero Ausoniū Gallū poetā, q̄ & ipse
circa hæc tpa floruit, vixit em̄ imperatibus Valētino, &
Valētiniano Augustis. Quod oēs lenques, & nebulōes
euadant discipuli poetarū (vt isti, de qb⁹ iā diu loquimur,
nimis intēperant obprobrāt) in Gratiano Augusto, cuius
hic Ausonius p̄ceptor extitit, certe nō adparet, vel ipso
beatissimi ep̄i Ambrosij testimonio, q̄ ad illū scribēs, his
verbis vtit. Nō mihi adfectus defuit Christianissime pri-
cipū (nihil em̄ habeo, quod hoc verius & gl̄osius dicā).
Quo me vertā: aut quid loquar? Cēsar Valētinianus, nō
dubitauit Gratianū filiū, & tātā molis iperij futurę q̄nc̄
hæredē, poetæ erudiendū cōmittere, & isti alicui⁹ vilissi-
mi cerdonis filiū, poetæ cōmittēdū nō arbitrāt. Quis nō
videat hos ineptæ (pene dixerā p̄postera) censuræ homi-
nes? Quid beato q̄q̄ Augustino, ideo ne etiā, Licentius
minus fortasse iucūdus extitit, quia poeta? Certe quāta
familiaritas inter hos duos fuerit, adhuc præ se ferūt sua-
uissimæ q̄dam epistolæ, vltro citroq̄, ab his inuicem scri-
ptæ, quæ etiānum, cū Licētij quibusdā carminibus, inter
Augustini epistolas legunt̄, qui eundē istū Licētium, in
sexto quoq̄ libro de Musica, secū inducit familiarissime
disputantē, Libet hic interrogare istos vitupatores poe-
tarū, vtrū nihil eos pudeat, quū sic perfricta penitus fron-
te, inuadunt famā, & mores eorū, quos vidēt apte maxi-
mis vtriusq̄, hoc ē, secularis & eccl̄iasticæ potestatis prin-
cipibus placuisse. Sed valeāt, habeāt iudicia illi sua, quan-

Prepos-
teræ cēsura
homines
Licentius
poeta.

Vtrū nihil
pudeat vi-
tuperato-
res poeta-
rum

doquidē ab eis nullius (vt videmus) nec auctoritate, nec
ratione, deduci possunt, vt canis a corio nuncq̃ absterrebi
tur vncto. Age iā Prudētīū poetā (cuius hymnos ecclīa
canit) puerum ne quispiā dicet aut vanū? At puerū istū
poetā, tanti fecit Imperator Honorius, ut illi prouīntiæ &
vrbiū gubernacula crediderit, quod his ipse Prudenti
us de se verbis testatur.

Prudētius
poeta.

Bis legum moderamine

Frenos nobilium reximus vrbiū.

Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.

Tandem militiæ gradu

Euectum, pietas principis extulit,

Adsumptum propius stare iubens ordine proximo.

Quid Sedulius, cū q̃tuor illis diuīorū mirabiliū libris, e q̃
bus illud in introitu officiū de beatissima dei genitrice canit.

Sedulius
poeta.

Salus sacra parēs, etiā ne turpis leno, filiqs porcorū demo
nia pauit? At lōge diuersū sensit, q̃ in Canonē illū, sancta

Romana ecclīa, hæc ṽba adscripsit Venerabil' viri Sedu
liū paschale op⁹, q̃d heroicis ṽsib⁹ descripsit insigni laude p
ferim⁹. Quid Prosp̃ Agtanic⁹? quid Ioānes Damascen⁹?

Laus Se
dulij

q̃d sanctus papa Gelasius, cōpluriū hymnorū ecclīastico
rū opifex? q̃d Boetius? nec ipse a poeticis nūeris abhor
rēs, q̃d q̃ncp̃ eius cōsolatiōis philosophicæ libri ad fati de
clarāt, Nec adiunxerint aduersarios q̃c̃q̃, scanecæ ille me/
retrícula. Quod q̃ sensu sit dictū, non mediūsfidius intel
ligunt, si eo studiū potius, q̃ abusus studiū huius credūt
suggillari. Quid A rator Romanæ ecclīæ subdiacon⁹ card
nalis, cui⁹ duo actūū aplicorū libri, doctissimo q̃c̃q̃ vrgēt

Prosp̃ ag.
Ioā. Dam.
Papa Gela
sius
Boetius

E iij

Epilogus.

**Nicolaus
quintus**

**Nicolai li-
beralitas i
hūanitatis
p̄fessores.**

**Egregia
vox sūmi
pontificis**

rogante, & Vigilio summo pōtifice iubēte, Romæ in ba-
silica diui Petri ad vincula, maximo cōcursu & attētiōne
pp̄li, q̄ter publice recitati sunt? Spero subuerebunt hos
oēs dānare vanitatis. Sed siue hoc illi fuerit ausi, siue nō,
nos quū tot graueis viros, tot venerabileis p̄sbyteros,
tot insigneis theologos, tot reuerēdos, & deo amabileis
ēpos, tot vrbis Romæ pontifices maxios, hūaniores l̄ras
nequaquā asp̄natos, p̄ferre possimus, cur dubitem⁹ cōstan-
ter tueri, & excolere hæc studia, & illorū ip̄eritiā miserari
magis, q̄ insectari, q̄ ea vanitatē, falsitatēq̄ titulo (īmerito
sane, nulloq̄ satis idoneo exēplo), p̄phanāt? Horū ne iudi-
cio plus, an Nicolao quinto pōtifici maxio deferemus?
Rogamus æquo aīo tādē patiant sibi p̄ferri a nobis Nico-
laū, q̄ se pōtifice tm̄ his studijs detulit, ut Georgio Trape-
zūtio, Laurētio Vallæ, Petro Candido Decēbri, Geor-
gio Castellano, Nicolao Perotto, q̄rū opa ad cōuertēdos
in latinū græcos auctores vtebat, pene nihil q̄d vellēt nō
cōcederet, Romano etiā cuidā noīe Horatio, pp̄f Home-
ri aliq̄t libros, ab eo latinos factos, scribæ apl̄ici officiū vl-
tro cōdonaret, mitteret & viros l̄ratos p̄ oēm Europam,
quorū industria libri cōquirerētur, qui maiorū negligen-
tia, & barbarorū rapinis iam perierāt, ita tum inuentus ē
Quintilianus, A sconi⁹, Celi⁹ A pitius, Porphyrio in-
terpres Horatij, Sili⁹ Italicus, & pleraq̄ alia, de quibus
cōclamatū iam videbatur, recuperata, Idem ille egre-
gius pontifex, quum aliquando ei renunciātum fuisset
quosdam esse Romæ, qui bonos versus facerent, nega-
uit bonos esse, dicens. quur ad me non veniunt, si boni

fuit, qui poetis etiā malis pateo: Molestē tūdit sapiēs prin-
 ceps, in vrbe sua esse, qui lras humanitatis scirēt, & nesci-
 rent, En hoīes, qui studia bona, tāto pōtificis, imo tot &
 tantorū pōtificū pīudicijs adprobata, p turpibus, peruer-
 sisq; studijs, de pulchro eq̄stri (uelut vnici theatri līarij re-
 ctōres) exturbēt, ut illic sedeāt soli, qui Gratijs sūt & mu-
 sis infesti. Sed redeamus ad Nicolaū, qui hoc suā libera-
 litatis p̄claro instituto, adeo excitauit, accēditq; īgenia, ut
 teste Pio secūdo, vix aliud autū inuenire possis, q̄ magis
 hūanitatē, & eloquētiā, cāterarūq; bonarū artū studia,
 q̄ suo hoc tēpore floruerūt. Sed qm̄ iā aliqñ ad foelix Pij
 nomē puenimus, de illo q̄q; aliq̄ sunt dicēda nobis, Certe
 Piū secundū (q̄ ante pōtificatū Aeneas Syluius ē dictus)
 cōstat poetis & oratoribus audiēdis, p̄ter quos aliā (exce-
 pto iuris ciuilis studio, qd quū vix gustasset, mox defere-
 re coactus ē) penē nullā facultatē attigit, eo eruditōis, &
 cōsiliij puenisse, ut primū per hāc amplissimoviro Dñico
 Capranico, deinde Bartholomæo Nouariēsi ep̄o, ac pau-
 lopost Nicolao sanctæ Crucis cardinali cōciliatus fuerit,
 Et in Synodo Basiliēsi, duodecimū lect° sit, q̄ mgratus
 in tāto cōuētu cēsorius habebat. Nihil em̄ publice p̄ quē
 q̄agi poterat, nisi horū grauissima auctoritas īteruenisset.
 Et si qui admissi ad consultādū de rebus cōciliaribus, mi-
 nime idonei habiti sunt, horū iussu senatu mouebātur. In
 hoc cōcilio etiā p̄sape orauit, & Pius causā legationes cō-
 plureis obuiuit, Deinde in eodē Basiliēsi cōuentu, ab Fe-
 lice pontifice designato, qd Fridericū Imp. orator missus
 est, a q̄ corona poetica donatus, & in cōciliariū receptus,

Pius scd's

Aeneas
 syl. duode-
 cimū ī cōsi-
 lio Basiliē.

Aeneas
 corona po-
 etica dona-
 tus a Fride-
 rico impa.

Aeneas a
Calisto in
nūm̃ car-
di. relatus.
Idē in mor-
tū Cali. lo-
cū pōtifex
declaratus
Nota.

Nō om̃is
ēps, ep̃us,
nec oīs re-
ligiosus ha-
bitu, religi-
osus.

ad Eugeniū de abolendo inter ip̃m, & Imp. scismate, ora-
tor iterū, ac tertio mittit. Quo mortuo, dū alius pōtifex
in locū, patrū suffragiis q̃rit, Aeneas interim cōclau pre-
fuit, neq; vllus in vrbe tū alius, eque dignus hoc munere
inuētus est. Creato aut pōtifice Nicolao, ad Impatorē in
Germaniā rediens Aeneas, Tergestinus c̃ps, etiā insci-
us, a pōtifice & Imp. cōstituit, qui q̃sape eo vsus sit ora-
tore in maxime arduis rebus, vt ad Mediolanēses, ad Al-
phonsum Arragoniæ regē, ad Bohēmos, ad conuentus
Germanorū principū, ad Calistū pōtificē (a q̃ & in nume-
rum cardinaliū relatus ē) longū esset psequi, Mortuo ue-
ro Calisto, patrum oīm suffragiis, summus pontifex de-
clarat, nūsq; (quod sciam) doctor iuris, aut mgr̃ noster (ut
aiunt) antea promotus, sed poetica dūtaxat laurea (ut su-
pra diximus) ab Imp. insignitus. Quare facessant q̃so illi,
qui meo iudicio certē nō insipiētes, sed tñ suo fortasse ni-
mium sapiētes, indoctæ iuuētuti, & imperitæ plebeculæ
passim nitunt̃ psuadere, humanitatis hisce artibus erudi-
tōs, neq; ad sapiētiā fore, neq; virtutem idoneos, Certe
quid īpediat poetā sanctū virū esse q̃nq; & ediuerso poe-
tarū vituperatorē hoīem nihili esse, nō video equidem.
Nec sunt oēs statim religiosi, qui habitu & frōte religio-
nē præferūt. Inter choros sanctorū q̃nq; scorpiones latēt,
inquit Hieronymus, Idem ad Heliodorū, nō om̃eis ep̃is-
copos, dicit esse ep̃iscopos, nec eccl̃iasticā dignitatē face-
re Christianū, Ergo nec vestis religiosa, nec frons, qua
multa simulant̃ & dissimulant̃, facit hoīem necessario re-
ligiosum, nec secularis l̃ratura irreligiosum continuo de-

mōstrat. Quid sanctissimū dñm nostrū Leonē decimū cōmemorē? qui vtrū hūanitatē studia inē reiectanea atq; dānata, an inē recepta & honesta potius hūda cēsuerit, cōstitutio eius dubitantē facile instruxerit, de qua inferius mox dicemus. Hoc oībus profecto Italis, & transalpinis notū est, nullā aliā in tota Italia, æque ac nobilissimā, & generosissimā Medicū familiā (in qua natus ē ad foelicitatē orbis Christiani) studia hæc latina & ingenua extulisse. Sub Laurētio Medice, huius sanctissimi dñi nostri Leonis. x. patre, viro clarissimo, audeo dicere, nullam urbem Italiæ magis Græcis & Latinis lris, q̃ Florētīā, eius opa præcipue, emicuisse. Neminē vir ille (q̃ mō aliquē honestū inē eruditos locū sibi defendere posset) ad se diuertentē indonatū āplo aliq̃, & se digno munere (tantus erat illi honor studiorū) dimittebat vnq̃, & digno, q̃ (ut erat) suę eēt princeps reipub. Hic vn° p̃mptissima sua liberalitate sustētauit Ioānē Argyropolū, Marsiliū Ficinum, Christophorū Lādinū, Michaelē Marullū, Domitiū Calderinū, Angelū Politianū, Petrū Crinitū, & p̃terea q̃plimos A deoq; ingeniorū & studiorū prouētui fauit, ut ex tota Italia, Græciaq; viri doctissimi nō munerib°, aut liberalitate eius magis, q̃ ṽtute iuitati (plæriq; em̃ ex eis, reb° & facultatib°, pprijs satis opulēti erāt, ut Io. Picus Mirādula comes, & Hermolaus Barbar° patriarcha Agleiensis) ad eū velut ad vnicū l̃ræ & disciplinarū oīm patronum passim cōfluerent. Quis tā impudēs, qui hæc eximiam eius viri laudem maligna aestimatione corrūpat, vel fatuo iudicio ī dubium reuocet? Et postulare audeat, ut omneis

Leo papa
decimus.

Laurētius
Medices

Eiusdē li-
beralitas ī
eruditos

Pic° Mirā.
Hermola-
Barbarus

limine sūmouerit potius eleganteis, admiseritq; illorū lo-
 co in penetrale, crassilingueis & barbaros, Inter hæc itaq;
 humanitatis pignora, inter has castissimas līarū mundici-
 as, cupio audire, utrū aliq; sit tā dure, agrestisq; ferocię, q
 dicat illiberalē fuisse erudiri? Si q; hoc censere inepte au-
 sus fuerit, viderit tandē quid agat uir ille. Neq; illos iudi-
 cet temere, qui de se iure pnt (quū volūt) iudicare. In hac
 itaq; domestica līarū gloria, optimis mox a puero līs, in-
 ter clarissimos Græciæ, & Italiæ p̄fessores ibutum, & ab
 omniviciosa institutiōe haud secus, atq; a p̄nti pernicie sp̄
 custoditū, sanctissimū pontificē n̄m Leonē, verebimur
 fortasse, ne īprobet ea nūc studia, q̄ vtilia esse ipse exper-
 tus sit, aut q̄ illustres Laurētij Medicis, parētis sui, & oīm
 retro maiorū suorū auspicijs, q̄dāmodo vitā, ac sp̄m, a bar-
 baris pene ademptū, retinuerint, & paulatim ope illorū
 spectatissime reuīuerint, p̄terēda & cōculcanda nūc ini-
 micis prodi velit, atq; destitui. Quod sane vt velit tantū
 abest, ut nup̄ etiā (idīpm̄ sacro adprobāte concilio) p̄mise-
 rit nouo exēplo, in sacris ordinibus cōstitutis, hæc studia
 per quinquenniū audire, nec eo quidē finito, interdixerit
 tñ illa oīno, cupiētibus adhuc eis vacare ulterius, sed pla-
 ne liberū reliq̄rit, dummo post circūactū prædictū quin-
 quenniū, seorsum etiā theologiæ iā, aut canonici iuris stu-
 dio tradāt sese, atq; adp̄licēt, Sacræ cōstitutionis, ex vrbe
 in Germaniā nuper allatæ ȳba, satis apte rē ipsam demō-
 strantia, sunt hæc. Quū precipue hūanæ philosophiæ stu-
 dia diuturniora, quā deus s̄m v̄rbum apl̄i euacuauit, &
 stultā fecit, absq; diuinæ sapiētiae cōdimēto, & q̄ sine reue-

S. dñi n̄ri
 Leonis. x.
 noua Con-
 stitutio p̄
 studijs hu-
 manitatis

fatae veritatis lumine, in errorē quāq; magis inducūt, q̄ in
veritatis elucidationē. Ad tollēdā oēm in prāmissis, errā
di occasionē, hac salutari cōstitutioe ordinamus, ac statui
mus, ne quicq; de cætero, in sacris ordinibus cōstitut⁹, seu
secularis, seu regularis, aut alias ad illos a iure arctatus, in
studijs generalib⁹, v' alibi, publice audiēdo, philosophiæ,
aut poesis studijs, ultra quinquēniū, post grāmaticam &
dialecticā, sine aliq studio theologiæ, aut iuris pōtificij in
cūbat. Verū dicto exācto quinquēnio, si etiā illis studijs
insudare voluerit, liberū sit ei, dū tñ simul, aut seorsū the
ologiæ, aut sacris canonibus operam nauauerit, vt ex his
sanctis, & vtilibus p̄fessionib⁹, sacerdotes dñi inueniant,
Vñ infectas philosophiæ, aut poesis radices purgare, &
sanare valeāt. In his hoc q̄q; obiter reficādū, & aduersa
rijs (vel inuitis) ingerēdū, q̄ velut paria hic cōmittunt stu
dia philosophiæ, ut poeseos, Nam nihilo plus derogāt sa
ne hac sacra cōstitutioe, poeseos studio, q̄ philosophiæ,
Necq; quicq; oīno plus tribuit philosophiæ studio, q̄ poe
seos, sed p oīa certe, (saltē quantū ad discēdi auiditatē vel
improbādā, vel moderandā attinet) exæquant, nisi forte
ego, q̄ plane sunt alioqui scripta, nō intelligo. Quare qui
philosophiæ amasij nobis posthac obijciēt studiū humani
tatis, tanq; parū licitū, illis nos, vel hac freti cōstitutione,
par (ut inquit Plautus) dabimus ostimētū. Si laudauerit
ipsi nobis illius formā, nos cōtra huius, deniq; par pari re
feremus, q̄d eos mordeat, Necq; hoc dico, q̄ aliqd esse pu
tem hūaniores lras, sine philosophiæ studijs, velimq; hec
separe ab illis, aut philosophiæ nomē, sanctū vtiq; & ve-

F

Phōrum
Phormio-
nes.

Cuidā hu-
iusmōi phi-
losophia-
stro pueri-
le ferme vi-
sū eē plato-
nicum

nerabile apud me, extenuē (Nā oratores & poetę quoq;
dicti sunt philosophi, & sophi olim etiam ipsi) sed ut illos
philosophorū Phormiōes verius q̄ philosophos, obiter
notē, q̄ quū res, quas plurimas, & vtilissimas philosophię
studiū cōplectit, pene om̄eis ignorēt, & nullā ferme illa-
rū artū, q̄bus orbis ille doctrinā cōstat, quā *κυκλωπαιδεία*
græci adpellant, extra solā dialēcticē, cui pene vni se ppe-
tuo deuouerūt adeo, ut etiā grāmaticen, nisi Alexandri,
nullā oīno sciant, audēt tñ se solos (nescio ex quibus repa-
tionibus) philosophos iactitare, & ceteris oib⁹ quātum-
uis doctis, nō a se istitutis, neq; auctoratis, siue (vt loquū-
tur ipsi) promotis, eius studiū laudē, diligētīaq; adimere.
Ex his Phormionibus quidā Coloniā, aliqñ mecū con-
gressus, in colloquio nostro, ita Marsiliū Ficinū (de q̄ tū
forte loqui cœpamus) p̄ se spreuit, ut diceret. Certe cer-
te nihil ē Ficinus, nisi platonīcus, rem plane puerilem du-
cens, esse platonīcū. Hic idē proxima æstate, patriā suam
inuisens, de me apud nescio quos Suollenseis, ad eūdem
modū cōcionatus est, dicens. Quid Buschius profiteē ali-
ud, q̄ grammaticū: hāc artem, ibi uelut ieiunam, & sordi-
dā statim cauillatus. Me certe haud pœnitet, mō līm ego
grammaticā professor idoneus, & dispar longe atq; dissi-
milis isti magniloquo gloriatori (pene dixerā detractori)
qui grammaticā prima (audeo dicere) elemēta nondū est
perfecte vnq̄ cōsecutus. Sed ad propositū reuertētes iā,
hūc tomū quoq; finiēdo dicimus. Ex quibus studiis in
numerabilis prope viros sanctitate, & doctrina florēteis
prodiisse palam sit, quorū pars rhetorico, & poetico mo-

re, ac stilo quædã scripta relinquẽdo, pars sacras constitutio-
 nes etiã promulgando, ea ipsa adprobauerit, vel saltẽ
 non dãnauerit, plus q̃ secularẽ philosophiã, uideri huma-
 niorẽ literaturã, inter alias honestas arteis tradi a p̃fesso-
 ribus, & addisci a iuuentute honeste posse, neutiq̃ deinceps
 (nisi a stolidis) addubitandum esse.

Hœsta cẽ
 hũanitatis
 studia a ne-
 mine, nisi a
 stolidis du-
 bitandũ

¶ Magnã, præclaramq̃ rẽ esse eloquentiã, & ad
 mouẽdos, flectendosq̃ hominũ animos potẽtissi-
 mã, atq̃ ideo ecclesiasticis quoq̃ cõcionatoribus
 nõ inutilem, immo adprime profuturã, si ea, aut
 uti quidam uellent, aut possent.

TOMVS QVINTVS.

Actenus (vt opinor) satis p̃bauĩ, ex scholis
 hũanitatis, nõ lenones solũ, aut leueis q̃sdam
 penitusq̃ inutileis (ut illis impingĩt a nõ satis
 æquis iudicibus) sed magnos sæpe viros, &
 magna p̃bitatis exẽpla daturos exĩisse. Nũc deinceps cũ
 aduersarijs mihi futura hæc disputatio ẽ de eloq̃ntia, quã
 illi in dicẽdo solũ positã esse cõtendũt, & (ut rẽ ne hyli q̃-
 dẽ) floccipẽdunt, Ego cõtra, nõ in dicẽdo tm̃, sed multo
 magis (imo solũ) in benedicẽdo, & sancte innoxieq̃ agẽ-
 do positã esse, neq̃ penitus nihili faciẽdam (ut ipsi impe-
 riti sentiunt) sed inter præcipua humani miracula ingenij
 referẽdam eam, certis (vt spero) argumentis ostendam.
 Quis tam exigui interval mediocriter literatos cerebri,
 qui (ut Guilhelmi Budæi verbis utar) orationẽ certa ra-
 tione cõtextã (vñ ipsi nomẽ textui) & sermonẽ fortuitũ,
 atq̃ incõditũ, distare nihil oĩno cõtendat? Qui concinnã,

Guilhel.
 Budæus.

F ij

quadratāq; & ad amussim modulatā cōstructionem, non
 plus aliquid, q̄ horrentē & confusaneā ȳborū cōgeriem
 effecturā putet, & vim eandē adscribat effuso temere ser
 moni, lutulēteq; p̄fluēti, quā artificiosa, & teretibus ve
 lut neruis intortā orationi? Quis ē in quā ita plane absur
 dus, vt rē eandē sordide, ac laute. aspe ac rotūde, barbare
 ac latine prolatā, pinde ī aīos dicat auditorū īfluere? Qui
 inter insipida & suauiter cōdita, odorata & putida, polita
 & rudia, acria & hebetia, lucida & obscura, incōdita & di
 gesta, explicata & p̄plexa, cādida & nīgra nihil dīiudicet?
 Nōne cāci etiā (quod aiūt) hūc viderint apta naturā rerū
 discrimina negare, q̄ p̄pter euidentīā, a multis q̄q; pecu
 dibus sentiunt? Qui vero artificiosam orationē, cū splen
 dore verborū, tū rerū & sentētiarū dignitate illustratā, &
 apta, moderatāq; p̄nūciatione subnixā, non iudicat pluris
 esse, q̄ simplicē sermonē, oībus artis viribus carētē, aut q̄
 oratorē, doctū formare orationē, eamq; variare, & distin
 guere q̄si quibusdā ȳborū sentētiarūq; insignib⁹ peritū,
 vel ardētius cohortari ad virtutē, vel a vitijs acius reuo
 care, vel iprobos asperius vitupare, vel bonos ornatius
 laudare, vel cupiditatē vehemētius frangere accusando,
 vel mœrorē leuare mitius cōsolādo nō putet posse, quā
 inopē oīs talis artificij locutorē, nōne is euidēs discrimē
 negat, iudiciū totū subuertit, & (vt poeta inqt) de rebus
 frontē penitus tollit: Lōge plus esse in eloquētia momē
 ti, vel ad delectationē, vel ad victoriā, q̄ in solō & mero
 sermone, nō obscure cōfitef Hieronymus ipse, in Ionā, p̄
 phetā ita scribēs. Quid valeat apud hoīes, seculi eloquē

Hiero.

tia, & sapiētia secularis, testes sunt Demosthenes, Tullius, Plato, Xenophon, Theophrastus, Aristoteles, & ceteri oratores, ac philosophi, q̄ velut reges habent hoīm, & p̄cepta eorū, nō ut p̄cepta mortaliū, sed q̄si oracula accipiunt deorū. Et per q̄d ille inibi maxie eā (ut uidet) improbat, hoc iā ad ostēdendā eius vim, & potentiā, p̄cipue valet. Nā nō vtiq̄ est parua illa eius efficatia, q̄ suo vino velut calix quidā Babylonis, quū p̄ idolis loqrēt, ita aīos multorū inebriauit, ut eos ab idololatrię errore miserio, ad Christi veritatē cōueri nō sineret. Nulla ne sit vis eloquētię, an potius q̄dam penetrās etiā saxeā p̄cordia, diuū quoq̄ Augustinū si infrogarit, ita sibi audiet, respōdētē. O eloquētia tāto terribior, quāto purior. Et quāto solidior, tāto vehemētior. O vere securis cōcidēs petras. Videant nūc quātū etiā p̄spicacissimi iudiciū vir ille, sanctus Augustin⁹, vires eloquētię, iniqua suadere, & tueri molit̄is suspexerit, atq̄ timuerit. Sed ea facultas, q̄ tā timet cōtra veritatē, quur nō illa p̄ veritate plausibiliter suscipiatur a nobis? Quū p̄sertim hac ppria sint eloquētię mūnera, pro veritate & iusticia, cōtra falsitatē, iniquitatēq̄ viribus & suo quasi fulmine stare. Quod ita esse nulli etiam seculares oratores negauerūt. Quare ante oīa virum bonū, oratorē esse cōuenit, & cōstat inf̄ omneis. Hinc illa Catoniana oratoris definitio. Orator ē vir bonus, dicēdi peritus, Hinc illa vox Ciceronis, nō iaudita erudit̄is. Eū qui omīssis rectissimis, atq̄ honestissimis studijs rōnis & officiū, cōsumat oēm op̄rā in exercitatione dicēdi, inutile sibi, & p̄niciosum patrię ciuem alī. At qui se ita armet

F iij

August. de
eloquētia

Quę pro-
pria eloq̄n-
tię mūnera.

Catoniana
orator. de-
finitio
Cicero.

Quintil.

eloquētia, vt non obpugnare cōmoda publica, verū pro/
pugnare possit & velit, eū & suis, & publicis rōnibus uti
lissimū, atq; amicissimū patriæ suæ ciuē fore. Et Quintil.
lib. xij. Sit ergo inqt nobis orator (quē istituimus) is, qui
a Marco Catone finit vir bonus, dicēdi peritus. Et pxi-
mo capite inferius idē sic ait. Quādo igit orator ē vir bo-
nus, is aut citra virtutē intelligi nō potest. Virtus etsi qd-
dam ipetus a natura sumit, tñ pficiēda doctrīna ē, Mores
ante oīa oratori studijs erūt excolēdi, atq; oīs honesti, iur-
stiq; disciplina ptractanda, sine qua, nemo nec vir bonus,
nec dicendi peritus esse potest. Quid, q; etiā Virgilius in
primo Aeneidos talem oratorem finxit, quū dixit:

Tum pietate grauem, ac meritis, si forte virum quem
Conspexere, silent arrectisq; auribus adstant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Qua' ora-
tor Virgi.

Nonne doctissimus poeta, his carminibus oratorem, ex
virtute, & dicendi facultate cōstituit? Nam pietate, & vi-
tæ meritis grauē dicendo, virum vtiq; bonum significa-
uit, & adiūciendo. Ille regit dictis animos, & pectora mul-
cet, eo dicendi peritum demonstrauit. Iam si vellēt non fa-
stidiosē hunc poetæ sensum introspicere, plane deprehē-
derent, eius sentētia, non tātum eum, qui sit orator, virū
bonum esse oportere, sed ne euasurū quidē oratorem ali-
um, nisi virū bonum, A tōp ideo virtutem & merita vitæ,
quasi natura priora, altius e quodā iudicio prapōsita esse,
& deinde, velut succedaneā adpositam ei dicendi periti-
am. Quā nobilissimū poetæ sententiā diuus Hieronymus
ad Oceanū scribens nō recitat modo, verum etiā adpro-

Hieron. ad
Oceanum

bat, planeq; confirmat his uerbis, Definiūt rhetores ora-
 torē, qui sit vir bonus, dicēdi peritus, ante vita, sic lingua
 irrephensibilis q̄ritur, vt doctus merito suscipiat. Perdit
 em̄ auctoritatē docēdi, cuius sermo ope destruit. In ea
 dē hāresi esse & ipm̄ Augustinū, q. f. maritāda, & fōde **Augusti.**
 randa cū sapiētia sit eloquētia, nec damnāda nisi fuerit in-
 sapiēs, studiosus illius lector facile p̄t aīaduertere. Quare
 ait, nec id vno interim in loco, plus p̄desse, q̄ possit dispu-
 rare, vel dicere sapiēter solū, q̄ qui id solū faciat eloquen-
 ter, minus tñ auditoribus p̄desse, q̄ prodesset, si & sapiē-
 ter, & eloquent simul posset dicere. Sūt aut̄ illius hęc **Verba**
 ba, Porro qui nō solū sapiēter, verū etiā eloquēter vult di- **Augus.**
 cere (qm̄ p̄fecto plus proderit, si utrūq; potuerit) ad legē-
 dos, vel audiēdos, & exercitatōe imitādos eloquēteis, em̄
 mitto libētius, q̄ mḡis artis rhetoricæ vacare p̄cipio. Si
 tñ hī, q̄ legunt, & audiunt, nō solū eloquēter, sed etiā sa-
 piēter dixisse, vel dicere, ueraci p̄dicatiōe laudant. Num
 his ip̄probat, imo an nō magis apte cōmendat ab Augusti-
 no eloquētia, cōiuncta cū sapiētia? Hoc vno pacto Seue-
 rinus Bæotius, nec ip̄se idoc̄tus (vt ego existimo) philo- **Bæotius**
 soph⁹, eloquētia p̄bat, si tñ philosophiā placita nō dese-
 rat. Quo qd aliud inuit, q̄ nō esse oratorē, q̄sq; omīssa sa-
 piētia, sepatim ab ea dicēdi facultatē exerceat. Sed inanē
 volubilitatē yhorū nō esse etiā ab æthnicis illis existima-
 tam eloquētiam, Catonis, Ciceronis, Quintilianī, Ver-
 giliī verbis iam probauimus, nedum Bæotiī, Hieronymi,
 Augustini, Fallitur ergo, & tota (quod aiunt) via errat,
 quisquis adserit oratores id laborare solū, vt scientes ad-

Cicero.

Aug.

Quintil.

Male l'ati.

pareant, & in dicēdo finē suū dūtaxat constituere, Audi
at hic iterū (si nō satis ē semel audisse) Ciceronē his v̄bis
de oratore p̄nūciatē. Est em̄ & sciētia cōphēdēda rerū
plurimarū, sine q̄ v̄borū volubilitas inan̄is, atq; irridenda
est. Et iterū alibi. Eteṃ ex rerū cognitiōe efflorescat, &
redūdet oportet oratio, q̄ nisi sit ab oratore p̄cepta & co-
gnita, inanē quandā habet elocutionē, & pene puerilem.
Audiat vel tertio eūdē dicentē. Quid ē em̄ tā furiosū, q̄
verborū v̄l optimorū atq; ornatissimorū sonit⁹ inan̄is, nul-
la subiecta sciētia vel sententiā. Idē in de p̄fecto oratore.
Res aut̄ sic se habet (inquit) cōposite & apte sine sententi-
is dicere, infania ē, sentētiōse aut̄ sine v̄borū & ordine &
mō, infantia. Cui oratoriæ institutiōis lib. ij. Quintilianus,
(nō indiligētissimus artiū aestimator) subscribēs ita ingt.
Multo labore, assiduo studio, varia exercitatione, altissi-
ma prudētia, p̄stantissimo cōsilio cōstat ars dicēdi. An ad-
huc paucorū libellorū res putāda est eloquētia? Aut cer-
te (ut quū datis testibus, alij tñ citarent) A u. Varrus dice-
bat) hoc testiū a me p̄ductorū satis ē, aut nescio quid satis
sit, ignorare illos penitus, qd sit eloquētia, qui eā solū bla-
teratricē esse quandā arbitran̄. Et nō magis disciplinam
quandā imprimis liberalē, q̄ de magnis mire & sublimiē,
de paruis proprie & subtiliē, de mediocribus iucunde &
grauit̄ disserat atq; poret. Eruditi sane & cordati viri (qui
nimirū soli sentiunt rectē & iudicāt) hi p̄fecto, tantā rē
restant̄ oēs esse eloquentiā, vt adhuc nulli totā cōtigisse
adfirmēt, Cōtra, male l'ati (ne dicā barbari) ita friuolā, ita
vilē faciūt si dijs placet, ut p̄p̄modū stultis aptiorē eam

arbitrentur, & sanis. Sed sim ego talis plane, quales illi iam mihi videntur, nisi ausculto libentius Senecae, & ipsis, qui in tertio declamationum libro, de ea sic inquit. Magna & varia res est eloquentia, nec se adhuc ulli sic indulgit, ut tota contingeret. Satis foelix, qui in aliquam eius partem receptus est. Iam illud diui Pauli. Sermo meus, & predicatio mea, non fuit in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, nihil enim proposito aduersari oino, non solum Pauli (ut hoc apostolus concedamus aduersariis) sed nec ceterorum apostolorum predicatio fuit in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, ergo alijs vti prohibuerunt. Ego adfirmanti hoc ausim negare. Si hoc, quod Paulus non fecit, tantum timeat. Cur igitur non hoc multo apostolus timeat, quod Christus ipse omnibus apostolis prohibuit in coena, ne facerent quum dixit, Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zona vestris? Nonne fortius hoc, quod Christus prohibuit, quam quod Paulus tamen non fecit? Vnde ergo tam aude nihilominus nunc inhiat aurum, qui sermonis rusticitatem, sanctitatem esse putat? Si autem hoc argumentum (perfundique nescit hominis) ubique valeret, ut quod Paulus, aut ceteri apostoli non fecerunt, nobis etiam facere propterea non liceret. Certe non pueros litteras docere, quia non litteratos, sed piscatores fere & illatos fuisse apostolos constat. Non Aristotelem, non Porphyrium legere, & exponere, quia nusquam inueniunt etiam hoc factitasse apostoli, quod tamen passim nunc etiam in coenobijs suis monachi, & cucullati factitant. Non denique ullam (ut opinor) sapientiam, nisi infusam diuinitus accipere liceret, quia per sapientiam, & eruditio apostolorum, non ab homine fuit tradita, sed a spiritu sancto illis infusa. Sed tamen hoc fecit, nedum citra reprehensionem, verum

Seneca

L. 9. c. 1. apostoli.

G

Studium
Hieronymus. i ad
discenda lin
gua hebra.

Etiā istos
humanæ sapi
entiae psua
sionibus niti
q hoc rep
hēdūt i cæ
teris.

De eloqñ
tia apli.

Hieronymus.

cum multa etiā ecclesiæ utilitate (ut taceā cæteros) diuus Hieronymus, tanto studio, & difficultate linguæ hebraicæ defatigatus, ut deū testem citet, q̄ saepe despauit in ea re, rursusq; cōtenderit, donec p̄tinaci labore tandē peruinceret, tēdijq; ante exhausti fructus (ut ipse ingt) sua uissimos carperet. At hæc ita illi dicūt, quasi nō ipsi psuasibilibus humanæ sapiētiae v̄bis passim vtant, & plus etiā q̄ cæteri, dū nihil pene, sine spiris cathegoricis, & manandris sophisticis, ne ipsas quidē sacras literas attingūt, nisi fortasse dialecticorū perplexabiles syllogismi, magis sūt a spiritu sancto inspirati, q̄ Tullij, aut Quintilian loci rhetorici. Idq; (ut multa quotidie iā noua) credere sub exustionis pœna cogimur. A deo quosdā vana philautia sua, & libido aliena carpendi occœcat, vt quæ alteri improperant, eadem sua esse errata, & posse continuo retorq̄ri in semetipsos, ipsi velut stupidi nō animaduertāt, Et certe nō parum multi, neq; hi quidē ignorabiles, post illud dictum diui Pauli, ad honorē dei, & utilitatē auditorū, humana eloquētia sunt vsi. Quid autē si ostendero iam Paulum ipsum, non eloquētem mō fuisse, sed etiā vsum esse, perfectissima in suis epistolis eloquētia, idq; haud dubie fidei testibus. Hieronymus ad Marcellā de interpretatione Ephod scribens, in fine epistolę sic inquit. Nos ut scis hebræorū lectione detenti, in latina lingua rubiginē obduximus in tātum, ut loquetibus quoq; nobis stridor quidam nō latinus interstrepāt, vnde ignosce ruditati, Et si imperitus sum ingt sermōe apls, sed nō sciētia, Illi utrūq; nō deerat, & vnū humiliter renuebat, nobis utrūq; de-

est, quia & quod pueri plausibile habueramus amisimus, nec sciētiā, quā volebamus cōsecuti sum⁹, iuxta Aesopiam fabulā, dū magna sectamur, etiā minora pdidim⁹, hæc ille. Præterea Augustinus in Paulo quāta eloquētiæ flumina cucurrerit, ab eo etiā ait, quod dormiēs quidam mō stertat, post se aduertit. Et post lōgiusculū quicquid de Pauli eloquentiā sermonē, ne forte hūc tanquā p̄cipiū obrectatorib⁹ videtur obposuisse. Dicēdū ergo aliqd esse video inquit, & de eloquētiā pphetarū, vbi p tropologiā multa obtegunt, quānto magis trāslatis v̄bis vident operiri, tāto magis, quā fuerint aperta dulcescunt. Sed hoc loco, tale aliqd cōmemorare debeo, vbi quod dicta sunt, non cogar exponere, sed cōmendē tēm, quō dicta sunt. Et ex illius pphetę libro potissimū hoc faciā, quod se pastore vel armentariū fuisse dicit, atque inde diuinitus ablatū, atque missum, ut dei p̄p̄o pphetaret, Quare nihil nos absterruerit inimici, illo ap̄li testimonio, a studijs humanitatis, & eloquētiæ, quū non solū ap̄lo, sed etiā cæteris oīb⁹ sacris scriptorib⁹, quæ scripta diuinitus inspirata canonē nobis saluberrima auctoritate fecerūt, nō solum nihil sit sapiētius, verū etiā nihil eloquētius. Illud autē censorium, imo obiurgatoriū, distinguentes curiosius, huiusmodi fere ē, vt respōsum non mereatur aliquod, Neque em̄ nos p̄pterea om̄ino negligem⁹, quod doctissimorū cura grammaticorū nō spreuit, quādo diligenter & accuratā distinctionē, non parū intelligētiae lumen inferre lectioni exploratissimū est, Cōtra vero vel iūgendo quod diuidenda sunt, vel diuidendo quod sunt iungenda, quin aut falsus interdum, aut saltem obscurior sensus

Augustinus.

De eloquētiā pphetarum.

Nō irridēdā accuratā in p̄nūciādo distinctionem.

G ij

A puleius

De monacho
choſdam

Vuensela
us Colōiæ
p̄ceptor &
pud Anto
nitas.

Nota Au
guf. ſi ſitu
dinē de cla
ue lignea

Similitudo q̄
dāveſcētū
atq; diſcen
tium

inde ſequat̄, quis etiā ſe miſeris non ſentiat. Hinc illud
A puleij. Cuiusvis oratio inſimulari poteſt, ſi ea, q̄ priori
bus nexa ſunt, p̄cipio ſui fraudulent̄. Si q̄dā media, ex or
dine ſcriptorū ad libidinē ſupprimat̄. Si q̄ ſimulatiōis cau
ſa ſunt dicta, ad ſeueratis pronūciatione exprobratiſq; le
gātur. Quare oīno ſane vtilis ē, debita & accurata pronū
ciatio, atq; diſtinctio. Sic & nup̄ ego (iocari mihi nunc li
bet aliquātulū) quendā monachū ꝑba Auguſtini p̄perā
diſtinguētē, cogēdo ad exactiorē diſtinctionem, ſeruauī.
hæc ipſa ſtudia humanitatis, q̄ iā penitus ſe putabat de p̄
ſidio deieciſſe. Obiecit em̄ mihi Coloniæ, apud mēſā ve
nerādī, & religioſi patris Vuenselai, Antonitarū p̄cepto
ris, cui erā cōiuiua pene q̄tidianus (adeo etiā vel inſimæ li
teraturæ hoībus fauet) hæc ex quarto Auguſt. de doc. chr̄.
libro. Quid prodeſt clauis aurea, ſi ap̄ire q̄d volumus nō
poteſt. Aut quid obeſt lignea ſi hoc poteſt, q̄n̄ nihil q̄ri
mus, niſi patere q̄d clauſū ē. Mandati inq; ego memoriæ
hæc pauca. An his putas te iam extorſiſſe mihi, ut nulli
vſui poſthac credā eloquētīæ ſtudia. Iunge q̄ſo te paruū
cōma q̄d ſequit̄, nec diuide q̄ ſenſu iungunt̄, & inuenies
aliquē certe vſum eorū interdū, vel p̄pter faſtidia pluri
morū, qui adſueti auro, lignū tuū faſtidiūt geſtare in lo
culis, hæc em̄ inſepabiliter ſequūtur. Sed q̄m̄ inter ſe h̄nt
nōnullā ſimilitudinē veſcētes, atq; diſcentes, p̄pter faſti
dia plurimorū, etiā ipſa (ſine q̄bus viui nō poteſt) alimēta
cōdiēda ſunt, Niſi hac ego curioſitate diſtinctiōis, matu
re ſubueniſſem tūc, actū plane fuiſſet de ſtudijs humani
tatis, Tā cepat cōtinuo geſtire ibi, & exultare ad conui

uas monachus ille, quasi quicqd eēt vsq; eloquētiss, tanq;
nebulas instar Pyrgopolinicus solo spiritu difflauisset. Et
dubitabit adhuc aliqs diligēter pnūciare, & accurate disti
guere, q; (ut suprā iā dixi) male distinguēdo aut pnūciādo
ambiguus, aut falsus cōsequat se penumero sensus. Hinc
Augustinus, quū vba inquit propria faciūt ambiguā scri
pturā, primo prouidēdū ē, ne male distinxerimus, aut p
nūciauerimus, An fortasse nihil refert, qd Nathaniel di
xit, A Naçareth potest aliquid esse boni, vtrū adfirman
tis, an dubitātis voce pronūciat? Itē illud apli ad Roma.
viij. Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iusti
ficat? Quis ē qui condēnet? Christus Iesus q mortuus ē?
An nihil interest, deus qui iustificat, & Chūs Iesus qui
mortuus ē, vtrū hac respōdentis, an inrōgātis sono enū
cient? tantū certe interest, vt respōdentis sono enūciare,
sit ignari, credere vero sensum qui talē pronūciationē se
quit, etiā impij. Iā illud Ioānis. In principio erat verbum,
& verbū erat apud deū, & deus erat. Si ibi respīres ut sic
postea cōtinues. Verbū hoc erat in principio apud deū,
Talis distinctio nōne hāretica erit? negat em̄ vbum esse
deū, quod de equalitate trinitatis fides refellit. Itē illud
quod statim sequit, si ita cū Chrysostomo legas, Om̄ia p
ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, quod factum
est, nōne aliquāto distinctio fuerit faciliior, & sensus aper
tior, q; si eo modo, quo fere iā sic legit. Omnia per ipsum
facta sunt, & sine ipso factū ē nihil, deinde velut initū no
uæ clausulæ sequat, Quod factū ē, in ipso vita erat. Quā
distinctiōē, certe Chrysostomus sequit, Euāgelistū Ioan.

August.

G iij

nis græcū emendatā ostendit. Sic em̄ græce distinguitur
 πάντα δὲ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδ' ἓν ὃ γέγονεν vt
 sequat̄ deinde alteri⁹ sensus p̄cipiū⁹ εν αὐτῷ ὡς ἔν ἑν & reliq̄.
 Diuersam illā lectionē tñ etiā p̄bā eē Cyrillo auctore nō
 negauero, sed hāc paulo planiorē eqdē cēseo, ipsiq̄ exē/
 planib⁹ familiariorē fere iuenio. nō igit̄ accurata distinctio,
 & apta p̄nūciatio ē vsq̄q̄ nihil vtilis, ut rep̄hēdēda etiā
 sit, velut faciūt qdā vētrib⁹ magis p̄fūdi, q̄ sensu. Illud re/
 uera nimis perq̄ frigidū (ne dicā cōglaciātū) fatigant sese
 (male factū, q̄ nō ē additū sudāt etiā) vtrū cū adspiratiōe
 p̄nūciari, & scribi debeat hāc vox amo, nec ne. Mirū hoc
 sane, si vsq̄ gētiū sese fatigat aliq̄s p̄pterea, nisi ille sit ido/
 ctissimo idoc̄tior. Quis em̄ poeta, aut orator (ne dicā grā/
 matista) vnq̄ de amo cōtrouersū dixit eē, vtrū prima illi⁹
 ybi lenis, an adspirata scriberet̄, ut eo uelut difficili se q̄/
 stione fatigaret. Ecce tibi hāc tā digna risu, q̄ntus tūc, &
 q̄to maior erat mox futur⁹ q̄ locutus ē. Et tñ potuit. A p̄/
 rius ita ni fallor aliq̄nto dixisset Si qs amo, prima syllaba
 cōtra p̄ceptū adspirauerit, grauius nefas eē ducūt quā cō/
 tra dei & p̄ximi charitatē delinq̄re. Et fortasse sic dicere
 cupiebat, sed abdomie tard⁹ nō potuit. Diu⁹ Aug. quū i/
 suis cōfessiōib⁹ tale qd dicere vellet. Certe nō dixit fati/
 gant se vtrū hāc vox hō adspiret̄, nec ne, sed qui illa ingt̄
 sonorū veta placita teneat̄, aut doceat, si contra disciplinā
 grāmaticā sine adspiratiōe primæ syll̄æ ominē dixerit, ma/
 gis displiceat hoib⁹, q̄ si contra tuā p̄cepta hoiem oderit,
 quū sit hō. Sed ultro, & libēt̄ oīa hāc vitia sermonis illis
 cōdonam⁹, & ut meros (si ita volūt) solocismos ructēt i/
 pune cōcedim⁹, mō diligētīā, & curā elocutiōis, si q̄ nrm

alicui placeat, nō velut dñi, & tyranni nobis extorq̃ant, q̃
 cū A puleio ita delectamur, ut nrm nēo vnū solrecismū si
 bi uelit ignosci, v' vnā syllabā barbare pnūciatā dōari, v'
 incōdita, & vitiosa ṽba, temere (q̃si delirātib⁹ oboriētia)
 blaterare p̃mitti, q̃ tñ aduersarijs nris (ut dixi) facile sane
 oīa ignoscim⁹. At nrm vnūq̃dcp dictū, ipsi volum⁹ acriter
 examīari, sedulo p̃sclari, ad limā & lineā certā redigi, p
 be sciētes, difficultatē nram tātū hre dignitatis, q̃ntū igna
 uia & barbaries eorū habet vilitatē, Quare nullo pacto p
 pter istos, negligem⁹ i lectiōe, ubi spūs suspēdi, ubi ṽsus
 vel clausula distigui debeat, ubi claudat sēsus, vñ īcipiat,
 qñ attollēda, v' sūmittēda sit uox, qd q̃flexu, qd lētius,
 cōcitatius, celerius, lenius dicēdū, ne pueros qdē nros i
 pume patiemur nescire. Age deiceps iā declarabimus ad
 uersarijs (nisi cōtētiōsum funē vsq̃ adeo ducere forte sint
 soliti, ut nulli possint, q̃uis apte p̃batiōi adgescere) prop̃
 hac ṽba. Quæ cōuētiō lucē ad tenebras? Quid facit cum
 p̃salterio Orat⁹, cū euāgelij⁹ Maro, cū ap̃lo Cicero: non
 cōtinuo eloquētiā dānasse Hiero. quā etiā vtilē eē ecclie,
 nō videt q̃ncp reuerit⁹ confiteri, Nisi hoc ita verū ē, quur
 ergo i Paulino tm̃ extulit eloq̃ntiā: i hac ṽba ad eūdem
 scribēs, Librē tuū, quē de Theodosio p̃ncipe prudēt, or
 nateq̃ cōpositū trāsmisisti, libet legi, Et p̃cipue i eo mihi
 subdiuisio placuit, quūq̃ i primis p̃tib⁹ ṽcas alios i penlti
 mis teipm supas, sed & ipm gen⁹ eloquij p̃ssū ē & nitidū,
 & cū Tulliana lucet puritate, crebrū ē i senctijs, latet em̃
 oīo (ut ait quidā) in q̃ tm̃ ṽba laudat. P̃ræea magna ē rerū
 cōsequētia, & alterū p̃edet ex altero, Quicqd ad sup̃seris

A puleius

Tātū diffi
 cultas ha
 bet digni
 tatis, q̃ntū
 ignauia vi
 litatis.

Hierony
 mū non dā
 nasse elo
 quentiā di
 cēdo. Que
 cōuētiō,
 & cetera.
 Liber Pau
 lini de The
 odosio

vel finis superior, vel initium sequentium est, foelix Theodosius, qui a tali Christi oratore defenditur, illustrasti purpuras eius, & utilitatem legum futuris seculis consecrasti, Macte uirtute, Qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus miles eris. Deinde subiungit, quod si hunc posset per Synam, & excelsa ducere scripturarum, & docere quod didicerit, ac veluti per manus mysteria tradere prophetarum, nasciturum aliquid, quod docta Gracia non haberet, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil denique latinius ecclesiasticos homines habituros.

Multa in prioribus desiderasse hironymus.

Cyprianus.

Victorinus.

Lactantius.

Arnobius.

Hilarius.

Quia in prioribus (& si magnis ingenijs) aliquid ferme sperare desideret, sicut in Cypriano tranquilliora tempora, quod instar purissimi fontis dulcis incedens, & placidus, persecutionum iactatus procellis, de scripturis diuinis differere nequerit. In inclyto martyre Victorino, eorum quae intelligebat expressis oraculis. Contra in Lactantio, eorum quae copiosissime & eloquentissime differere potuisset, uberior scientia. In Arnobio eius preceptore equalitas, & operis omissa petitio. In Hilario breuiiores periodi, Quibus enumeratis, quantum putauerit posse tale in ecclesia, potuisse, neque dissimulans, ingenti affectu symmissten, sodalem, amicum (imo amicum atque notum) appellando, incipit hortari ad studium sacrarum litterarum his verbis. Magnam habes ingenium, & infinitam sermonis suppellectilem, & facile loquaris, & pure, facilitasque & ipsa puritas imixta prudentiae est, Capite quippe sano, omnes sensus viget. Huic prudentiae, & eloquentiae, si accederet studium, vel intelligentia scripturarum, uideres te breui arcem tenere nostram, & ascendere cum Iacob lectum Syon, & canere in domatibus, quod in cubiculo cognouisses. Accingere quod super te, nihil sine magno uita labore dedit mortalibus, nobile

ecclesia habeat, vt prius Senatus habuit, p̄para tibi diuitias, quas quotidie eroges, & nunq̄ deficiant. Dum viget ætas, dum nec adhuc canis spargitur caput, anteq̄ subeāt morbi, tristisq̄ senectus.

Et dolor, & diræ rapiat inclementia mortis.

Virgilius

Nihil in te mediocre esse cōtentus sum, totū summū, totū perfectū esse desidero, Nū q̄so in hoc Paulino, videri potest eximiū lumē illud ecclesie, eloquētiā dānasse? An nō suscepisse potius, atq̄ adeo suspexisse, & cōmēdasse illā videri potest? Quir ergo inquit dixit idē, quid facit cū psalterio Oratius? cū euāgelij Maro? cū apl'is Ciceror? Quæc ōuentio lucis ad tenebras? Nō miremur si sanctissimus, & prudētissimus vir, puellulæ & virgunculæ deo dicatæ scribēs (in qua cū ppter sexū, tū etiā ppter ætātulā, oīa erant timēda) penitus & hoc studiū maluit iterū dicere, q̄ cōniūdo & indulgēdo, pronū alioquin ad lapsus fœmineū genus, lubrico & humēti solo cōmittere. Aurū q̄rere in luto, nō oēs prohibent p̄pterea, sed q̄ idē p̄ imprudentiā forte scobē, aut quisq̄lias, aut venena etiā colligerent pro auro, hoc ē, vitia pro v̄tutibus discerent, exscriptis seculariū viroꝝ. Hinc ad Demetriadē ait, rudes seculariū l̄ræ, si quippiā legerint de disertorū hoīm tractatibus, inde eos v̄hositatē solā discere, absq̄ noticia scripturæ. Vbi notādū nō solū, q̄ rudibus dicit obēē potius lectionē disertorū hoīm, q̄ prodesse, sed etiā hoc uel magis attēdendū, q̄ ecōtrario innuit, seculariū l̄ræ non rudeis, hoc ē, peritos hūanitatē, idē illud, ut solā. s. v̄hositatē discāt, nequaq̄ pati, verū aliq̄ certe cū vtilitate, & p-

Attēdēda
persona ad
quam hæc
scribit Hie
rony.

Attende
hūc locū

Idē Hiero.
ad Latam

Aurū i luto
to q̄rere.

Balneas a-
dultę ygi-
ni phibere
Hiero.

Quare hie
ro. rigidior
q̄ncq̄, & p̄-
fractior in
phibēdo q̄
dā fuisse vi-
deatur
Cecilius
Stoici

fectu rerū, in eadē lectiōe ȳsari, Idē Hieronym⁹ ad Latā
de institutione filiæ scribens, p̄cipit ne apocrypha legat,
p̄pter multa vitia his admixta, eo q̄ grādis sit prudentię,
nō puellaris simplicitatis, aurū in luto q̄rere, Proinde q̄d
quibusdā p̄pter mentis infirmitatē personis interdicitur,
non ideo etiam firmioris, prudentiorisq̄ iudiciū lectori-
bus interdictū ē, Quis nescit, vel in seculo multa p̄pter ve-
recūdiā, & pudoris piculū, fœminis phiberi, q̄ viris etiā
honestā putāt. Cuiusmodi sunt ȳsari sæpius in p̄patulo,
cetib⁹ viroꝝ misceri, obuios q̄sq̄ phēfare, cōsistere inte-
rim in triuijs, & sermonē cedere, recta facie ī cōfabulatiū
vult⁹ intēdere. Hęc nimis viri licita oīa, At, p̄bis eadē fœ-
minis, haud scio, an vsqueq̄q̄ honesta. Hiero. adultæ ygi-
ni etiā balneas oīno phibet dicēs. Mihi oīno in adulta vir-
gine lauacra displicent, q̄ seip̄am debet, & erubescere, &
nudā videre nō posse, Quid, ergo ne dicem⁹, q̄ ygo adul-
ta, iā statī peccet, si nuda lauerit. Mihi sane beatus Hiero.
vigil & diligēs disciplinæ exactor, talia q̄piā videt in dū
prohibere, non q̄ ad viuū (q̄d dicit⁹) ea tñ rescet, sed quo
nimiam securitatē (quæ negligētiam fere & culpam cre-
at) in illis quibusdā infirmioribus adimat, & maiore cauē-
di sollicitudinē sedulo inserat, Nā & præfractiores sæpe
leges (vt Cecilius ait) melius & cautius viuendī discipli-
na sunt, Et ad Celantiam Hierony. Stoicorum quidē est
inquit, peccatoꝝ tollerē differētiam, & delicta oīnia pa-
ria iudicare, nec vllum inter scelus, & erratum discrimen
facere, Nos vero, & si multa distare inter peccata credi-
mus (quia & legimus) tamē satis prodesse ad cautionem

dicimus, etiā minima pro maximis cauere. Tanto em̄ facilius abstinemus a quocunq; delicto, quāto illud magis metuimus, nec cito ad maiora progredi, qui etiā p̄uareformidat. Quare nō tam quid prohibeat Hieronymus, q̄ quibus ille p̄sonis prohibeat, interdū puto intueudū, Sciens em̄ muliebris ingenij licētiā, vel verius lasciuiā, seuerioribus (propter naturā, & sexus illius imbecillitatē) p̄ceptis alligari q̄dammodo oportere, ne blādiōib⁹ iterdictis securius imminēat, & mitiora p̄cepta licētius transiliat, huius (vt opinor) generis impetū, uelut frenis q̄busdam acrioribus quādoq; inhibet ac sistit, eiq; multa saepe pernegat, q̄ tamē viris (p̄cipue in quibus aliqua vena sit constantiē virilis) nō eadem seueritate, de digitis penitus excutit. Eustochiū virginem non sinīt aurum q̄rere in luto, ad Latam scribēs, idem eius quoq; filiā prohibet facere, Quid ita? quia maioris est inquit prudentiā, in luto aurum q̄rere, q̄ muliebris incōstantiā. Si maioris est prudentiā, ergo vtiq; alicuius est, Nec ergo promiscue omnibus prohibet Hieronymus in ethnicorū luto aurū vestigare, sed illis tantū, quorū vel naturā, vel virtutis infirmitas suspecta ē. Si līter & apl's ipse videt, q̄dam nō prohibere simplr, sed propter infirmos tm̄, quū ait. Videte aut̄ ne forte hāc licētia v̄ra fiat offendiculū infirmis. Hoc vtiq; mihi dicere videt, licere q̄dam, sed non infirmis, aut non propter infirmos, Vñ subiungit. Si esca scandalizat fratrem meū, non māducabo carnem in aternū, ne scandalizē fratrē meū, Paulus vtiq; nō carne, ac ne suilla qdē tota uita abstinuit, sed pp̄ fratrē ifirmū p̄atus erat, ea nō

Et apl's ita
q̄q; videt q̄
dā iterdicere.

Attende
qd dicat
Publij ver
sus.

Cur p^o fla
gellationē
adhuc vsus
sit passim
Hiero. scri
ptis ethni
corum.

Hiero. ad
Magnū vr
bis orato
rem

vti potius in aternū, q̄ illū, ppter infirmitatē suipsi^o vul
neraret exēplo, Ex his (ni fallor) satis iā probaui, non ab
solute studia secularia videri phibuisse Hiero. iccirco, q̄
ad infirmas quasdā mulierculas interdū ita scripsisse vide
atur, p̄inde ac si ea legēda penit^o phibuerit. Si tñ i his ego
fallor seu erro, patiar me sine p̄tinacia refelli, dūmō etiā
quisq̄s cōtradiēturus ē, veritatē quā me docere vult, dia
lecticis strophis nō cludat, nec interuertat. memor vete
ris sentētiā, q̄ elegāter dicit. Nimiū alcādo veritatē amit
ti, imo memor illius sacrae, q̄ ait. Qui loquitur sophisticā
deo odibilis ē. Sed hoc loco, & illud q̄rat (qm̄ etiā corre
ptionis Hieronymi mētio iniecta nobis est) si hēc studia
adeo damnata sunt, quur ergo Hiero. in oībus suis operi
bus, etiā q̄ post correptionē cōposuit, frēq̄nter imo fere
vbicq̄ eorū adhuc meminit. Et p hoc q̄dammō suarū vigi
liarū lectores, in illis secularia legere, nō solū cogit, verē
etiā exēplo tali eosdē, ad volumina, & monumēta secula
riū euoluēda, uelut manu sua ipse deducit. Et quū illud
mirat Magnus urbis orator, quur ei rescribēs suū hoc fa
ctū tueri, atq̄ defendere etiā mauult, q̄ excusare, aut cul
pā agnoscere, sic dicēs. Quod aut̄ q̄ris in calce eplā tuā,
quur in opusculis nr̄is seculariū l̄rarū interdū ponam^o exē
pla, & candorē ecclesiā, ethnicorū fordibus polluamus,
respōsum breuī habeo. Nūq̄ hoc q̄reres, nisi te totum
Tullius possideret. Si scripturas sanctas legeres, si interp̄
tes earū omisso sup̄cilio euolueres, Quis em̄ nesciat, &
in Mose, & in pphetarū voluminib^o, qdā adsūpta de gēti
liū libris, vbi cōmemorata etiā figura mulieris captiue ex

Deuteronomio, inquit dñi voce p̄ceptum esse. Captiuæ
radendū caput, supcilia, om̄eis pilos, & vngueis āputan-
dos, & sic eā n̄ro copulandā cōiugio, hæc aptissime subiū
gens. Quid ergo miræ, si & ego sapiētīā secularē, propter
eloquiū venustatē, & mēbroꝝ pulchritudinē, de ancilla
atq; captiua Israelitē facere cupio? Et si quid in ea mortici
nū est, idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel p̄ci
do, vel rado, & mixtus pulcherrimo corpi ꝥnaculos ex
ea genero dño sabaoth. Nonne hæc satis manifeste indi-
cāt, quō sint accipiendā illa, quibus alibi videt̄ idē Hiero.
interdū studia hūanitat̄is, ut fugiēda penitus, abolendaq;
proscribere? Iā scriptā esse hāc ad Magnū oratorē vrbis
ep̄lam, post correptionē (ne in dubio hoc q̄q; relinquat)
in primo libro defensionis suæ cōtra Ruffinū hæc Hiero-
nymy ꝥba arguūt, q̄bus motā sibi hāc de l̄is secularibus
q̄stionē, tanq; puenlē aspnaſ dicēs. Obijcit mihi piurium
mixtū sacrilegio, q̄ in libro (q̄ ad instituēdā Chrī ꝥginem
loq̄r) ante tribunal iudicis dormiēs pollicit⁹ sim, nūq; me
l̄is secularibus daturū operā, & nihilomin⁹ dānatæ erudi-
tionis interdū memineri, Nimirū iste ē Salustianus Cal-
phurnius, q̄ nobis p̄ Magnū oratorē vrbis, nō magnā mo-
uerat q̄stionē, cui libello breui satiss̄imus, In q̄bus ver-
bis hoc obiit q̄q; nec incuriosē spectādū, q̄ ait se dormiē-
tē añ tribunal iudicis pollicitū, secularibus l̄is nō daturū
operā amplius, Quis nō etiā statim intelligat ex his ver-
bis, quid de flagellatiōe hac sua ip̄e innuat? A ge iā respō-
deat cui placet (fas hoc mihi sit q̄so, disputationis tm̄ grā
mouere) Si beat⁹ Hiero. (ut phibet) cæsus iurauit se nūq;

Si hæc ad
vrbis ora-
torē ep̄la,
scripta ē p̄
illā ad Eu-
stochiū e-
p̄. stolā, to-
tā illam tra-
gœdiā de
flagellatio-
ne Hieron.
ad terrēdū
eam videri
cō fictam

H

Attēde ar
gumētum

Solue no-
dū, non ab
rūpe

f. Thomas
legit Cice-
ronē ipse

Tuemur
nos exem-
plo S. Tho-
mæ.

secularibus literis daturū operā imposterū, vtiq; ppter ea
casus ē, qā nō licuit, ppter qd casus ē, Quir ergo post
plagas & ybera, imo post sacramēti religionē, p̄dicto ad
oratorē vrbis libello, adserit (& qdē cōpluriū sctōrū pa-
trū exēplis) licere, qd nō licet. Et si qs adhuc p̄tinax, mi-
hi negauerit, noīatū libellū, scriptū post plagas ab Hiero.
ad oratorē vrbis, vtiq; hęc yba in Ruffinū, ab eo scripta,
post correptionē, mihi (nisi sit cōtra euīdēs verū nimis iā
cōtumax) negare nō poterit. Sed his ybis libellū eundē
adhuc tuet, & retinet sententiā dicēs, eam q̄stionē nō ma-
gnā, hoc ē, plane puerilē fuisse, & libello breui ei satisfā-
ctū esse. Quāris q̄liter ergo ei satisfecerit? Docuit figu-
ra Deuteronomica captiue, itē Moſis, Salomonis, p̄phe-
tarū, p̄terea multorū illustriū in doctrina & vita euangeli-
ca virorum exēplis, licere nobis lras seculareis, ppter elo-
quiū venustatē, & mēbrorū pulchritudinē āplecti, ut ex
illis dño Sabaoth sctificandos pcreemus ynaculos. Hūc
nodū velim mihi iā aliqs istorū iurgatorū soluat, nō inci-
dat violentē, vt vinculū Gordij Alexāder olim gladio ru-
pit, quū soluere nō posset. A ddo etiā hoc, diu^o Thomas,
sciēs p̄pt Cicerōis lectionē, flagellatū Hieronymū, quir
ipse nihilomin^o postea legere eūdē Ciceronē sibi nō tem-
perauit. Nā haud quatq; sōniculose legisse illū libros Ci-
ceronis, maxie phicos, q̄ ps operū illius vtiq; oñdit, in q̄
de moralib^o differens habitib^o, sapius ferme etiā Cicero-
nē ipm, q̄ Aristotelē citat. Si ergo hoc tanto Hieronymi
casu nihil territus, postea ille adhuc legit gentiliū libros,
quir me hoc illius nō tuat exēplū, cū q̄ vel errare qnq;

honestū putarē? Sed ab his ad paulo ante institutam elo-
quētiā mentionē, & Augustinū nūc reuertamur, qui ad
Iulianā Demetriadis yginis matrē, in hac yba scribens
ait. Satis dici non p̄t, quantū cupiamus in eorū hoīm scri-
ptis, qui p̄pter acrimoniā, atq; faciendā legunt a plurimis,
aptam confessionē illius gratiā reperiri, quā vehemēter
cōmendat apostolus. vtiq; eloquētiā nō improbat, sed
sciens eloquēter scripta, p̄pter acrimoniā atq; facundiam
a pluribus legi, vbi ruditer (vt fere nunc fit a theologi-
stis) scripta, p̄pter cōpositionis vilitatē, a pene nullo legā-
tur, cupit plus etiam, q̄ satis dici possit, in illis apertā inue-
niri cōfessionem illius gratiā, quā apostolus vehemēter
cōmendat, vt dū eloquēter scripta adpetit a pluribus, ef-
ficacius p̄sit auidē legētibus. Et reuera (vt idem inquit)
salubri suauitate, vel suauī salubritate, quid melius? Quā-
to em̄ illic magis adpetit suauitas, tanto facilius p̄dest sa-
lubritas. A libi de Orosio presbytero, ad Hierony. Ecce
(inquit) venit ad me iuuenis religiosus, catholica pace fra-
ter, etate filius, honore compresbyter, noster Orosius,
vigil ingenio, paratus eloquiō, flagrans studio, vtile vas
in domo dñi esse desiderans, Nū inter cæteras eius inge-
nij laudes, tibi hic videtur p̄terīssē, aut spreuissē paratū
eloquiū artificium? Possem obruere istiusmodi testimo-
nijs repugnantē, sed q̄sdā (ut elegāter inqt Sidoni⁹) facile
ē vincere, difficile cōpescere. Quid, q̄ apte iubet discere
rhetoricā August. qd eū, q̄ nihil p̄ sacros doctores legere
cōsuevit, latere certe nō p̄t. sed tñ ne q̄s ali⁹ eū locū forte
regrat, hic duxi adscribēdū, Quū p̄ rhetoricā (inqt) & yba

H ij

August. ad
Iulianam

Salubri
suauitate
nihil meli⁹

Idē Aug.
de Orosio

Quosdā fa-
cile ē vice-
re, sed diffi-
cile cōpe-
scere

Aug. hor-
tari māfe-
ste ad elo-
quētiā.

suadeant, & falsa, quis audeat dicere, aduersus mendaci-
um, in defensoribus suis inermē debere consistere verita-
tē: vt uidelicet illi, qui res falsas p̄suadere conant, nouerūt
auditorē vel beniuolū, vel attētū, vel dōcile p̄roceris fa-
cere, isti aut nō nouerint. Illi falsa breuif, apte, verisiliter,
& isti vera sic dicāt, ut audire distādeat, intelligere nō pa-
teat, credere postremo nō libeat, Illi fallacibus argumen-
tis veritatē oppugnēt, adserāt falsitatē, isti nec vera defē-
dere, nec falsa valeāt refutare, Illi animos audientiū in er-
rorē mouētes, ipellētesq; dicēdo, terreāt, cōtristēt, exhi-
larēt, exhortent ardēter, isti p̄ veritate lēti, frigidiq; dor-
mitēt. Quis ita desipiat, vt hoc sapiat? Quū ergo sit ī me-
dio posita facultas eloquij, q̄ ad p̄suadēda, seu praua, seu
recta, ualeat plurimū, quur nō studio bonorū cōparet, ut
millet veritati, si eā mali ad obtinendas puerfas, vanasq;
causas in vsus iniquitatis, & erroris vsurpant? Quid p̄t ad-
uersus istos eloquētiā vitupatores aptius, qd fortius di-
ci? Miror equidē quur nō ista maluit potius ex Augusti-
no ediscere frater ille, cuius memini paulo ante, q̄ lignēā
clauē. Sed hoc vnū q̄rundā p̄positū ē, p̄petuo bonas l̄ras
calūniari, ergo etiā sola illa ex eccl̄iasticis scriptorib⁹ con-
quirūt, & colligūt anxie, q̄ cōtra hūanitatis studia dici in-
terdum vident, Quā yō p̄ illis passim, & ita saepe occur-
rūt, ut uela deficioculis aīaduerti possent, cōsulto p̄munt,
& legisse dissimulāt. Prætereo hic illas leuitici mellis pri-
mitias, q̄bus dño iubemur hūanæ eloquentiæ dulcedinē
offerre. Prætereo, q̄ (ut libro Codicis. xi. legit) Romæ,
& Cōstātinopoli, ex sacris cōstitutiōibus principū orato

Quid p̄t di-
ci apti⁹ con-
tra eloquē-
tiā vitupa-
tores.

Leuitici
mellis pri-
mitiæ.

res tres, grāmatici vero decē, publico stipēdio hūaniores
lras docere cōsueuerunt, q̄ faciūdiā grauitate pollētes, in
his artib⁹ glīosā (ut inquit Impator) redderēt adulescē
tiā. Prater eo, q̄ ὕβρις, & sentētijis oratorū ad finē seu de
cisionē caufarū vti etiā fas erat, qđ ostēdūt plerīsq̄ loc⁹ di
gestorū, auctoritate Iustiniani p̄cipis, passim īserte qđā
illorū sentētia, cuiusmodi illa Demosthenis, li. p̄rio pāde
ctarū legi, titu. de legi. & sena. & lōga cōsue. **Lex ē cui**
oīs hoies decet obedire, pp̄ mltā, & varia, & maxie, q̄a
oīs lex ē iuētio qđā & donū dei, dogma āt hoīm sapiētū,
correctio volūtariorū, & nō volūtariorū p̄ctōrū, ciuitat⁹
aūt cōpositio cōis, s̄m quā oīs decet viuere. Grēce āt sic.
Νόμος, ὃ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλὰ, καὶ μάλα, ὅτι πᾶς
ἐς τὸ νόμον ἔννομος καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονιμῶν, ἐπαυρ
θωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτυμάτων, πόλις δὲ συνήκη
κοινὴ, καὶ ἢν πᾶσι προσήκει τὴν, τοῦ ἐν πόλει. **O q̄ iopes lras sūt,**
& q̄ parū ὕlati in lectiōibus auctorū (maximorū etiā) qui
in humanitatē, & eloquētiā ita ferociter q̄si nullos idone
os vsq̄ patronos habeāt arietare atq̄ icursare audēt. Sed
iā ne nimis diu nō necessarijs p̄batiōibus imoremur, quū
nō diserte solū, sed etiā prudēter dicere, atq̄ adeo viuere,
sit orator⁹, quū nō tm̄ velle scire videri, sed scire res opti
mas & plurimas oporteat oratorem, quū ea q̄q̄ sit vis, &
efficacia eloquētiā, tā veris p̄suadēdis q̄ falsis, ut etiā ve
lut securis adamātina petras cōcidat, hoc ē, saxeā p̄cordia
emolliat & flectat, quū inq̄ Impatores Romani suis con
stitutionib⁹ Iustiniano Cōdici etiā nū insertis fateant⁹, his
artibus glīosam euadere adulescētiā, & ideo earū p̄fesso

H iij

Glīosa sit
his artibus
adulescen
tia, nō pro
brofa

Lex quid

Epilogus.

ribus, honesta stipēdia publice decernāt, & (qd magis ē) oratorū dicta, sentētiaſq; p decidēdis, finiēdisq; litib⁹ vale re iusserint. Quid superest, quin vel Augustinū, Hiero nymū, imperatores Romanos, vel (qd potius reor) istos humanitatis obgannitores, quid dicant, aut sentiant, parā animaduertere arbitremur.

¶ Verba illa Hieronymi Dæmonū cibis, & simi lia, de Aristotele, & philosophis cæteris, perin de atq; de poetis, & oratoribus (vel etiā magis) dicta esse. TOMVS SEXTVS.

Voniā aut passim illud qd nobis ab aduersa rijs, uelut qdā genuinus, ifigū. Siliqs porco rū. i. dictis (ut ipsi aiūt) poetarū, nos implere vē trē, ideo nō nullū fortasse opāpcium fue rit, ante q; de natura, & vi carmīs dicamus, excutere hūc locū Hiero. paulo curiosi⁹, si ide eruere forte possim⁹ Ari stotelis, ceterorūq; phōrū dicta (qs ipsi tñ, q nobis gētiliū figmēta obprobrāt q̄tidie, nō min⁹ diligent, v' magis etiā lectitāt, q̄ sacras lras) sub siliqs illis cōtineri, æque ac poe tarū, & oratorū. Hiero. quū de filio, pdigio differēs ad Da masū ita scribit. Dæmonū cib⁹ ē carmia poetarū, secl'aris sapiētia, rhetoricorū pōpa yhorū. Si nō vidēt secularē sa piētiā, hoc ē, philosophiā seculariū, etiā siliqs, & demonū cibos scribere, lumib⁹ egri sūt, ne dicā plane orbari. Quid, q; paulopost ubi mētionē itulit captiuæ alienigenæ, noiā tim adpellat ipsos phōs dicēs. Itaq; & nos facere solem⁹, qñ phōs legim⁹, qñ in manus nās libri veniūt sapiētiæ se cularis, si qd in eis vtile reperimus, ad nrm dogma cōuer

Aristo. & reliqrū phi losophorū dicta iuxta Hiero. sili qs porco rū & cibos demonum censeri, æq ac poetarū & oratorū.

timus. Si quid vero superfluum de idolis, de amore, de cura
 secularium rerum, hæc radimus, his caluitium inducim⁹, hæc in
 vnguium more ferro acutissimo defecam⁹. Et continuo in ea
 de epla ubi memin⁹ apli in idolio recubere phibētis, hæc
 vba adponit. Nōne tibi videt⁹ sub alijs vbis dicere, ne le-
 gas phōs, oratores, poetas, nec in eorū lectiōe regescas?
 Ecce tibi phōs legere, & in eorū lectiōe regescere, dicēte
 aplo (si Hiero. statim⁹ interpte) tā ē recubere in idolio, q̄ lege-
 re oratores & poetas. Proinde qdā, quū ita acerbe his uer-
 bis Hiero. nos castigāt, semetip̄os aliquñ respiciāt, dies no-
 ctesq̄ in idolio Arist. regescētes, ne quū errata aliorū (etiā
 leuiora fortasse) psequunt⁹ tam tragice, sua v̄o (plura, ma-
 ioraq̄ etiā) supini oscitātesq̄ negligūt, merito audiāt illd.
 satyricū. Quū tua peruideas oculis mala lippus inuētis
 Quir in amicorum vitijis tam cernis acutum?

Idē Pauli
 vba expo-
 nens

Nōte vos
 cani theo-
 logi qui ad
 huc q̄tidie
 pfitemini
 Arist, etiā
 pro merce-
 dula
 Hora.

Hiero. sup
 Ionam

A plus ad
 Corin.

Sup Ionā q̄q̄ pphetā scribēs idē Hieron. nō certe minus
 improbat philosophos, q̄ oratores, aut poetas. Et nescio
 an aliquāto etiā infestius eos vrgeat, Platonis, Aristote-
 lis, Theophrasti, Xenophontis noib⁹ ita statim subiici-
 endo. Q̄ aut⁹ difficile huiusmodi homies credant in deū,
 vt quotidiana exēpla ptereā, vt silēa de veteribus histo-
 rijs ethnicorū, sufficit nobis apostoli testimoniū, q̄ ad Co-
 rinthios scribens ait. Videte fratres vocationē vestrā, q̄
 non sunt multi sapientes secūdam carnem, non multi no-
 biles, sed stulta mundi elegit deus, vt confundat sapien-
 teis, & infirma mūdi elegit deus, vt confundat fortia, &
 ignobilia mundi, & ea quæ erant contemptibilia, elegit
 deus, & cætera. Vnde rursus dicit. Perdam sapientiam

sapientiū, & intelligētīā intelligētīū reprobabo, Et vide-
te, ne quis vos spoliet p philosophiā, & ianē seductionē,
Viden istud Hieronymi (imo verius Pauli) iudicium de
philosophis: Quare si āte ignorauerūt iā vela me tādē
admoniti quidā A ristoteli, & inani philosophiā, plus etiā
fortasse, q̄ satis ē, addicti (ne dum dediti) siliq̄s istas, & dā
monū cibos (si qñ posthac crepabūt buccis tumētib⁹) me
minerint, multo etiā magis p̄tinere ad A ristotelem, Por-
phyriū, & A uerroē suos, q̄ ad Virgiliū & Tullium n̄ros.
Nulli certe fuerūt rabidiores aduersus Ch̄m, & ecclesi-
am eius canes, q̄ philosophi, qd in Celsō, Porphyrio, Iu-
liano, Pelagio, Arrio, Manicheo, multisq̄ alijs manife-
stissime patuit. Hinc etiā beatus Hiero. claro ad sensu cu-
iusdā n̄rorū de phīs, lepidū hercule iudiciū adprobat, qui
eos patriarchas vocauerat h̄reticorū, de libero arbitrio
ad Ctesiphōtē ita scribēs. Pulchre quidā n̄rorū, ait, philo-
sophi patriarchā h̄reticorū, ecclesiā puritatē p̄uersa ma-
culauere doctrina. Ad Fabiolā q̄q̄ de xl. māsīōibus filio
rū Israel, dogmata phōrū primogenitis Aegypti ab āge-
lo dñi pcussis, adsimulat, sic dicēs. Mihi vident̄ aegyptiorū
primogenita, dogmata esse phōrū, q̄bus deceptos hoīes,
atq̄ irretitos tenebāt, Nec de illo certe quisq̄ dubitauerit
multū, quin tāto plus nocuerint philosophi, q̄ poetę,
vel oratores, quāto illis, q̄ istis auctoritatis & fidei plus
adhibebat. Nā fabulę p̄betar et si cārant, non tñ credunt,
Ceterū scriptis philosophorū p̄pter speciē p̄bitatis, & sa-
piētīę, plurimi (q̄ illa crederēt) olim misere decepti sunt,
& perierūt. Quod nec ipse diuus August. tacet, qui etiā

Nulli' rabi-
diores ca-
nes aduer-
sus Ch̄m,
& ecc̄liam
fuerunt q̄
philosophi

Phī patri-
archę h̄re-
ticorum

Primoge-
nita egyp-
ti phōrum
dogmata i
telligi.

ait in tertio confessionū, vsum & carnē ad vera pulmen-
ta transferri posse, vbi dicta manicheorū adūbrata fallacis
philosophiæ colonbus, cibo somniatiū silia censet. Ecce
vobis, q̄ istis oībus examullim quadrat adhuc nup emis-
sa sanctissimi dñi nři Leonis. x. cōstitutio (cuius fecimus
iā supra mentionē) de studijs philosophiæ, & poeseos, in
qua nimirū hęc p̄iudicia sanctorū patrū secutus, de vtra-
q; paria statuit, q̄ p̄pmodū, e q̄ vtrāq; aut vanitati subie-
ctā, aut tantū dē vtilitatis allaturā, & ipse q̄q; (sicut ante iā
illi cēsuisset) existimaret, atq; decerneret. Et sane ita mul-
ta de fugiēdis, contēnendisq; phīs, apud Augustinū, Hie-
ronymū, Ambrosiū, Gregoriū, Origenē, Lactātiū pas-
sim inuenias, vt si fuerint in vnū librū collata oīa, facile ex-
pleuerint volumē maius etiā, q̄ sunt q̄tuor libri sniarum,
nedū duo Cēsaris Anticatores, Et sanctū Simplicianū in-
uenio, olim Augustino, quū is illi oēm sui erroris circui-
tū enarrās, q̄sdā libros Platonicos, a btō Victorino quō-
dā Romanæ vrbis rhetore, in latinū cōuersos, tantū se le-
gisse diceret, gratulatū adprime esse, q̄ nō etiā in aliorum
philosophorū scripta incidisset plēna fallaciarū, & dece-
ptionū, fm elemēta huius mūdi. Quare nō succēseāt no-
bis tantope nři aduersarij, p̄pter studia hūanitatis, q̄ pha-
re possumus sanctorū patrū, & summorū q̄q; pōtificū de-
cretis, nō esse multū deteriore cōditione, q̄ studia (q̄bus
nīmīū etiā plerūq; gloriānt ipsi) philosophiæ, quæ (bona
equidē pace illorū, hoc dictū velim) si penitus his nris po-
litionibus fuerint destituta, haud sane minima sui decoris
pte carebūt, Nec dissentiūt (scio) quicq; studia hūanitatis

Augusti-
nū vtiliora
multa poe-
tarū figmē-
ta iudicare
mltis adn-
bratis phi-
losophorū
scitis.

Passim sa-
crorum au-
ctorū sen-
tētijs ipro-
bari phōs.

S. Sīplicia
nō cur gra-
tulat⁹ Au-
gustino?

Impitorū
indiciū p
nullo, & pe
riti vni^o p
toto pplo
esse
intelligūt. Eos vero q nō intelligūt, aliter sentire, nō mo
leste ferimus, pbe cognoscētes, iperitorū iudiciū p nullo
esse, & periti vnius, p toto populo esse, oīeīsq̃ istos, q
cūq̃ artē aliquā ignorant, p solēni pene more iā inde anti
quitus tenere hoc, ut lacerent ante q̃ discant.

¶ Carmē sacrorū mysterijs (etiam sublimioribus)
non solum nostros, sed etiam sanctos olim pro
phetas frequētis accomodasse.

TOMVS SEPTIMVS.

Reb^o diuīs
carmē ipri
mis conue
nire

Carmen
mediū ē, q̃
possis vti
& abuti

Hiero.

SEd iā illo redeat vñ digressa est paulisp̃ oratio,
hoc ē, ad Carmē, de quo cōfido me aduersarijs
hoc satis cōmode p̃baturū, q̃ reb^o diuinis vni
ce cōueniat & quadret, ideoq̃ vsi eo sint olim potius, q̃
soluta ofone ferme oēs, quicūq̃ spū afflati diuīo, sacra no
bis aliqua mysteria p̃diderūt. Proinde sicut eloquētia in
medio posita est, ut ea pro arbitrio tuo male possis, vñ be
ne vti. Ita quoq̃ & carmen τὸ μέσον, hoc est, mediū quid
dam est, quo si ad inaneis nugas ociose, aut ad obscœna
flagitiose abutaris, siliqua est, cibus dæmonū est. Si vero
honestā illo, uel etiam sacra descriperis, panis est, cibus
hominū innocētium est, & tanto magis, quanto suauius
& numerosius rhythmus ille poeticus, modulatiōe sua,
animū legētis adficit & mouet, q̃ alia q̃uis oratio huma
nitus cōparata, illo eodē rhythmō, siue numero destitu
ta. Et si sunt quidā adeo crassis, & obesīs auribus, ut quid
inter musicum & nō musicū, inter carmen & nō carmen
interlit, nō sentire se dicant. Sciant illi beatū Hieronymū

melius auritum, huius numeri vim probe intellexisse, eo
 q̃ quia probe intellexerit, non dissimulasse, quū hæc scri-
 beret. Dum aureis versibus, dulci modulatione currēti-
 bus capiūt, animā quoq̃ penetrāt, & pectoris interna de-
 uinciūt. Nōne hoc dicit, eā absoluti carminis vim & effi-
 caciā esse, ut suauitate sua, nō aureis mō, sed etiā sedem
 animæ capiat, & in ipsis pectoris humani penetralib⁹ do-
 minet⁹. Si igit̃ ea vis est, & potestas carminis, in leui & fla-
 gitiosa materia, quur nō multo magis, eā vim, virtutem
 q̃ in sancta & graui materia obtineat⁹. Hinc, quia in me-
 tro vis q̃dam sit nō vsquequaq̃ contēnenda, constat etiā
 gentileis ipsos inuidiosissime de quēstos olim apud Valē-
 tinianū Cæsarem esse, de diuo Ambrosio, quasi non nul-
 lis versibus, & hymnis, a se de sancta, & adoranda trinita-
 te compositis, totum pene populū seduxerit. Quur hoc
 magis de versibus Ambrosij, q̃ alijs eius operibus que-
 sti essent, nisi q̃ vires carmini aliquāto maiores, ad mouē-
 dos animorū adfectus superesse, q̃ solutæ orationi iudicas-
 sēt. Ne autē quis putet me de Ambrosio licētius hæc fin-
 gere, ipsius verba sunt ista, non mea, ex oratione eius in
 Auxiliū Arrianæ perfidiæ episcopum, habita ad suos Me-
 diolanenses. Hymnorū quoq̃ meorū carminibus dece-
 ptum populum ferunt. Plane ne hoc abnuo⁹: grande cri-
 men est istud, quo nihil potenti⁹. Quid enim potenti-
 us, q̃ cōfessio trinitatis, q̃ q̃tidie totius ppli ore celebra-
 tur. Certatim oēs student fidē fateri, patrē, & filium, & sp̃m
 sanctū norūt & lib⁹ meis p̃dicare. Versib⁹ & hymnis ergo
 sanctus Ambro. trinitatis cōfessionē pplō suo descripsit.

Gentileis
 de q̃stos o-
 li Impato-
 ri de Am-
 brosio. qd
 pplm suis
 carminib⁹ de-
 cepisset

Quæ ma-
gis delectat
magis etiā
mēoriā ad
herescūt.

Augusti-
ni snia de
carmine

Nū satisfecisset, aut tantū dē ualisset sermo nulla carmis
lege inligatus: sic utiq; sæpe iā antea fidei cōfessionē scri-
pserat, & docuerat. Quid ergo āplius putauit, opus ad eā
rē esse hymnis & ṽsibus? Quod si mī libera hic suspicio
detur, facile equidē sic senserim, eruditissimū ep̄m, q̄ sa-
tis cōpertū haberet, ip̄m carmē illo sibi insito cōcentu, po-
tētius allicere, & q̄ magis delectet interim, eo q̄q; tenaci-
us adherescere memoriā, q̄ sermonē. Ideo dignū se q̄q;
op̄ap̄cium existimasse facturū, si hāc etiā ipse illecebram
q̄nq; ad res quas dā sacras, hoīm animis certius adfigēdas
adhiberet, vt dū illa blādus inescati allubescerent magis
ad cognoscendū, citius etiā salutaria ipsis ita haurirent, &
hausta fidelius animis cōtinerēt. Quod quū nō dubie ita
sit, fateant ergo nrī aduersarij posita tādē p̄tinacia, esse cer-
te carminis aliq̄ue vsum, neq; illū omnino (ut ipsis videt)
sup̄uacū, Si autē hāc sentētia, q̄ adfici animos (saltē imp-
fectiorē) & delectari etiā in sacris rebus, plus ṽsu, q̄ p̄sa-
oīone diximus, nondū recipit, q̄uis Ambrosij eam, atq;
Hieronymi auctoritate iā firmaui. Age p̄ducam p̄terea
Augustinū, vt duorū testiū (q̄ etiā iuxta regulā euangeli-
cam sufficere poterant) adsertioni, tertia velut testimoniū
quidā cumul⁹ accedat. Ille igit quū psalmos Davidicos in
procemio, sui sup̄ eosdē cōmentarij, miris laudib⁹ (ut par
est) mirisq; p̄conijs extollit, post expositas breuiter maxi-
mas eorū, cōtra oīa aīarū vulnera vtilitates, Deinceps ita
subiūgit, Et hoc fit modulatio quadā & delectabili cano-
re, humanū animū, ad pudicitia p̄uocāte, Quidē spūs
sanct⁹, vidēs oblectatē, ac resistentē ad ṽtutius viā huius

humani gñis animū, & ad delectatiōes vitæ huius magis inclinari, q̄ ad v̄tutis rectū iter erigi, delectabilib⁹ modulis cātillena vi suæ doctriæ pmiscuit, ut dū suauitate carminis mulces audit⁹, diuini smonis parit̄ utilitas iſeraſ, sm sapienteis medicos, qui si qñ vsus poposcerit, austeriora medicamēta agris obferūt mortalib⁹, ne eger vtilitatē, p̄ austeritate refugiat, ora ac sūmitates poculi, q̄ remedium porrigūt, melle circūlinūt. Propt̄ea ergo psalmoz nobis p̄ modulos aptata sunt carmīa, ut vel q̄ atate puerili, vel adulescētes sūt morib⁹, q̄ si cātillena qdā psallētes delectari videāt. Viden vtilitatē hui⁹ incātatiōis, q̄ p̄ carmina homines, ip̄o etiā adstipulāte Augus. salubri⁹ incātāt: quur vtilē incātationē hāc ego nō audiā? Quur me qs (etiā theologus) phibeat taleis (si possim) incantationes scribere? Quur inq̄ ip̄imis etiā meip̄m ita nō incātē, cōcinēdo & moliēdo indies aliq̄, q̄ me (vt poeta inqt) Ter pure lecto, poterūt recreare libello: Hāc ē illa vtili⁹ incātas Musica, quā apud Boetiiū, philosophia ip̄a laris sui v̄nulā honorifice adpellat, i primo dialogo scd̄i libri de cōsolatiōe: quū inqt. Adsit igit̄ rhetoricæ suadela dulcedis, q̄ tūc tm̄ calle recto, p̄cedit, quū nr̄a instituta nō deserit, cūq̄ hac Musica laris nr̄i vernula, nūc leuioreis, nūc grauioreis modos succinat. Musicā istā nūc leuioreis hic, nūc grauioreismo dos succinere iussam, qd aliud accipe debem⁹ tādē, q̄ poeticā: in illis qnq̄ libris de cōsolatiōe, vario carminis gñe, nunc leuiora de qbus illud videri potest Vela Neritij ducis, modo grauiora quadam pangentem, cuiusmodi hoc est heroicum altius adsurgens.

Sapientii
medicorū
ratio

Carmine
hoies salu-
bri⁹ qñq̄ i
cantari

Veterum
Musicā fu-
isse poeti-
cam

O qui perpetua mundum ratione gubernas.

- Poeticā priscos hoīes Musicā adpellitasse, nemini paulo humaniori incognitū. Inde Ausonius poeta sub Gratiano Cæsare (cuius p̄ceptor fuit) multis varijsq; honoribus illustratus, Succi & Coturni musicā dixit, Inde q̄q; familiaris comicus, tū qd maleuolus vetus poeta dicitur, repente ad studiū se adplicasse hunc musicū, amicū ingenio fretum, haud natura sua, vbi etiā Donatus grāmaticus Musicū, p̄elegāti poeta exposuit. Quod ita esse, facile quoq; ex Quintiliano p̄cipitur, An vbi q̄rit, vtrū necessaria etiam sit oratori musica, aliam ille intelligit, q̄ poeticā? Certe quos idē ibi noīat musicos, Ophēū, & Linū, nemo ferre ignorat poetas esse, nisi qui idē bonos auctores ignorat. Si vero de aliqua illāta musica, ibi Fabius agit, quare ergo inquit eosdem & vates, & sapiēteis habitos? Si vates habiti, ergo & poetæ opinor. Et quod Timagenes de musica refert, omniū in literis studiorū antiquissimā eam extitisse, idem etiam de poetica ista nostra refertur. Nam Cicero in prima tusculana. Quū apud Græcos inquit antiquissimū e doctis genus sit poetarum. Et Strabo geographiæ primo. Sapiētissimi (inquit) qui de poetis quicq; elocuti sunt, primā quandā philosophiā, poeticā esse phibent, quæ ab ineunte nos ætate, ad viuendi rationes adducat, q̄ mores, q̄ adfectiones edoceat, q̄ res gerendas cum iucunditate p̄cipiat. Plinius quoq; .viij. lib. naturalis historiæ, eandē belli Troiani tpibus, antiquiorē esse scribit. nō ergo temerariū fortasse omīno f̄erit, antiquissimā hanc musicā suspicari, imo defēdere, ip̄am esse poeticā. Quid
- Ausonius
- Terentius
- Donatus.
- Quintil.
- Timagenes de musica.
- Strabo.
- Plinius

ni: Ego certe (bona omniū antipoetarū venia) alacrius hoc recipio me conaturū saltē, vel hoc vno maxime fretū, q̄ idē Fabius Quintilianus adserit grāmaticen, ac musicen quondā iunctas fuisse, q̄ itē Architas, & Aristoxen⁹ grāmaticen musicæ subiecerūt. Et eosdē vtriusq̄ rei p̄ceptores, cū Sophron ostēdit, mimorū quidē scriptor (sed quē Plato adeo pbauit, ut suppositos capiti libros eius, quū moreret habuisse tradat) rū Eupolis, apud quē Prodam⁹ & musicen, & l̄as pariter docet. Quid q̄so grāmaticen, q̄ literas p̄fitetur musicæ subiecissent: Quid eosdē vtriusq̄ p̄ceptores, p̄didissent: Quid musicos & vates, & sapientis dixissent antiqui, si nullis verbis, nullis sapientū sententijs adiuuabāt hęc musica, sed tm̄ sonis & meris vocibus nitebat: Si vero hac musica inter regalia cōuiuia, laudes heroū, ac deorū ad citharā canebant olim (q̄d p̄priū ē munus poetarū) q̄d hāremus, q̄n hęc musica, ipsa fuerit poetica: Sed hoc ita esse, nō Græcorū mō, verū etiā veterū Romanorū testatur & pbant l̄æ. Hęc citharā quū recusasset incōuiuio Themistocles, habitus est indoctior. Hac maiores natu apud Romanos, post epulas egregia supiorū opa carmine cōprehēsa pāgebāt, q̄ ad ea imitanda alacriorē redderēt iuuetutē. Nū etiā apud eminentissimū poetā citharced⁹ Ioppas solo fidiū pulsu, an nō magis etiā sententijs grauissimis & sapiētū cura dignissimis illud Didonis cōuiuū oblectat, quū canē errātē lunā, solisq̄ labores, & q̄ sequūt: vtrū nō satis cōmode hic Virgilij locus ostendit, quæ fuerit ista antiquorū musica, aut cuius musicæ professores apud eosdē antiquos habitū sint & vates,

Sophron

Eupolis.

Dissolue
hūc nodū,
q̄ potes

Themisto-
cles indocti-
or habitus

Ioppas vir
gilianus

Strabo.

& sapiētes? An citharædus quisq̃ indoctus, nec vllis sapiētię studijs tinctus canere talia potuisset? Est ergo hæc sapiētū musica ip̃a (ut toties dicā) poetica. Quod etiā Strabo bonis ṽba nos admonent ita esse, quū inq̃t. Solū poetam ip̃m sapientē existimatū q̃ndā a Græcis, & ob eā rē, Græcorum ciuitates, ab ip̃so primordio liberos in poetica, nō nudæ vtiq̃ voluptatis, sed castæ moderationis gratia erudisse, eosq̃ (qui musici vocarentur ab ipsa) cantus lyræ, & tibiārū modos edocēteis, hanc sibi ṽtutem pprie vendicasse, ut emēdatores se, & magistros morū p̃fiterentur. Idē lib. x. totā poeticam, diuinorū cātuum (q̃s hymnos adpellant) celebratricē esse dicit. Vñ musarū inq̃t ministri sunt eruditi oēs, pprieq̃ musici. Est igit nō multum absimile vero, musicam istā tantopere p̃batam illis veteribus, nō si ne carmine, hoc ē, nō mutam, nō indoctam, sed loquentē & literatā, nō leuē, nō effœminatā, sed grauē, & virilē fuisse, qua laudes fortium canebantur, quaq̃ & ipsi fortes canebant. Hac musica institutus apud Chironē Achilles, canit immania (ut ille iquit) laudū semina. Hac, ut in octauo Odissææ Homerus ait, diuinū cātorem Demodocū, Musa ad celebrādā illustriū herorū memoriā excitat. Quid? ex his ne, alijsq̃ similibus poetarum sermonibus intelligimus adhuc, uerbis, sententijs, & numeris, compositā, & velut cōflatam fuisse hanc musicam antiquorū? Et certe qui adhuc dissentit, ille (nisi fallor) in sentētia sua, aut pertinax, aut hebes nimium est, Et si pariter his omnib⁹ vtebatur, quæ alia esse potuit, q̃ poetica? Sed ad Bœotium redeamus, & quō conueniat, si hic musicā illam vulgare, ac

Statij
Achilles.

Demodo-
cus home-
ricus

Bœotius

pene feruile etiā, & (vt videmus fere nūc) libidinis ac ne
 qtiā ministrā, ꝑborꝝ sentētiarūqꝫ expertē, meris tm̄ voci
 bus se cōmendātē, ob eāqꝫ rationem, inl̄ratis & idiotis, qꝫ
 doctis gratiore accipiamus, & non potius poeticē? Quid
 em̄ illi cognatū, vel cōe etiā, cū rhetorica, ꝑter numeros
 istos rerū ac ꝑborꝝ inaneis? cū qua ille hāc musicā, velut
 parilē & gemellā quandā artē cōiungit ac copulat. Quas
 & Cicero qꝫ, in primo libro de oratore, cōmittit & com
 parat in hūc modū scribēs. Finitimus ē oratori poeta, nu
 meris adstrictior paulo, ꝑborꝝ aut licētia liberior, multis
 ꝑo ornādi generibꝫ socius, ac pene par. In hoc quidē cer
 te ꝑpe idē, nullis ut terminis circūscribat, aut definiat ius
 suū, quo minus ei liceat eadem illa facultate, & copia va
 gari qua velit. Sed nihil actum adhuc video, nisi ꝑterea
 A ugustino teste probauero poeticam esse musicam, vel
 saltem musicam citra poeticen, atate ueterum tradi non
 solitam, sed ita iūctas fuisse ambas, ut & ijdem eēnt vtri
 usqꝫ professores, & vtrāqꝫ eodē nomie cōtinerent. Quā
 em̄ aliam (si cui libet ad hoc respondere mihi) musicā do
 cet in sex illis ingeniosissimis de musica libris nisi carmi
 nū? In quorꝫ primo, quū musicā bñ modulandi sciam fini
 uit, & ꝑgrediēdo sensim oēm mēsuram siue modū, imo
 derationi, & infinitati āteponi dixit, ex eorꝫ collegit duos
 motus, qꝫ ad sese certā aliquā dimēsiōnē habeant, āteponē
 dos his, qꝫ eā nō habeant, Adpellandosqꝫ hos ipsos, qꝫ ista
 carēt dimēsiōne, irrōnabiles, ꝑferendosqꝫ ineqꝫlibus eos,
 qui eqꝫles inter se sunt ostēdit, cōnumeratos eqꝫles iter se,
 inaequales ꝑo dinumeratos adpellādos cēsuūt, rursus cō

Quid illa
 ta musicę
 cognatum
 cū rhetori
 ca?

Finitimus
 oratori po
 eta.

Eadē esse
 poeticam,
 quā musi
 cā, teste qꝫ
 Auguf.

De musi
 ca Aug. li
 ber primꝫ.

**Liber eius
de secūd°.**

**Quid ve-
teres pedē
dixerint**

numeratorū duo gñā faciēs, vnūvbi multiplicato minore
fit maior, cōplicatorū alterū uetere iā vocabulo sesq̃torū
noīe distixit Porro vbi post hęc oēs hmōi rōnabileis mo-
tus, siue nūeros p̃gere in infinitū negāuit, sed rōne certa
coerceri, & ad quēdā modū, normāq̃ reuocari docuit, de
clarās q̃sdā in nūerādo, nō abs re extare articulos (q̃r de
narius prim⁹ sit) a q̃b⁹ rursus redeat ad vnū, q̃d ē p̃cipiū
nūerorū. Nōne ī .ij. lib. horū musicorū nūerorū seu motuū
rōnes, ad pedes metroꝝ refert: syllabā motū q̃ndā esse di-
cēs. Et quū syllabæ int̃ se cōferunt̃, mot⁹ q̃sdā int̃ se cōfer-
ri. Nec fieri hmōi collationē posse, nisi syllabæ ad minus
duæ (q̃ oēm cōpationē singularitas effugiat) cōferāt. De
inde vt ab vno nūerū ordimur, ita esse a breui syllā recte
incipiēdū, & ab ea, hoc ē, breui, ad lōgā, p̃grediēdū poti-
us, q̃ cōtra, q̃ breui syllā, vnū dūtaxat, lōgā aut̃ duo t̃pa
cedāt. A b his breuē, ad breuē cōferre incipiens, hmōi so-
norū collationē veteres inq̃t pedē nūcupasse scias, tūc cæ-
tera p̃sequēs, etiā diligēt̃ aiaduertēdū esse ait, q̃ vsq̃ pe-
dē p̃gredi rō sinat. Et collatis ad inuicē duab⁹ breuib⁹, q̃
bus cōstat pyrrhichius, q̃rit vlt̃r⁹, breuis & lōga, q̃ iam-
bū cōficiūt, vel mutato ordīne, lōga & breuis, q̃ trocheū
cōstituunt, vel duę lōgæ, e q̃bus spōdeus cōponit̃, q̃ sibi
rōne cōferant̃. Ex q̃bus singulatim aiaduersis, mire ostē-
dit hāc p̃gressionē siue in pedibus, siue in t̃pibus, nisi vsq̃
ad q̃ternariū numerū (q̃ ex parib⁹ nūeris, primus in ordīe
numeorū p̃fectus occurrit) fieri nō potuisse. A dissylla-
bis deinceps, ad pedes trissyllabos trāsit, q̃r primū ponit
tribrachū, treis breueis cōinentē, earū si vna fiat lōga, ita

vt vel primo, uel secūdo, uel tertio loco repiāt, treis hoc
 mō alios pedes trissyllabos colligit, dactylū, āphibrachū,
 anapestū. Cōtra, si in tribus syllabis, vna sit breuis tm̄, &
 reliq̄ duæ lōgæ, si ſiter inde ordinant̄ tres aliī pedes trissyl
 labi, vt ſit Bacchiū vbi prima ē correpta. Amphimacrus
 vbi media, palimbacchiū vbi vltima. Si ꝑo totæ tres fue
 rint lōgæ, molossus. Vñ a tribus breuib⁹ ad treis lōgas
 syllabas ꝑcedēdo, pedes trissyllabos octo ſcītula ratione
 digerit. Pari mō q̄tuor syllabarū, seu tetrasyllabos pedes
 colligēs, & a q̄tuor breuib⁹ (qui ē ꝑceleumaticus) inci
 piēs, & deinde his q̄q̄ gradatim primo vnā demēs, & ꝑ
 ea lōgam subiiciens, secūdo duas lōgas ꝑ duabus breui
 bus, & tertio treis ꝑ tribus breuib⁹ substituēs, easq̄ lo
 cis subinde variās, ac postremo ꝑ oībus q̄tuor breuib⁹ q̄
 tuor ꝑductas reponēs, pedū tetrasyllaborū cōficit nume
 rum sedecim. Hi rursus cum supra dictis trissyllabis, &
 dissyllabis cōputati, pedes sunt duodetriginta, q̄rū noīa
 etiā diligēter ꝑsequit̄, adserens ista parū cōmode tractare
 nos posse, nisi pedū noīa teneamus. Nec contēnēda vetu
 sta vocabula, nec facile a cōsuetudine recedendum, nisi q̄
 rationi aduerſetur. Et propterea his pedum nominibus
 vtēdum omīno, quæ Græci instituerūt, & nostri iā ꝑ La
 tinis receperūt. Pertractata ad hunc modū diligēter pe
 dū varietate, & diuisione (nā quidā eorum ad æqualiū ꝑ
 portionē, quidā ad complicatōē, quidā vero ad sesqua
 torum rationē diuidūtur) in sequētibus de toto etiā ver
 sus artificio ꝑlixius disputat, docetq̄ versum non sola au
 ctoritate cōstare, sed certa rōne poti⁹, q̄ utiq̄ nō ꝑcunq̄

Versū nō
 auctorita
 te, sed rō
 ne cōstare
 ꝑm Aug⁹.

quibus & quot ipsi placuerit pedibus, nouum versum facere tētauerit, is ppter ea noui generis ꝑsuū cōditor, ꝑpagatorq; recte habēd° sit. Nō em̄ si ꝑpetuo cōtexat q̄spiā pedes q̄s velit, ita ut eis nō nisi aut defectus vocis, aut aliquis alius casus int̄pellans, modū ac finē imponat, hoc recte ꝑsum noīari posse cōtendit. Neq; em̄ inqt aut vbi pedes q̄libet q̄buslibet ꝑmixtos, aut ꝑ infinitā lōgitudinē multos cōnexos aiaduervero, ꝑsum adpellabo. Sed & genus, & numerū, id ē, qui & q̄t pedes ꝑsum cōficiant, aliq̄ disciplina cōsequi, & ex ea iudicare potero, vtrū ꝑsum aureis meas pepulit. At hæc q̄cuncq; est disciplina, ꝑsibus regulā ac modū, nō vtiq; ut libitū ē, sed aliq̄ rōne cōstituit. hæc ille. Vñ subiūgit. Si Alcibiadi Archilochi Sappho (a q̄bus alcibiadei, archilochici, sapphici ꝑsus adhuc denominant) ceterisq; veterib° poetis, nullā rationē secut⁹, cōnectendo temere q̄libet pedes, iustū ꝑsum facere licuit, idē vtiq; & hodie licebit, aut si hæc licētia intercipiūt nobis, q̄rendū sedulo, qd plus nobis illi meruerint, ut eis ad fabricandū ꝑsum nulla obseruata rōne, aut disciplina, sola auctoritas suffecerit. Aut si illis æque, ac nobis disciplina opus fuit, nec licuit cōfusaneā pedū q̄rūlibet cōnexionē, ꝑsum adpellare magis, q̄ nobis, cōcedendū oīno, nō auctoritate ꝑsum, sed rōne constare. Quare statim post hæc, q̄ pedes sibi met recte copulent, & q̄ minime, exactissime tradit, explicata etiā causā huius legis, dicēs in ea re maxime equalitatē spectandā, eāq; nihil aliud esse, q̄ temporū mēsurā eādē, vñ ait. Quos ergo inuenis pedes toti dē tēporē, eos oīeis sine auriū offensiōe cōtexis. Quod

quū ita sit, q̄rit. quū igit amphibrachū, spōdeis, dactylis, anapestis, pceusmaticis (quū eis oibus æq̄lis sit tpibus) apte miscerit n̄ fere negēt, necq̄ solū negēt istis eū misceri posse, sed nec ex ipso eodē repetito, & sibimet cōne-
 xo, recte, & q̄si legitime pcedere numerū putēt. Quid, in tertio libro, q̄ studiosè differit, qd sit rhythmus: & utrū sicut oīs vsus metrū ē, ita & om̄e metrū vsus sit. Item de rhythmis ex pyrrhichijs cōstitutis, de quibz vel sex syl-
 labarū pedibus, qd sentiēdum sit, postremo vsq̄ ad q̄t pe-
 des, & tpa, metrū ptēdere debeamus. Quū (ut videm⁹) a minimis etiā elemētis orsus, hāc ille tā cūriose scriptis digerat, nū eo nobis psuadere vult, inutilē esse & vanam penitus hāc disciplinā, qd nūc obnixe conant passim Thra-
 sones quidā gl̄iosi, sed cōuitijs magis, q̄ documentis ob-
 armari, an potius honestā quādā & nobilē sciam ostēde-
 re, nūeroq̄ hāc poeticorū effectricē musicā? Cōcupisco aliquā audire, qd r̄ndeant. In quarto, nōne de iambico, tro-
 chaico, spōdaico metris, deq̄ diuersorū inter se generū co-
 pulatione agitur, subiectis exēplis, ex odīs Horatianis. In quinto, si quē nō piget ista legere, inueniet, q̄nam ex vniuersorū carminū ḡnibus sint iucundiora. Q̄ priā pars heroici vsus, nō a semipede (ut semidoctū autumat vul-
 gus) sed a pleno finiat, qd q̄ vsus eiusdē prima ps vel ple-
 no, uel nō pleno pede, possit cōstare, postrema v̄o semi-
 pede terminari cōstātissime dicēda sit. Nonne ex his (qd em̄ attinet cātera cōtexere?) satis claret, liberalē illā, lra-
 tāq̄ & fortiū heroū, deorūq̄ panegyricos canētē musicā, ipsam esse poeticā, & ita veterū atate adpellari solitam?

K

Liber Au-
 gust. tit⁹ de
 musica

Liber q̄rt⁹
 eiusdem.

Liber qui-
 tus.

Versū he-
 xametru se-
 mipede fi-
 niri tm̄

Abusū nō
vſū artꝝ de
huiſſe uitu
perare cen
ſores iſtos

Attende
hūc locum
Bæotij, de
meretricu
lis ſcēnicis

Quod ni ita eſſet, nō profecto Auguſtinus (non impert
tiſſimus vtiqꝫ nomenclator) hos ſex libros in quibus pe
des ac genera metrorū, & totam rationem, artemqꝫ diſci
plinæ illius ptractat, de muſica intitularet. Permittāt igit
tur nos q̄ſumus aduerſarij, diſcere (citra cōuitiū) quæ tā
tus in eccleſia Chriſtianorū magiſter (ſcriptis etiam inde
tot voluminibus) in doctrina nō ſpreuit. Rectius meo iu
dicio, & cautius fortaiſſe agerent, quicūqꝫ demū iſti ſunt;
noſtrorū ſtudiorū maſtigophori, ſi malos poetas, & ora
tores, i re bona, non bñ ꝑſanteis infectarent (q̄d oībus bo
nīs vtiqꝫ adprobātibus facerēt & non ita vniuerſū hūan
tatis ſtudiū (nullo etiā adhibito humanitatis mō) cōcerpe
rēt, atqꝫ laniarēt. Cavit hoc certe diligentiſſimā, apud eun
dē Bæotiū, q̄ duo faciēs gñā poetarū, vnū vitia, & pūa
bationū ſtirpes ſerēs, q̄d totū abdicat & eliminat. Alterū
modēſtū & graue, q̄d ꝑ domestico ſibi & ꝑ nacō libēter
agnoscit, hoc ſub noīe muſarū, illud iꝑrobū, ſub meretri
cularū ſcēnicarū, & ꝑbroſa ſirenū adpellatione deſignat;
quū inqꝫ. Sed abite potius Sirenes, uſqꝫ in exitiū dulces;
meiſqꝫ eū muſis curādū, ſanādūqꝫ relinqꝫte. Qui ſecꝰ hunc
Bæotij locū accipit (abſit inuidia ꝑbo) q̄d ſenſerit hic Bæo
tius, ſeſe ignorare oñdit, Non ſunt ergo vel auctore etiā
Bæotio, ſtudia hæc ſiue hūanitatis, ſiue poetica accuſan
da, ut mala, ſed iꝑſi mali, & ꝑuerſi hoīes (ut ita dicā) i arcū
prauū ea cōuertentes, ac cuſandi magis & grauiꝫ obiurgā
di ſunt. Quod ſi fieret ab iſtis (ut nō ſemel ſupra iā dictū
eſt) nullā eis cōtrouerſiā mouerēmus, nec vllū ꝑbum q̄d
iure cōtradici poſſet, haberemꝰ. Neqꝫ Plato iꝑſe (q̄d cre

di cupiunt amulsi oēs) poetis offendit, nisi turpia de dijs,
 vel bonis moribus inimica fingētibz. Quod de Platone
 etiā testat Eusebius Cæsariensis ep̄s, q̄ libro p̄parationis
 euāgelicæ. xij. de philosophi huius dogmate, pleraq; nō
 incuriose differēs, ita scribit inf̄ cetera. Poetę (ingr̄ Plato)
 cogēdi sunt carminibz dicere, bonū, modestū, iustūq; vir-
 rā, foelicē esse atq; beatū, siue magnus, siue pius sit, & si
 ue diues sit, siue paup̄. Si v̄o iustus eēt, etiā si ditior eēt,
 q̄ Cyniras, aut Mydas, miserrimū oīm esse. Eusebius cer-
 te (qui ut puto, nō pessime int̄lexit Platonē) his verbis
 fidē mihi non facit, illū penitus poetas tollēdos, de sua re
 pub. sanxisse, sed cogendos (si qui sponte nō facerent) ea
 solum laudare. q̄ laudanda essent, & vituperare similiter,
 quæ vituperanda, siue culpanda iure viderētur. Si quis
 id faceret, eum nō solum nō repellendū, ut malum ciuē,
 de sua ciuitate censuisse, verum etiam ut magnum quen-
 dam, & diuinum hominem talem poetam prædicasse, idē
 est testis Cæsariensis dicens, secūdm̄ Platonē opus
 esse fere maius, aut diuinus homine (eoq; excellentissi-
 mū) recte rhythm̄ atq; carminibus vti, & ideo quoq; il-
 lum censuisse hanc rem exactissimis indigere legibus, q̄
 bus ad virtutem, vniuersa musica respicere cogatur. hæc
 Eusebius. Nonne plane absurdū fuerit iā, si Plato q̄scūq;
 poetas sine aliq; eorū delectu, de sua republica tollat fūdi-
 tus, & nihilomin⁹ eos, q̄ bñ vtant carminibus, diuinos esse
 viros, & diuinum quiddā p̄stare posse idē ipse fateat̄. Sic
 certe secum pugnaret Plato, statueretq; contraria, quod
 infani aut ebrii cuiusdam sibi metipsi obstrepentis fuerit.

Eusebius
Cæsarien.

Op̄e di-
uini hoīe
fm̄ Plato-
nem recte
vti carmie

Odas hñ a poetis bonis cōpositas adulescentibus ediscere & crebro cantitare Platone iussisse

Aristotele q̄q̄ non parū tribuisse poeticae, eius id opa indicare.

Quid illud valeat eius dē. Multa mētiuntur poetę.

magis, q̄ philosophi p̄sertim tāti. Nō ergo ille (ut inepti rumigerāt critici) dānauit poetas, nisi malos, q̄d ī omī genere p̄fessor p̄t fieri, neq̄ musicā, hoc ē, poeticā insectatus est, quū vtī ea recte, viri diuini opus esse palā dixerit atq̄ testatus sit, odasq̄ a poetis cōpositas, etiā adulescentibus p̄discere, crebroq̄ cātitare voluerit, q̄bus laudes atq̄ vitupationes earū rerū cōtineant, q̄s lex ipsa laudat, aut cōtra p̄iure vitupat, vt sic teneriores aī ad v̄tutē, hmōi quasi ludo, atq̄ cātu p̄parent, cuius rationē adhuc p̄pter ætatis infirmitatē complecti p̄fecte, atq̄ suscipere non p̄nt. Quod pluribus etiā v̄bis ab eodē Casariēsi Eusebio disputat, libro sup̄dicto. Quod & Aristoteli q̄q̄ nō abhorrerit penitus, ab hoc studiō genere, argumēto ē operę illius index, a Laertio Diogene relat⁹ in vita ipsius. Nā p̄ter hymnos, & carmina q̄ cōposuit, scripsit etiā de poetica librū vnū. Itē artis poeticę adhuc libros duos, de poetis libros treis, de tragædijs librū vnū, Homerīcarū abiguitatū, siue obscuritatū libros sex. At iuxta v̄bū Aristotelis tñ, multa mētiunt poetę, Esto, sed gētiles poetę. nū etiā Chriani, q̄ Christū canūt, sacris hymnis ecclīam, martyrumq̄ laudes exornāt, idololatriam destruūt, vnius veri dei cultū loquunt & adstruūt, multa & ipsi q̄q̄ mētiunt. Sed Aristoteli qui multa mētiri poetas dixit, nō vtiq̄ omīa ipsos dixit mētiri. fecerūt hoc idē (dicā & si rūpanē ilia Codris) oēs philosophi. Est ergo, multa mentiri, poetis cōe cū philosophis. Si em̄ falsa & vana q̄dā dicere, ē mentiri, age q̄s philosophorū nō est mētrus egregie? quū nemo eorū nō mō falsa multa, verū etiā sacrilega non dixerit de

deo, etiā Aristoteles ipse, q̄ diuinā p̄uidentia nepharie in
dubiū ausus ē reuocare. Sed illud iā resumam⁹. Si nō oīa
mētunt poetę, annuēte hoc nobis Aristotele, ergo etiam
multa vera, & vtilia dicūt, Et certe multa poetarū dicta
magnifice laudata, reperias passim p̄ oīs libros Aristote-
lis, vt Homeri, Hesiodi, Euripidis, Agathonis, Anaxan-
dridis, Eueni, Theognidis, & cōpluriū aliorū poetarū, q̄
rū noīa ponere sup̄uacuū ē. Sed tñ hęc poetarū licētia mē-
tiendi, nō eousq̄ cōcedit (q̄d indocti indoctis p̄suadēt) ut
inpudēter liceat mētiri quicq̄d velīt. Est em̄ certa lex &
modus huic licētię finitus. nā p̄digialit̄ aliq̄d variare, vel
fingere, inepti & delirātis ē magis, q̄ poetarū. Vñ grauissi-
mus poeta Flaccus, vidēs cōueniētia, & œconomia q̄dā
opus esse ad fictionē poeticā, in ipso exordio artis poeti-
cæ statim admonuit Pisones, ut p̄spiciē & caute hac cō-
cessa poetis fingēdi licētia vtant̄. Licet itaq̄, q̄ ȳa sūt, ho-
nestis tecta rebus, & vestita noībus p̄ferre, totū vero ar-
gumētū de falso cōcipe, & p̄ falsa enūciare, nō licet. Cuius
sentētię testē idoneū adducimus Lactātiū Firmianū
ita dicentē. Nesciūt q̄ sit poeticæ licētię modus, q̄usq̄ p̄-
gredi fingēdo liceat, quū officium poetæ sit in eo, ut ea q̄
gesta sunt vere, in aliq̄s spēs obliquis figuratiōibus cum
decore aliq̄ cōuersa traducat. Totū aut̄ q̄d referas finge-
re, id ē ineptū esse, & mendacē potius, q̄ poetā. Vera sūt
ergo ferme, q̄ loquūt̄ poetarū, sed obtētū aliq̄, specieq̄ ve-
lata. Si q̄s tñ ita scrupulose fictiones oīs refugit, ut nul-
las figuratiōes poeticas pati possit oīno, non legat ille po-
etas, ceteros tñ ipse non īpediat, quā eis libere & cōmo-

Quę sit po-
etarū mēti-
endi licen-
tia

Hora.

Lactātius

Aplm eti
am legisse
in edū poe-
tas

Sidonius
Carmen p
sa orōne,
venerabili
us esse

de liceat, in horū latifundijs ʒfari, & in morē apū, q̄ de di-
tieris floribus solēt mella componere, & fauorū cellulis
coaptare, fructus illorū (qd̄ constat interdū fecisse aplm)
passim libare. Et si qd̄ ē in eisdē siue ayū sapiētiae, siue ar-
gentū eloquētiae, decerpe, & ad cultū pietatis, religiōisq̄
cōuertere. Sed licet nō mō nobilissimi (ut iā ostēdimus)
philosophi, uerū etiā receptissimi doctores ecclīastici, ho-
nesti, & vtilia fateant hāc studia, q̄ tñ hoc fieri dicā, q̄ ne-
scio q̄ iudices Catoniani, quū artē gulosius condiendi ci-
bos, & luxuriosius struēdi fercula, oēs fere nō adspemē-
tur, tantopē poetā vel oratorē dedignent? Si qd̄ illi ois
recti iudicij inopia sic labunt, ut coquū (vilissimū ātiquis
mancipitū) honestiorē habeant, q̄ rhetorē, seu poetā, ve-
niā stolidis debet. Ceterū quisq̄ ita malus ē, vt itelligat
bona, nec tamē laudet, hunc (ut elegāter Sidonius inqt).
& boni quoq̄ intelligunt, nec tamen laudant, Potentius
esse carmen, prosa oratione ostēdimus, nūc idem vena-
bilius esse, q̄ sit eadem prosa oratio, saltem p̄babiliter age-
si possumus ostēdamus, pro quo seculariū hominū testi-
monijs (quia pro siliquis porcorū ea omnia casura uideo)
non vtar, sed utcūq̄ possum sacrorū auctorū probatio-
nibus hanc fulciā p̄positionē solummodo. Si itaq̄ quoti-
escūq̄ vel propter euidentius aliquod diuinā potentiae
opus, gratias agere, vel ad eiusdē auertēdam indignatio-
nē, ipsius misericordiae impēsius promereri, vel quāpi-
am altiora coelestiū secretorū mysteria describere, olim
sancti illi hebraeorū siue duces, & p̄phetā, siue sacerdo-
tes vellent, ad id carmen elegisse ipsos potius, q̄ solum

dicendi genus p̄baurero, eam mihi p̄belle apud om̄eis cō-
 staturam spero. Sed age, nonne inauditum ante miraculū
 fuit, trāsitus ille Israelitici populi per mare rubrū, & ma-
 ioris aliquāto myst̄rij signum etiā, quo Israel om̄is salua-
 tus est, Pharaο autē persecutor deletus est: pro tāto salu-
 tis impensæ beneficio. Mosēs deo gratias, nō soluta ora-
 tione, sed hymno hexametris versibus cōposito dixit, te-
 ste Iosepho, qui in secūdo antiquitatū iudaicarū libro ita
 scribit. Et illi quidē periculum ita effugientes, insuper &
 inimicos punitos sic esse respiciētes, ut nulli vnq̄ priorū
 hominū poterant reminisci, hymnū tota nocte dixerunt,
 Mosēs autē cāticum in deum, & laudē, gratiarūq̄ pactio-
 nem p̄pitationis eius, hexametris composuit. Iam Hie-
 remias p̄pheta, quū reliqua vaticinia sua cuncta sermo-
 ne esset complexus, in trenis, id ē, lamētationibus, vbi p̄-
 pter populi peccata, iram dei iuste motā mitigare, & ad
 misericordiā prouocare summope ardet, si carmine vsū
 antipoetarū quispiā negauerit, Hieronymus ipse adfirma-
 uerit, in hæc verba sup̄ eiusdem Hieremiæ trenos, ad fra-
 trem Eusebium scribens, Habes in lamētationibus Hie-
 remiæ quatuor alphabeta, e quibus duo prima, quasi sap-
 phico metro scripta sunt, quia treis versiculos, qui sibi cō-
 nexi sunt, & ab vna tantum litera incipiunt, heroici com-
 ma concludit. Tertium vero alphabetum trimetro scri-
 ptum est, & a ternis literis, sed eisdem terni versus inci-
 piunt. Quartum alphabetū simile primo & secūdo. Pro-
 uerbia q̄q̄ Salomonis extremū concludit alphabetū, q̄d
 tetrametro iābico supputat, ab eo loco, ubi ait. Mulierē

Mosis cā-
 tū p̄grarū
 actioe vsi-
 bus hexa-
 metris cō-
 positum

Hieremiæ
 treni

Hiero.

**Librū Iob
carmie scri
ptum.**

**Hiero. ad
Paulinum**

**Tres libri
Salomōis.**

**Cāticū cā-
torū in q̃
ope, quā i
duob⁹ prio-
rib⁹ maiora
cōtinēt cō-
stare ꝑ lib⁹**

fortē quis inueniet? Ad librū Iob trāseamus, qui (vt inq̃t
Gregorius) q̃si q̃dā fluuius ē, plan⁹ & alt⁹, in q̃ & agnus
ambulet, & elephas natet, q̃ nulla pene mysteria suo ser-
mone nō continet, a principio voluminis huius vsq̃ ad uer-
ba Iob, apud hebræos, ꝑsa oīo est. Porro a ꝑbis, in q̃bus
ait, pereat dies in qua nat⁹ sum, & nox in qua dictū est cō-
ceptus ē hō, vsq̃ ad eū locū, vbi ante finē voluminis scri-
ptū ē. Iccirco meiꝑm rep̃hēdo, & ago pœnitētiā in fauilla
& cinere, hexametri ꝑsus sunt, dactylo, spōdeoꝑ curre/
tes, & ꝑpter lingue idioma, crebro recipiētes & alios pe-
des, nō earundē syllabarū, sed eorūdē tēporū. hęc Hiero.
noster. Idē in eplā ad Paulinū. Iob exēplar patiētīæ, q̃ nō
mysteria suo sermone cōplectit⁹, ꝑsa incipit, ꝑsu labit, pe-
destri sermone finit. Præter hęc quū tres sint libelli Salo-
monis, iuxta treis gñaleis disciplinas, q̃bus ad rerū sciētīā
puenit, primus ꝑuerbioꝝ, in q̃ moralē tradit, & docet lo-
cū, succinctis, breuib⁹q̃ sentētīis vitæ iſtituta cōponēs.
Secūdi Ecclīastes, q̃ naturalē cōphēdit, i q̃ de reb⁹ na-
turalibus multa differēs, inania ac vana, ab vtilibus, neces-
sarijsq̃ secernēs, relinquēdā vanitatē monet, & vtilia, re-
ctaq̃ sectāda ꝑsuadet. Terri⁹ cāticū cātorū, q̃ cūcta hęc
visibilia sup̃grediēs, diuina, & celestia contemplatur, q̃d
quū vtiq̃ sit ꝑfectōrū & lōge eminētius. Si igit̃ in hoc so-
lo, cuius solidior & ꝑfectior disciplina Salomon carmie
nō temere vsus fuerit ꝑbatus, nonne constabit sacros au-
ctores, non mō carmē non iprobasse, verū etiā sanctiori-
bus, sublimiorib⁹q̃ olī mysterijs illud (quasi ꝑsa ofone
venerabilius) accomodasse? Sed istud Hieronymo q̃q̃

teste facile obtinuerim*. Quis em̄ audeat mihi talē testē
 eleuare, nedū reijcere? Ad Paulinū itaq; scribēs, sic ait Sa
 lomō pacificus, & amabilis dñi, mores corrigit, naturam
 docet, eccliam iūgit & Chrm, sanctarūq; nuptiarū dulce
 canit Epithalamion. Præterea Origenes, hoc cāticū, nu
 ptiale carmē, vocat, ī modū dramatis, à Salomone cōposi
 tū dicēs. Sūt aut̄ stili gñā tria apud poetas, δραματικὸν dra
 maticū, ἐπειρικὸν exegeticū, & μικτὸν mixtū, sine cōe Exe
 geticon, uel enarratiuū ē, in q̄ poeta ipse loquit̄, sine pso
 nā vllius in locutione, ut se hñt tres georgicæ, & prima
 ps quarti. Itē Lucretiana carmina, & cætera his silia. Mir
 xtū siue cōe, in q̄ poeta ipse loq̄, & psonā loquētes itro
 ducunt, ut ē scripta Ilias vel Odyssæa Homeri. Dramati
 con, uel actiuū ē, in q̄ psonā agūt solæ, sine ulla poetæ in
 terlocutiōe, ut se hñt tragicæ, uel comicæ fabulæ, ad cu
 ius gñis exēplū, hic sermo spōsæ, mō ad spōsum dirigīt,
 mō ad ipsas adulescētulas sponsæ, & rursus mō ad spōsā,
 mō etiā ad amicos spōsi pferīt. Hoc Cātici cāticorū drama
 illis ybis significari puto, q̄bus dicit̄. Ante thronū huius
 ygis, frequēte nobis dulcia cātica dramatis, Vbi abhor
 rētes a musis, hoc ē, male literati sacerdotes & monachi,
 dragmatis legūt, qd̄ certe nusq; cātici, sed nūmi, aut pon
 deris gen⁹ esse passim inueniūt. Si adhuc tñ hæret hec res,
 utrū carmē sit cāticū cāticorū, audiamus iterū Hiero. in li
 brū Iob ita pfantē. Si cui videt̄ incredulū, metra. s. eē apd̄
 Hebræos, & ī morē nri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcei,
 & Sappho, uel psalteriū, uel lamētatiōes Hieremiæ, vel
 oīa ferme scripturarū cātica cōphēdi, legat Philonē, Io

Origenes

Stili poeti
ci gñā tria.

Drama

Dragma
lōge q̄ dra
ma aliđ eē

L

David &
quatuor prin-
cipes ex omni
hebraeorum
populo ele-
cti

sephum, Origenem, Caesariensem Eusebium, & eorum testimo-
nio, me verum dicere comprobabit. Ergo & David ipse, &
electi ex omni populo dei, quatuor illi principes spiritu sancto muni-
dati, quorum nomina sunt, Asaph, Eman, Echan, & Idithum, qui
psalmum canerent, sancto spiritu ita moderante, atque regente,
non psalmi oronem, sed modularum carmen pronuntiaverunt. Et
audet aliquis interminari nobis, ne addiscamus scribere car-
men, quod tam manifeste liquet instinctu dei, usos esse fere
pluresque omnes etiam sacri canonis scriptores.

¶ Præiudicia nationum, atque Italiae, & imprimis Ro-
mae, pro studiis humanitatis.

TOMVS OCTAVVS, ET VLTIMVS

Munc ad exemplum transeamus, & ostendam, omnium
stantiorum nationum, illustriorumque Academicarum
moribus, & institutis, recepta fuisse spiritus hanc stu-
dia humanitatis, neque sine notabili ingenio-
rum profectu, quod literis his primum informata, magnam certe alii
quod adminiculum nata sunt, ad alias postea maiores facul-
tates (quas vocant) capeffendas, praeter illis miserandis, imo
enimvero infeliciter natis adulescentibus, quibus nullas me-
liores literas, quam Alexandri doctrinale, & in illud ipsum,
nescio cuius insulsiore adhuc, quam est ipse Alexander, glos-
sam notabilem (quam rectius multo, cacabilem quis dixerit) ui-
dere, siue discere aliquando contigit. Et his sordibus solis (sor-
dibus potius reuera, quam literis) in secreta philosophiae pe-
netralia, aut legum perplexiores sinus, aut sanctiora etiam rerum
diuinarum oracula, ut posito pudore nunc fere euenit, it

Glossa ca-
cabilis

rumpere importune magis, q̃ ingenue admitti. Quæ, &
 qualia sæpe dedecora inde pueniant, dicere nihil attinet,
 quoniã vulgo nota sunt. Plus etiã, q̃ bellũ est (nã nõ val/
 de priscũ, nec vetus factũ est, sed adhuc nuperũ & pene
 recēs) q̃ post susceptũ liberaliũ artiũ magisteriũ, quidam
 Canonicus (nomẽ loci de industria subprimo) a collegis
 suis, ob crassissimã ignorãtiam rerum oĩm, q̃ nec legere
 quicq̃ recte sciret, nec canere, coactus ẽ, aut oĩno sacerdo
 tij sui fructibus carere, aut Dauētriã redire in ludũ pue
 rorũ, ad pdiscenda, vel sic post magisteriũ, grãmaticæ ru
 dimenta, sub ferulis, & sceptris pedagogorũ. Hic si dili
 genter humanitatis literas, sub aliquo idoneo p̃ceptore
 didicisset iterim, si nõ euasisset robustus disputator in Pe
 tri hispani logica, extitisset tñ minus rudis forte locutor
 in grãmatica, quæ ip̃m certe sola (etiã sine dialectica) po
 tis fuisset a tãto dedecore ignominia vindicare, Scim⁹ ad
 huc cõpluſculas simileis narratiſculas, quibus dilatis in
 aliud tempus magis opportunũ, nunc iter institutũ tenea
 mus, ostẽdentes omneis præstantissimas nationes hæc hu
 manitatis studiã excoluisse semper. Et vt quæq̃ earũ cæ
 teris nobilior, atq̃ præstantior habita sit, ita eam magis
 etiam, & impenſius suspexisse ista olim, atq̃ expetisse.
 Quæ igitur gens doctrinarum studijs vnq̃ Græcos supe
 rauit: in Græcis vero, qui vnq̃ Atheniensibus sapiẽtiã fa
 ma præstiterunt: Ob hanc nimirũ adeo celebres, ut in/
 de frumentum, iura, leges, omnesq̃ bonæ artes ortæ, &
 in omneis passim terras distributæ credantur. Hi ipsi tam
 prudẽtes, tam consulti sapientiã Athenienses, nonne &

Lege hãc
 historiã
 de qdã ma
 gistro arti
 um.

Locat in lo
 gicã Petri
 hispani.

Laus gre
 corum &
 Atheniẽsi
 um.

L ii

primi fere oīum (& maxie) effloruerūt his studijs: In q̄ tē-
 dē vrbe prius susceptus etiā pfectus ē orator, quā Athe-
 nis, aut q̄rē dīctio magis laudata ē, quā Atticorū: Hinc ar-
 tice dicere. M. Tul. tradit, esse ornatē, adposite, elegā in
 vnoq̄q̄ dicēdi gñe p̄bato differere. Hui⁹ prudētissimā ci-
 uitatis iudiciū, nō solū Grācia tota, sed etiā plurimi extra
 grāciā, ppli secuti, maximos & ipsi honores huic studio
 eloquētiā habere cōperūt. Nā ante q̄p̄ delectata ē Athe-
 niēsiū ciuitas hac laude dicēdi, nemo aut Argiuū oratorē
 aut Corinthiū, aut Thebanū fuisse dicit, quia nō erat cōe-
 Grāciā hoc studiū, sed p̄priū Athenarū, E q̄ vrbe, ut se-
 mel euecta ē eloquētia, oīs deinde pagrauit insulas, lon-
 giusc̄ p̄grinata, magna dicēdi studia vbiq̄ iniecit hoīb⁹,
 & tota Asia illustre reddidit nomē oratoris. Nec alia etiā
 ciuitas, quā Atheniēsis hac, poeticā facultatē inuexit &
 extulit. Quā em̄ alia quā Attica dedit initiū Comoediā,
 & tragōdiā: nā tragōdiā i honorē Liberī, primū excogi-
 tasse Atticos, Donatus, Seruius, Diomedēs testant̄. Ipe
 etiam Virgī. secundo Georgicorum dicens.
 Non aliam ob culpam, Baccho caper omnibus aris
 Ceditur, & veteres ineunt proscēnia ludi
 Præmiāq̄ ingentis pagos, & compita circum
 Thesidæ posuere. Idem, & Comoediā primū auctores
 fuerunt, quod (ut ait Varro & repetit Diome.) iuuetus
 attica circū vicos tre solsa fuit, & q̄stus sui causā, hoc ge-
 nus carnis p̄nūciabat, vñ etiā nomē retinuit a vicis, siue
 cōuenticulis rusticorū, καὶ οὖν em̄ pagi. i. cōuenticula rusti-
 corū grācis dicunt̄. Nec mō hac poemata primū cōcepta

Tota Asia
 illustre no-
 mē oratoris
 Initiū Co-
 mœdiæ p̄-
 fectum ab
 Atheniēsi-
 bus
 Virgilius.

sunt in Attica, sed perfecta etiam. Nam vetus illa Comœdia fecundissimæ libertatis, & in insectandis vitijs præcipua, deinde quæ successit illi noua Comœdia, mitigata veteri, minus quidem amaritudinis quàm illa, tantumdem tamen utilitatis atque operæ spectatoribus adferēs. Et cum his tragœdia, uerbis, sententijs, adfectibus, ornata, sublimis, grandiloqua, Athenis maxime effloruerunt, & ad summum absoluti operis fastigiū puenerūt. Epos etiam, nullis magis debere videtur, quàm Atheniensibus, ipsum Homerum suum sibi ciuem adferētibz, Iam bucolici generis origo Laconibus refertur. Si addas his reliqua genera eiusdem artis, elegiaca, lyrica, epigrammata, a nullis fere prius hæc omnia, aut melius, quàm a Græcis factitata constabit. Historiam quoque (opus ad multa utile) Græcia maxime illustrauit. Si præterea nunc omnes insulas, Græciæ, Asiæque adiacēteis excutere vellemus, ut Rhodum, Cretam, Lesbum, Ægyptum, & maxime Alexandrinos, apud quos quantum honorata fuerint hæc studia, etiā a regibus, vni⁹ Zoili exitus satis probauerit, ut præterea Musæum, & inclyta illa Ptolemæorum bibliotheca, multiplicata & aucta (si Atticæ Gelij noctibus credimus) ad millia ferme voluminum septingenta. Si præterea Thraciam, quæ nec ipsa (etsi barbara terra dicitur) caruit hac laude, quod præter Orpheum antiquissimum poetam, non parum multa adhuc alia eius generis instituta abunde ostenderint, ut loca illa in quibus cultæ dicuntur musæ, Pieria, Olympus, Pimplea, Libethrum, quodam fuerunt hæc loca, & montes Thraciæ, nunc Macedones possident, quique musis Heliconam consecrarunt Thracum fuere, accolæ Bœotiæ, ut & hi, qui Libetriadum nympharum antrum consecrarunt, quæ præter Musæ curam, studium

L iij

Comœ
diæ veteris
libertas

Homerus
Atheniensis.

Historiam
maxime græ
ciā illustra
uit

De studi
is Thraciæ,
& Orpheo.

De Syris
& hebraeis

Initiū Bur-
colicorū a
Sicul' natū
Prius iuē-
tores rhe-
toricæ sicu-
los fuisse

Preiudicia
Africæ &
Carthagis

Iuuenalis.

q̄ excitatūt Thraces fuisse etiam ipsi phibētur, ut Epho-
rus, & quē mō noīauimus Orpheus, Musæus, Thamy-
ras, Eumolpus. Quid nūc attinet attingere Syriā, harum
amœnitatū studiosissimā? De Hebrais, q̄d hæc studia re-
pulere ne illi q̄dē, qm̄ hoc nobis ex supioribus tomis (ut
speramus) satis cōstitit, ab Asia & Græcis, age iā ad A fri-
cā deflectamus. Sed obiter prius de Sicilia paucis, q̄ bur-
colici carminis repxitrix fuit, licet Laconū esse inuētū, aliq̄
pdiderint. Certe in hoc gñe Theocritū siculū, fuisse p̄ci-
pē, nō dubiū ē, Sed & primi inuētores rhetoricę, siculi fu-
isse, Corax & Ctesia, phibent, q̄æ i primo de oratore, &
in claris oratoribus, meminit Cicero his v̄bis. Pacis ē co-
mes, ocijq̄ socia, etiā bñ cōstitutæ ciuitatis, q̄si alūna q̄dā
eloquētia. Itaq̄ ait Aristoteles, quū sublatis in Sicilia ty-
rānis, res priuatæ lōgo interuallo iudicijs repeterent. Tū
primū, q̄ esset acuta illa gens, & controuersa natura, artē
p̄cepta ficulos Coracē, & Ctesian conscripsisse. vñ appa-
ret, & a Sicilia q̄q̄ nos p̄iudicijs eius adiuuari sane p̄spe-
ris, At bñ speremus, nō tristiorib⁹ (p̄mitto equidē) nos
subleuabit Africa, in qua primū de ipsa Carthagine L.
Apuleiū testē p̄ducamus, illā ipsam ad hunc modū lau-
dantē. Quæ aut maior laus, aut certior, q̄ Carthagini be-
nedicere, vbi tota ciuitas eruditissimi estis, penes q̄s oēm
disciplinam, pueri discūt, iuuenes ostendūt, senes docēt.
Carthago prouintia nostre magistra venerabilis, Cartha-
go Africa musa cœlestis, Carthago camena togatorum,
hæc quidē ille de Carthagine. Perro Iuuenalis ip̄am pro-
uintiam eloquentiæ p̄studiosam significat, vel testat̄ poti

us, illam caufidicorū nutriculum adpellās . Quod cur eū
 faceret, si nulla eloquentiæ stipendia fuissent in Africa?
 Quintilianus etiā Iuliu Africanū, & Domitiū Afrū Ro-
 mæ duos suū pīs pstantissimos oratores fuisse dicit, quo-
 rū alterū. scilicet Domitiū etiā fori principē, & oīm, quos sibi
 cognoscere cōtigerit, summū oratorē adpellare nō dubi-
 tat, eūq; a se adulescētulo cultū, & adsectatū pfiteri. Iā in
 Europā me cōuersum, excipit primū Hispania, q̄ an nul-
 lū habuerit his lris hūanitatē honorē, postq; eas semel gu-
 stare sub pace Romana cōpat, ex mltis eruditissimis po-
 etis, oratorib⁹, historicis, phīs, hispanis itelligi p̄t, duob⁹
 nēpe Senecis, vnico Lucano, Martiale, L. Floro, & ma-
 ximo rhetore Fabio Quintiliano, pluribusq; alijs p̄terea,
 nec parē notis, q̄s p̄tereo ad Gallias festinās, ī q̄b⁹ nō gym-
 nasia tm̄, sed etiā certamina oratorū celebrata legimus, nē-
 pe Lugduni, Caum principē, certamē Græcæ, Latinæ-
 q; facundiæ instituisse refert Trāquillus, M. quoq; Cato
 libro originū secundo. Gallia duas res (inquit) industrio-
 sissime psequitur, rē militarem, & argute loqui . Diuus
 item Hieronymus, in opere cōtra Vigilantium, eadē sen-
 su repetens. Sola Gallia (inquit) monstra non tulit, sed ui-
 ris semp fortibus, & eloquētissimis abundauit, meminit
 & Satyricus facundiæ gallicanæ dicēs. Gallia caufidicos
 docuit facunda Britānos . Quo admonemur etiā a Britā-
 nis (tot retro seculis) receptas fuisse humanitatis, & elo-
 quentiæ disciplinas . Sed iam aliqñ quid p̄iudicari de his
 studijs Italia nobis videam⁹. Italia inquā illa trax oīm alū
 na (ut inquit Plinius) & vna cunctarū gentiū in toro or-

De p̄iudi-
 cijs hispāic

Preiudicia
 galliæ

Cato

Hiero.

Satyricus.

Preiudicia
 Italiæ.

L iij

Laus Ro-
mæ & eiꝝ
iudicia

ædes Her-
culi & mu-
sarꝝ Romę
in circo fla-
minio.

De Accij
poetæ con-
tra Cæsare
fiducia.

be patria. Imprimis tamen Roma, quæ armis, & consilio
nō leges solū, sed ipsam quoqꝫ humanitatē orbi dedit, tot
barbaros ritus molliuit, tot pplōꝝ discondeis, ferasqꝫ lin-
guas, latini sermōis cōmercio ad collōꝝ cōtraxit, & sub
vno sui nois īperio, cūcta alia sparsim fusa cōgregauit īpe-
ria, vt iā illo īterim nō vtamur, qđ Numa rex Romanus
lucū quēdā añ vrbē, & fōtē musis cōsecrauit, qđ a Salijs
sacerdotibꝫ, carmē Marti, certis diebꝫ, q̄tānis, solēni p v-
bē tripudio cātabať, qđqꝫ ad reliqꝫ oēis cerimonias, sacro-
rūqꝫ pcatōes fere; & sibi vterenť Romani, siue tēplū dedi-
caret pōtifex, siue lustrū cōderet cēsor, siue triūphū agi-
taret īperator, nec qđ Fuluius nobilior eđem Herculis &
Musarū, in circo flaminio, ex pecunia cēforia fecit, Idēqꝫ
primus, nouē signa, hoc ē, oīm camenarū ex Ambraciēsi
oppido trāslata, sub tutela fortissimī herois consecrauit,
qđ mutuis opibꝫ, & pmijs iuuari, ornariqꝫ deberēt, Musa-
rū qes defensiōe Herculis, & vtrꝫ Herculis voce musarū,
Nec itē eo, qđ prior Africanus Q. Ennij statuam suo se
pulchro īponi iussit, clarūqꝫ illud nomen, imo vō spoliū,
ex tertia orbis pte raptū, in supmo cinere cū poetæ titulo
legi uoluit. Preť hec, q̄ alienigena gēs, q̄ ciuitas, tantū ho-
norem, tantqꝫ prēmia harum artium professoribus alias
proposuit, quanta hæc ipsa vrbs Romana? In qua etiam
tātū fiducia sibi supfisse qđdā eorꝫ cōstat, ut aliqñ ipsi Cæ-
sari in collegiū poetarꝫ Veniēti, ne ab his qđē adfurgeret,
nō aliq tñ insolētiæ crimine, sed studiosꝫ tñ cōtemplatio-
ne, quorꝫ ibi respectus habebat, nō imaginum aut poten-
tiæ. Vbi & diuus Augustus, carmina Virgilij cremari

cōtra testamēti eius verecūdiā vetuit, q̄ etiā maius ita, ip̄i
vati testimoniū contigit, quā si ipse sua carmiā p̄bauisset.
Forte piculū ē, ne hic Virgilius Maro, nullā imunitatem
sub Augusto meruerit, q̄nquidē illud q̄q̄ etiā audio (ve-
lut p̄brū) obiectari poetis ex sacris cōstitutionib⁹. Poetæ
nulla imunitatē p̄rogatiua gaudeāt, Per hoc sane nihil de
trahit de honore poetarū, q̄d eis (si dñs placet) ciuiliū mūe-
rū imunitas nō dat, utpote q̄ nulli dat, nisi aut ætatis, aut
valetudinis, aut aliorū munerū excusatōe liberet. Ita a tu-
tela, uel cura, nō excusat, nisi qui uel annos excessit septu-
aginta, uel aduersa valetudine laboret, & tāta, q̄ ip̄edimē-
to sit, q̄ minus quis suis rebus sup̄esse possit, uel militet,
uel alias reipub. causa absit, v̄tribus tutelis, siue curis ad
huc manētib⁹, iā sit oneratus. Quibus yō nulla talis legi-
tima excusatio patrocina, imunitas hmōi ciuiliū munerū
nō magis his ip̄is, quā poetis p̄stat, ne si doctores quidē
iuris illi fuerit. Neq̄ debet indignares videri hæc, si poe-
ta imunitate earū rerū nō gaudeat, q̄ p̄sertim oībus hone-
stæ sunt, maxie si nō tā corpis habeat vexationē, quā pe-
cuniæ erogationē indicti muneris admīstratio. Vñ ea mu-
nera, q̄ sūptibus expediunt, nullis ac ne philosophis qdē
remittunt, q̄d (vt Papinianus ait) vere philosophātis pe-
cuniā se contēnere, vel ip̄imis p̄fiteri conueniat. Quare
q̄d poetę, nulla imunitate gaudeāt, de imunitate honesto-
rū, munerū, nō sordidorū & corporaliū itelligi debere, haud
dubiū fuerit. Sed ne loq̄mur de poetis solū, ad oīa eloq̄n-
tiæ studia, siue illa adstricta verbis, ut poetarū, siue soluta
numeris, ut oratorū & historicorū, q̄ nō ē oīno Romana

De p̄roga-
tiua mune-
rū ciuiliū
poetis ne-
gata.

Maxima p
mia, pposi
ta oratori
bus Romę

Bibliothe
ca, gręca,
& latię pu
blicata Ro
mę.

rum rerū imperitus, facile cōfitebitur, hoc omnīū genti
um imperio cōstituto, & ocio diuturnitate pacis cōfirma
to, nusq̃ vel magistrorū copiā faciliore, uel discētū mul
titudine maiorē, uel p̃mia discēnbus vberiora fuisse ppo
sita. q̃ Roma, Erāt em̃ isti artificio maxima (ut ip̃e Cice
ro declarat) exposita, vel ad gratiā, uel ad opes, uel digni
tatē, p̃mia. vñ etiā id cōseq̃bať, qđ nemo fere laudis cupi
dus adulescēs, non sibi ad discēdū studio oī enitēdū puta
uit. Oēsq̃ principes etiā ciuitat̃, passim liberos suos, q̃r
g̃lia ip̃s & dignitas chara fuit, ad hoc ip̃m opus, uelut
vniciū fere maximę auctoritatis cōpendiū adhortabant.
Nec hoc p̃tereūdū, ne studiosis hui⁹ pulcherrimę artis,
q̃quo mō deessent ad eā cōpandā istrumēta, publice mul
tas insignis Romę bibliothecas, gręcas latiasq̃, & om̃i
librorū g̃ne instructissimas, esse cōstitutas atq̃ p̃fectas, ab
A sinio Pollione primū, deide ab Augusto alijsq̃ postea
p̃cipib⁹, Habitos itē eorūde studioꝝ mg̃ros, sp̃ inē hono
ratos Romę p̃ceptores, nec leges ip̃arū dissimulāt, de eorū
p̃mijs, priuilegijs, imunitatib⁹, nō vno loco, plęraq̃ nec i
curiose) statuētes, ut. xxvij. li. p̃dectarū de excu. tu. & li.
I. de vacatiōe excu. munerū, de iure imunitatis, itē lib. x.
p̃cipaliū cōstitutionū. tit. de p̃fessorib⁹ & medicis. Nec
etiā nūc Romę, aut i Italia tota, aliud ē oīm clarorū & pru
dētū de his studijs iudiciū, q̃ fuit sp̃. Quę em̃ nō dico Ita
lię vrbs, aut Academia, sed q̃s tā ignobil⁹ pag⁹, tā desert⁹,
& infrequēs vicul⁹, qđ nō fere ab aliq̃ studioꝝ hūanitatis
doctore suā iuuētutē erudiri solite curet? Immo vix pri
uatū ibi ciuē, paulo honoratiore inē popularis suos repe

rias, q̄ aliquē huius gñis, & p̄fessionis l̄ratū hoīem domi
 nō habeat, & priuatis facultatib⁹ sustētet. Ad reuerēdissi
 mos cardinales, & sūmū pōtificē si iā libet respectemus.
 A reuerē. cardinalib⁹ p̄ferti Italis, p̄ cōpto & scio, & adfir
 mo, poetas & oratores nō ī postremis diligi, sed domo &
 cōuictu etiā secretiore ab ip̄is dignari, & ī nūer⁹ honora
 tissimor⁹ amicor⁹ recipi, ex his q̄sdā legi, ab ep̄is, ac ubi
 culis, asecrēt. Si de ip̄is reuerēd. patrib⁹ temere hæc mē
 tior, deferāt me, nō sum vsq̄ adeo mor⁹ Italiae, aut vrbis
 ignarus, ut dicere mihi necesse sit, q̄ aut vsu cōperta, aut
 oculis p̄specta ip̄e nō habeā. Quid? rūpenē ne aduersarij,
 si iam ip̄m pōtificē max. in illa sua vrbe Roma, in illo suo
 gymnasio Romano, honestissimis ex ærario pōtificio sti
 pēdijs munerātē poetas & rhetores audierūt. Audiāt er
 go, & rūpanē si volūt. Quicūq̄ in Romano gymnasio hu
 manitatis studia publice docēt (docēt at̄ cōples) eos oēs
 sūmi pōtificis liberalitate sustētari, palatinis p̄terea offici
 is, ecclesiasticis sacerdotijs, ornari q̄tidie, mltos ex his scri
 ptores, abbreviatores, p̄tnotarios, referendariosq̄ apli
 cos cōstitui, q̄sdā etiā (ut Nicolaū Perottū, Ioannē Cāpa
 nū, Hermolaū Barbarū nouim⁹) ep̄os, ac patriarchas per
 occasionē, & sæpe etiā cardinales creari, eorūq̄ opa, atq̄
 industria, ī difficillimis plærūq̄ rebus ac t̄pibus vti Ro
 manum pōtificem ne nesciant. Est & in hoc q̄q̄ honestis
 sūmū p̄iudiciū istarū artium, quōd in ip̄is florētes ac ce
 lebres, clarissimis regibus, ac principibus terrarum sem
 per proximi, vel pene (etiam dixerim) pares habiti sunt.
 Quis cū priuatus cū priuato amico, familiarius ageret,

De Cardi
 nalibus.

De libera
 litate pōti
 ficis ī eos
 dē Romæ.

Cyneas
orator Pyrrhi.

De Virgilio
lij auctoritate apud
Augustū.

In liberis ciuitatibus
bñ constitutis
dñatā spē
loquentiā.

Quo ordine apud Romanos fuerit orator
testimonium Cicero
nis.

quā Cyneas orator cū rege Pyrrho, quē teste Plutarcho, ob ingenij & eloquētiæ pstantiā, q̄ vim Demosthenis assequi videbat, sp̄ in honore habuit maxio, vsusq; illi^o opa plurimū ē, fateriq; palā, & sæpe nō erubuit, plureis a Cynea orone, q̄ a se armis vrbeis expugnatas esse. Quis potētissimorū Romanorū maxio impatori Augusto accepti or Virgilio: nōne viuū hunc ita honorauit, ut ereptis Mātuanorū agris, illi suū restitui nō mō iusserit, sed etiā, pp̄ illū, mātuanis ipsis, p parte reddiderit, vtq; inter primos eundē amicos retulerit, & in conciliū vel p̄cipue adsūpserit, maximisq; in rebus (vt quū de deponēdo ip̄erio aliquñ deliberaret) eius potissimū sentētiā fere passim pbauerit, atq; p̄tulerit: Mortuū vero ita desiderauerit, vt Eneida illius, cōtra vltimā etiā ipsius voluntatē, nō sine derogatione legū, cōburi phibuerit. In om̄i libero pplō, maximeq; in pacatis, trāquillisq; ciuitatibus, nō dubiū iā est, (saltē rerū, & historiarū peritis) quin eloquētia, sp̄ floruerit p̄cipue, sempq; dñata sit. Quis em̄ in libera Athenarū ciuitate, tantū potētiae vllis ē facultatibus cōsecutus, quā rū sola eloquētia, vel Pisistratus ille, vel Pericles, v̄ ipse postea Demosthenes orator tulit, atq; adseruit: In Romanorū repub. quātū dignitatis, atq; eminētiæ tributū sit oratori, melius Ciceronis v̄bis dicemus, q̄ nostris. Is autē in de p̄fecto oratore hæc inquit. Nā qs vnq; dubitauit, qn in repub. nrā, primas eloquētiā tenuerit vrbānis, pacatisq; rebus, secūdas iuris sciētiā, quū in altera, gratiā, gloriā, p̄ fidij plimū esset, altera p̄secutionū, cautionūq; p̄ceptio, q̄ quidē ipsa, auxiliū ab eloquētia sæpe peteret, ea vero re-

pugnante, vix suas regiones, sine ipsis defenderet. Huc ad
de iā, quod nullorū pene hoīm celebrior perdurat memo-
ria, quā eloquētium, etiam qui ante aliquot annorū millia
excessere rebus humanis, hinc illud

Neuius in manibus non est, & mentibus hæret

Pene recens, adeo sanctum vetus omne poema

Cuius ꝑo Alexādrī: Cuius Cyri, aut clarior, aut specio-
sior ē fama, ꝑ Homeri, aut Demosthenis: nisi forte pul-
chrius ē, nomē peperisse, ex vrbū, & ꝑꝑlorū euerſioib⁹,
ꝑ ex claris ingenij, atꝑ eloquētiæ artib⁹. Quis inquā Sci-
pio Africanus: Quis Iulius Cēsar, ex suis reb⁹ gestis, flo-
rentiorē memoriā tradidit posteris (quāꝑ ea nulla viue-
ret nūc, nisi bñficio lſarū spiraret) ꝑ ex studioꝝ suorū mo-
numētis. M. Cicero, seu Pub. Virg: Supſūt etiā nūc eta-
te nŕa nō nulli, in hoc gñe studioꝝ ꝑstātes viri, qꝝum ex
ipſorū lſis, & opib⁹, nimirū diuturnior, atꝑ illustrior ipſis
gloria, cæteris vero vtilitas, ꝑuētura ē ad posteros, qꝝ ex
multorū principū, nūc magnis exercitibus īperātū, latæ
posſeſſæ ditiois viribus, qꝝrū e nūero duos tm̄ nŕos nūc li-
buit noīare, mortaleis me Hercules quātūvis ꝑcīj Erasmi
Roterodamū, & Ioānē Reuchlinū Phorcēsem, qb⁹ etſi
nūc iners liuor paululū obſtrepit, exornāt tm̄ nŕæ tēpeſta-
tis gloriam, noīabūturꝑ olīm celebri oīm ſæculorum me-
moria, domita ſupremo fine inuidorum maleuolentia,
iuxta illud ingenioſi poetæ.

Pascitur in viuīs liuor, poſt fata quieſcit,

Tunc ſuus, ex merito, quēꝑ tuetur honor.

An parū illuſtre, poſſe his artibus maximorū ducū, non

M

Nullorū
mēoriā di-
utius exta-
re ad poſte-
ros, qꝝ diſer-
torum

Regū &
principum
mēoriā, nō
alio ꝑ elo-
quētiū bñ-
ficio uiue-
re.

Eraf. Roſ.
Ioā. reuch-
linus

Siplex, &
candida, in
suum cuiq;
tribuēdo ā
tiquitas

Qui dat o
perā eloq̃n
tiā, idē dat
prudentiā

Rhetoricā
cognatā di
alecticā

solum beneficia in rempublicā, sed etiā laudē (nō stultissi
morū vtiq; hominū iudicio) adēquare, atq; hostire. Illi si
quid p̃sunt, viui fere, atq; sup̃stitēs id faciunt tm̃, p̃ qua
tamē tam circūcisa, tam breui beneficētia, meritos bñ de
se, suis dñs adscribebat humanissima tunc, in suū cuiq; tri
buendo, & simplex (ut ait Seneca) in annumerādis virtu
tibus antiquitas. Hī vero nō viuētes mō, profunt, sed eti
am mortui, & nescio an tūc maxime, & tanto, quāto diu
turniora sunt monumēta literarū, q̃ hominis vita vnus,
vel quāto plurium interest vniuersā posteritati prospice
re, q̃ vni tantū s̃culo benefacere. Merito igitur regum
instar honorant, & celebrātur (etiāmnū sepulti) eorumq;
scripta, non vt pr̃cepta mortaliū, sed quasi cōlestia que
dam accipiūtur oracula, ut inquit Hieronymus. Nec in
iuria, dicere em̃ bene, nemo potest, nisi qui prudenter in
telligit. Quare qui eloq̃tiā vere dat operam, dat pru
dentiā. Dat itē morum, & actionis dignitati. nā & actio
nem emendat oratoria. Adiscit etiā sibi dialecticā scien
tiam, quāq; aliud videtur oratio esse, aliud disputatio, nec
loqui esse, quod dicere, attamē vtrūq; est in differendo,
vt disputandi ratio, & loquēdi dialecticorū, sic oratorum
dicendi & ornandi. Nec erit rudis vtriusq; iuris orator,
Immo vero in omnibus ingenuis artibus, erit instructus
ac perpolitus. Legendi (vt Crassus in primo de oratore
Ciceronis inquit) poētā, cognoscenda hīstoria, omnium
bonarum artium scriptores, ac doctores & legendi, & p
uolutandi, & exercitationis causa laudandi, interprandi,
corrigendi, vituperādi, refellendi, disputādumq; de om̃i

genere in cōtrarias parteis, & quicquid erit in quacunque re,
 quod p̄babile videri possit, eliciēdum, atq; dicēdum, Per
 discendū ius ciuile, cognoscēdę leges, p̄cipienda om̄is an
 tiquitas, senatoria consuetudo, disciplina reipub. iura so
 ciorum, fœdera, pactiōes, causa imperij cognoscenda, li
 bandus ex om̄i genere vrb̄anitat̄is facetiārū quidā lepos,
 quo tanq̄ sale spargatur oīs oratio. Ecce tibi tot pulcher
 rimis, difficillimisq; rebꝰ cōstat ars oratoriā. Et audet no
 bis horum omniū ineptissimus declamator aliquis adse
 rere oratorē cupere potius scire videri, q̄ scire. M. Tulli
 us, quū iam bienniū versatus esset in causis Romę, in fo
 ro etiam celebratū nomē eius esset. Roma in Asiā rur
 sus est p̄fectus. Quū venisset Athenas, apud Antiochū
 veteris Academię nobilissimū, & prudētissimū philoso
 phū, philosophię studiū nuncq̄ intermissum sibi, a prima
 adulescentiā cultū, & sp̄ auctū, hoc rursus auctore, & do
 ctore renouauit. Eodē tñ tpe Athenis apud Demetriū
 Syrū, veterē, & nō ignobilē dicēdi mgr̄m, studiose exer
 cebat̄, post a se Asia tota pagrata ē, cū sūmis qdē oratori
 bus, q̄z erat tū princeps Menippus Stratonicēsis, tota il
 lis tp̄ibus Asia disertissimus. Erāt & cū eo adsidue Dio
 nysius Magnes, Æsculus Gnidius, Adramitenꝰ Xeno
 cles, q̄ tū in Asia rhetorū p̄cipes nūerabant̄. Quibꝰ non
 cōtētus Rhodū venit, ibiq; eundē (quē Romę audierat)
 Molonē se adplicauit, cū actorē a veris causis, scriptorē
 q̄ p̄stantē, tū in notadis aīaduertendisq; vitijs, & institue
 do, docēdoq; prudētissimū. Mirū me Hercules fuerit, &
 mōstri si se oīno, si hic tot itinera, tot labores, tot difficul

M ij

An hoc ē
 tantū velle
 scire videri,
 & nō scire
 re potius?
 de maxio
 studio. M.
 Ciceronis
 & eiꝰ p̄ce/
 ptonibus

Molo rho
dus

Derisio

Gen^o in su
as laudes
gloriosissi
mū.

Eloquētiā
maxime in
hoīe mira
bilem.

Vt homīs
dec^oigeni
um, ita īge
nī eloquē
tia

tates (quū p̄sertim iā Romæ, nomē in oratoribus eēt ade
ptus satis celebre) suscepit ac ptulerit, ut nihil sciret, sed
scire tm̄ idiotis atq; indoctis videret. O medici, mediam
homini tā icōsiderate blaterāti, ptūditiq; venā. Quis cœlū
terris, & mare cœlo nō misceat, quū hoc genus hoīm elo
quentiæ ineptissimū, & solū in suas laudes gliosissimū, si
bi de ipsa eloquētia iudicādi, pnūciandiq; auctoritatē ar
rogare nō vereat, pro vili cōdemnās, qd vnū ē vlt̄ maxie
in ipso hoīe mirabile. Si em̄ hoc vno p̄stamus, uel maxie
feris, qd colloqmur inter nos, & exprimere dicēdo sensa
possumus. Cur igit̄ hoc quis non iure miret, summeq; in
eo elaborandū esse arbitret, ut quo vno hoīes maxie be
stij p̄stent, in hoc hoībus ipsis, qs grauior ornatiorq; āte
cellat. Quāto rectius igit̄ ille, qui plane cognitā & intelle
ctam sibi eloquentiæ vim hñs, vt hoīs decus est ingeniū,
sic ipsius ingenij lumē esse eloquentiā cōtēdit, nec orna
re solū eos, penes qs sit, sed etiā vniuersam in qua verset̄
republicā. Adieci mus iam septē tomorū supiorū calcu
lis, omniū p̄stantiorū Asia. A phricæ, Europæ populorū
p̄iudicia, quibus si adhuc nihil egimus, nescio quid aduer
sariorū sufficere possit ptinaciæ (ne dicā impudētię) Neq;
id nos magnop̄e cōmouet, si qui aduersus tot gētiū suf
fragia, tot sæculorū p̄iudicia, tot rationū, p̄bationūq; præ
sidia, adhuc tumultuātur, sed tamen frustra. Sat em̄ noui
mus mortaleis quosdā stiusmodi esse, præfractos adeo,
atq; agresteis, vt ne doctissimorū quidē viroꝝ eos moue
ret auctoritas, nedum nostra. Sed horū ineptiæ (ut inquit
etiam Cicero) atq; stultitiæ, ferendæ nobis sunt, atq; de /

uoranda. Quare nūc sit semel isti operi, siue vallo nostro tandem modus, si paucis solum verbis in fine hic omniū supradictorum velut epilogo, paulisper lectorem denuo admonuerimus. •

• EPILOGVS, SIVE REPE

titio totius Valli.

ECVRSO igitur laboris nostri spatio, breui nunc repetitione disputationē hanc cōcludamus. Quū itaq; (ut supius ostendimus) studiū humanitatis liberaliū artium studiū sit, & multa in illo nō vtilia solum, sed etiā necessaria cognitū, uel ad literas sacras intelligēdas habeant, Quūq; in eo studio viri honesti, atq; adeo sancti etiā pene innumerabiles (quorū nō paucos noiātim supra pcēsuim⁹) claruerūt, Eloquentiāq; discendā, & vtilē esse, Hieronymi, Augustini, præterea Impatorū euidentissimis testimonijs (imo adhortatiōibus) cōprobatū sit, oratorēq; nō (ut male cōiectant nostri aduersarij) velle tm̄ scire videri, sed res plurimas, & pulcherrimas scire, bonūq; virū esse oportere, eis dē testibus Augustino, & Hieronymo, ac p̄terea Catone, M. Tullio, Quintiliano, Boetio mōstratū sit. Carmē quoq; non solū nostri ecclesiastici, ex eisq; pleriq; ep̄i, vt Hilarius, Ambrosius, Gelasius, & Damasus papa, pluresq; præt̄ eos, adhuc alijs scripserūt. Sed hebræorū quoq; pphetae, & duces diuino adflatu spiritu, eo ferme oēs, ad altiora etiā celestium archanorū mysteria quedam usū inueniātur potius, q̄ prosa oratione. Et vis quadā poten

M iij

Iniusti sēp
iudices, q
de ignotis
ibi rebus p
nuntiant.

tissima, ad capiendos, retinendosq; hominū adfectus, in/
sit in illo concentu, numeroq; poetico lege eam ipsam so
luti generis efficaciam, suo lapsu, siue ad leuam, siue potius
ad dexterā adhorteris, supgrediens, quū postremo oīm
prudētissimarū nationum cēsura, humanitatis arteis, non
tm̄ non spreuerit olīm, sed etiam vltro ac libēter suscepe
rit, modoq; suscipiat. Et sacratissimi Impatores egregie
instructos his artibus, rebus imperij, sanctissimi Roma
næ ecclesiæ pontifices, rebus fidei, vtileis esse fateantur,
dando alijs honesta stipēdia, ut publice has Romæ arteis
doceant, quodāmodo sub oculis ipsorum, alijs aulica offi
cia distribuendo, quibusdā ecclesiasticas dignitates defe
rendo, plerosq; episcopos creando, nec non ad amplissi
mū Cardinalatus ordinem subuehendo. Quid causæ re
stat, cur eos qui hæc studia humanitatis, tā seculari, q̄ ec
clesiastica auctoritate non concessa modo, sed etiā hono
rata, falsitatis uanitatiscq; & præterea turpiū lenonum stu
dia audeant iniuria adpellare, nobis (his p̄sertim tot supra
dictis rationibus fretis) non liceat iure horum omniū ruf
des, atq; ignaros, vicissim ipsos adserere, & propterea ab
eis, ut a minus idoneis tantæ rei, & litis arbitris, ad peritio
res, doctioresq; iudices prouocare. Et reuera iniusti (vt
elegantè inquit Iulius Firmicus) sunt semper iudices, q
de incognitis sibi pronūciant rebus, neq; habent iudiciādi
auctoritatē, qui ad statuendū aliquid, imperita licentiā te
meritatis adducunt, eaq; ad effectum sententiæ inexami
natis partis adlegationibus proferuntur. Finis.

¶ Deo laus omnipotenti Amen.

Errata in hoc Vallo castiganda quæ obiter animadu-
tere potuimus sunt ista. B primo, versu. ij. pro modo so-
loecista, lege non soloecista. versu. xvij. pro clauum, le-
ge clauam. B tertio, versu. viij. pro vrgeri argumētis, le-
ge apologijs. D primo, facie. ij. versu. xxv. pro poeta,
lege poetam. G. v. versu penultimo, pro etsi multa, le-
ge multum. G, vi. versu. v. pro per onis, lege personis.
I. ij. versu. xxi. pro Anxium, lege Auxentium. I. ij. fa-
cie. ij. versu vltimo, lege virtutis, eodem versu dele pro
nomen huius, quia abundat.

Impressum per Nicolaum Cæsarem Frācum
orientalem, Coloniae, in vico qui venter
felis, vulgo Katzenbuch dicitur. An
no Christi incarnati. M. D.
XVIII. pridie Idus
Aprileis.

